

ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE

ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE

Andorra la Vella, maig del 2011

Edició:

Govern d'Andorra

Ministeri de Turisme i Medi Ambient
Departament de Medi Ambient

Autors:

Natàlia Rovira - Anna Moles

Departament de Medi Ambient

*Autors del Mapa de les unitats de paisatge d'Andorra
i del Catàleg del paisatge d'Andorra:*

Servei de Gestió i Evolució del Paisatge

Parc Científic de Barcelona
Universitat de Barcelona

Fotografies:

Andorra Turisme, SAU

Arxiu Nacional d'Andorra

Departament de Medi Ambient

La Vola

Sergi Riba Mazas

Servei fotogràfic del Govern d'Andorra

Servei de Gestió i Evolució del Paisatge

Parc Científic de Barcelona
Universitat de Barcelona

Susanna Ferran

Traduccions:

Esther Blasi

Disseny gràfic i maquetació:

A-Tracció-A

Dipòsit Legal: AND.539-2012

ISBN: 978-99920-0-658-0

ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE - ÍNDEX

PRESENTACIÓ

I. INTRODUCCIÓ

II. FONAMENTS DE L'ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE

1. EL CONVENI EUROPEU DEL PAISATGE (CEP), 20
 - 1.1. Un nou concepte de paisatge, 20
 - 1.2. La formulació d'una política del paisatge, 20
2. IDENTIFICACIÓ, CARTOGRAFIA I VALORACIÓ DELS PAISATGES, 27
 - 2.1. El Mapa de les unitats de paisatge d'Andorra, 27
 - Metodologia, 28
 - Els paisatges de dominància abiòtica, 35
 - Els paisatges de dominància biòtica, 36
 - Els paisatges de dominància antròpica, 38
 - Els paisatges de dominància mixta, 39
 - 2.2. El Catàleg del paisatge d'Andorra, 40
 - El Mapa de diagnosi de la potencialitat turística del paisatge, 40
 - El Mapa de prognosi del paisatge, 43
 - El Mapa de qualitat del paisatge (valors), 45
 - 2.3. Els principals tipus de paisatge i el seu valor, 54
 - Els paisatges naturals d'alta muntanya, 54
 - Els paisatges naturals i rurals, 55
 - Els paisatges urbans, 56
 - 2.4. Recomanacions per als paisatges d'Andorra, 57
3. SENSIBILITZACIÓ I EDUCACIÓ, 59
 - 3.1. Juny del 2007: primer Seminari nacional del paisatge, 59
 - 3.2. 2008 i 2009: Postgrau en paisatge i territori, 61
 - 3.3. Maig del 2009: Segon Seminari nacional del paisatge, 63
 - 3.4. 2009: Creació d'un apartat de paisatge a la web www.mediambient.ad, 64
 - 3.5. Octubre del 2009: exposició itinerant "L'Andorra dels paisatges", 66
 - 3.6. 2011: Recurs educatiu sobre el paisatge, 66

4. NORMATIVA NACIONAL EN MATÈRIA DE PAISATGE, 69
 - 4.1. La Constitució: una base sòlida, 69
 - 4.2. La Llei del patrimoni cultural d'Andorra, del 12 de juny del 2003, 69
 - 4.3. La Llei d'ordenament territorial i urbanisme, del 29 de desembre del 2000, 70
 - 4.4. La Llei d'agricultura i ramaderia, del 22 de juny del 2000, 71
 - 4.5. El règim de protecció del Parc Natural de la Vall de Sorteny, 72
 - 4.6. El règim de protecció del Parc Natural Comunal de les Valls del Comapedrosa, 72
 - 4.7. Les ordinacions i altres normatives comunals de medi ambient i paisatge urbà, i d'urbanisme, 73

III. EL FÒRUM DE L'ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE

IV. ELS OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

- OBJECTIU ESTRATÈGIC 1:
UNS PAISATGES NATURALS D'ALTA MUNTANYA DE QUALITAT I BEN CONSERVATS, 83
- OBJECTIU ESTRATÈGIC 2:
UNS PAISATGES RURALS REVALORATS O POTENCIATS, 84
- OBJECTIU ESTRATÈGIC 3:
UNS PAISATGES URBANS DE QUALITAT, BEN DELIMITATS, ACOLLIDORS PER AL TURISME I ALhora AGRADABLES PER VIURE-HI, 85
- OBJECTIU ESTRATÈGIC 4:
UNES CARRETERES MÉS RESPECTUOSES PEL QUE FA A LA MORFOLOGIA I MÉS INTEGRADES EN EL PAISATGE, 86
- OBJECTIU ESTRATÈGIC 5:
UNES INSTAL·LACIONS TURÍSTIQUES I DE LLEURE DE QUALITAT I RESPECTUOSES AMB ELS PAISATGES QUE LES ENVOLTEN, 87
- OBJECTIU ESTRATÈGIC 6:
UN TURISME DIVERSIFICAT QUE CONEGUI ELS PAISATGES I ELS SEUS VALORS I QUE ELS RESPECTI, 88
- OBJECTIU ESTRATÈGIC 7:
UNA POBLACIÓ QUE CONEIX I ESTIMA TOTS ELS PAISATGES D'ANDORRA, 89

NATIONAL LANDSCAPE STRATEGY - INDEX

INTRODUCTION

I. FUNDAMENTALS OF THE NATIONAL LANDSCAPE STRATEGY

1. THE EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION (ELC), 92
 - 1.1. A new landscape concept, 92
 - 1.2. The formulation of a landscape policy, 92
2. IDENTIFICATION, CARTOGRAPHY AND ASSESSMENT OF LANDSCAPES, 93
 - 2.1. The Map of the landscape units of Andorra, 93
 - Landscapes with a dominance of abiotic features, 93
 - Landscapes with a dominance of biotic features, 93
 - Landscapes with a dominance of anthropic features, 94
 - Landscapes with a dominance of mixed features, 94
 - 2.2. The Andorran Landscape Catalogue, 94
 - The diagnostic map of the tourist potential of the landscape, 94
 - The prognosis map of the landscape, 95
 - The map of landscape quality (values), 95
 - 2.3. The main types of landscape and their value, 96
 - Natural high mountain landscapes, 96
 - Natural and rural landscapes, 97
 - Urban landscapes, 97
 - 2.4. Recommendations for the landscapes of Andorra, 98

3. AWARENESS AND EDUCATION, 98

- 3.1. National Landscape Seminars – 2007 and 2009, 98
- 3.2. 2008 and 2009: Postgraduate course in landscape and territory, 98
- 3.3. 2009: Itinerant exhibition “L’Andorra dels paisatges” (Andorra and its landscapes), 99
- 3.4. 2011: Educational resource on the landscape, 99

II. THE NATIONAL LANDSCAPE STRATEGY FORUM

III. LANDSCAPE QUALITY OBJECTIVES

STRATEGIC OBJECTIVE 1: QUALITY HIGH MOUNTAIN NATURAL LANDSCAPES THAT HAVE BEEN WELL CONSERVED, 100

STRATEGIC OBJECTIVE 2: EMPOWERED AND ENHANCED RURAL LANDSCAPES, 100

STRATEGIC OBJECTIVE 3: QUALITY WELL-LIMITED URBAN LANDSCAPES THAT ARE WELCOMING FOR TOURISTS BUT WHICH ARE ALSO PLEASANT FOR THOSE WHO LIVE THERE, 101

STRATEGIC OBJECTIVE 4: ROADS THAT RESPECT THE MORPHOLOGY AND WHICH ARE MORE INTEGRATED INTO THE LANDSCAPE, 101

STRATEGIC OBJECTIVE 5: TOURIST AND LEISURE INSTALLATIONS OF QUALITY WHICH RESPECT THE LANDSCAPES THAT SURROUND THEM, 101

STRATEGIC OBJECTIVE 6: DIVERSIFIED TOURISM THAT UNDERSTANDS LANDSCAPES AND THEIR VALUES AND WHICH RESPECTS THEM, 102

STRATEGIC OBJECTIVE 7: A POPULATION THAT KNOWS AND LOVES ALL THE LANDSCAPES OF ANDORRA, 102

STRATÉGIE NATIONALE DU PAYSAGE - INDEX

INTRODUCTION

I. FONDEMENTS DE LA STRATÉGIE NATIONALE DU PAYSAGE

1. LA CONVENTION EUROPÉENNE DU PAYSAGE (CEP), 104

- 1.1. Un nouveau concept du paysage, 104
- 1.2. La formulation d'une politique du paysage, 104

2. IDENTIFICATION, CARTOGRAPHIE ET ÉVALUATION DES PAYSAGES, 105

- 2.1. La Carte des unités de paysage d'Andorre, 105
 - Les paysages à dominance abiotique, 105
 - Les paysages à dominance biotique, 105
 - Les paysages à dominance anthropique, 106
 - Les paysages à dominance mixte, 106
- 2.2. Le catalogue du paysage d'Andorre, 106
 - La Carte du diagnostic du potentiel touristique du paysage, 106
 - La Carte du pronostic du paysage, 107
 - La Carte de qualité du paysage (valeurs), 107
- 2.3. Les principales catégories de paysage et leur valeur, 108
 - Les paysages naturels de haute montagne, 109
 - Les paysages naturels et ruraux, 109
 - Les paysages urbains, 109
- 2.4. Recommandations pour les paysages d'Andorre, 110

3. SENSIBILISATION ET ÉDUCATION, 110

- 3.1. Séminaires nationaux du paysage 2007 et 2009, 110

3.2. 2008 et 2009 : Diplôme de troisième cycle en paysage et territoire, 111

3.3. 2009 : Exposition itinérante « L'Andorre des paysages », 111

3.4. 2011 : Ressource éducative sur le paysage, 111

II. FORUM SUR LA STRATÉGIE NATIONALE DU PAYSAGE

III. LES OBJECTIFS DE QUALITÉ PAYSAGÈRE

OBJECTIF STRATÉGIQUE 1 : DES PAYSAGES NATURELS DE HAUTE MONTAGNE
DE QUALITÉ ET BIEN CONSERVÉS, 112

OBJECTIF STRATÉGIQUE 2 : DES PAYSAGES RURAUX REVALORISÉS
OU RENFORCÉS, 113

OBJECTIF STRATÉGIQUE 3 : DES PAYSAGES URBAINS DE QUALITÉ,
BIEN DÉLIMITÉS, ACCUEILLANTS POUR LE TOURISME
ET AGRÉABLES À VIVRE, 113

OBJECTIF STRATÉGIQUE 4 : DES ROUTES PLUS RESPECTUEUSES QUANT
À LA MORPHOLOGIE ET PLUS INTÉGRÉES DANS LE PAYSAGE, 113

OBJECTIF STRATÉGIQUE 5 :
DES INSTALLATIONS TOURISTIQUES ET DE LOISIR DE QUALITÉ ET
RESPECTUEUSES AVEC LES PAYSAGES DES ALENTOURS, 114

OBJECTIF STRATÉGIQUE 6 :
UN TOURISME DIVERSIFIÉ CONNAISSEUR ET RESPECTUEUX DES PAYSAGES
ET DE LEURS VALEURS, 114

OBJECTIF STRATÉGIQUE 7 :
UNE POPULATION QUI CONNAÎT ET APPRÉCIE TOUS LES PAYSAGES
D'ANDORRE, 114

PRESENTACIÓ

L'ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE, EL MARC DE LES POLÍTIQUES DE PAISATGE PER A ANDORRA

Vicenç Alay Ferrer

Ministre de Medi Ambient, Agricultura i Patrimoni Natural

L'any 2000, a Florència, es va obrir a signatura el Conveni europeu del paisatge, que ha esdevingut el text de referència per a qüestions de paisatge a Europa. El 23 de març del 2011, l'ambaixador i representant permanent d'Andorra al Consell d'Europa va signar a Estrasburg aquest Conveni i va fer efectiu així l'acord de Govern del 6 d'octubre del 2010.

El paisatge, tal com s'explica en la definició del Conveni, és una part del territori que evoluciona en el temps sota l'efecte de les forces naturals i l'acció de l'home. Per tant, no es tracta només de la consideració dels paisatges excepcionals, de gran bellesa o monumentals, sinó que també es considera paisatge tot el que ens envolta en la nostra vida quotidiana, els llocs per on recorren les nostres activitats, el carrer, les zones periurbanes, les estacions d'esquí, el que veiem a través dels vidres del cotxe quan anem a treballar; tot això és paisatge, entès segons la definició del Conveni.

A més, el paisatge ha pres la consideració de bé col·lectiu on interactuen les accions dels privats i les de l'Administració. És un component essencial de la nostra qualitat de vida que cal controlar, gestionar i millorar, com ara la qualitat de l'aire o la de l'aigua.

Per això, el Conveni europeu del paisatge estableix la necessitat de formular polítiques del paisatge que assegurin que es mantenen els valors del paisatge malgrat que inevitablement canviï amb el temps. Per dur a terme aquestes polítiques es necessita un bon coneixement del paisatge i Andorra disposa de diversos estudis sobre el paisatge, elaborats pel Servei de Gestió i Evolució del Paisatge de la Universitat de Barcelona entre els anys 2006 i 2009. Es tracta principalment del Mapa de les unitats de paisatge i del Catàleg dels paisatges d'Andorra. En aquests documents hi consten una descripció dels paisatges, indicacions sobre la seva possible evolució en el temps, el seu potencial per a la principal activitat econòmica d'Andorra: el turisme, i un seguit de recomanacions per tal de gestionar correctament i millorar el capital que representa el paisatge per a Andorra.

El Conveni europeu del paisatge proposa, de manera molt innovadora, que cada país acordi uns objectius de qualitat per als seus paisatges i defineixi les accions necessàries per assolir-los. Aquest treball es va dur a terme mitjançant un procés de participació dels ciutadans durant el Fòrum de l'Estratègia nacional del paisatge, que es va celebrar al final del 2010 i on van prendre part més de 60 persones procedents de diversos àmbits del país. Aquestes persones van validar set objectius de qualitat establerts

a partir de les recomanacions del Servei de Gestió i Evolució del Paisatge de la Universitat de Barcelona. A partir d'aquest treball es van definir les accions necessàries per assolir aquests objectius en 10 anys.

Posteriorment, es van prioritzar les accions segons la seva urgència i la seva importància per tal d'obtenir al final de tot el procés un conjunt d'accions que han de servir per programar els treballs que s'han de realitzar per dur a terme de manera eficient l'Estratègia nacional del paisatge i així assolir els objectius validats entre tots.

Aquest document, a més d'establir l'Estratègia nacional del paisatge, recull tot el procés seguit per portar-la a terme, des de la presentació resumida dels principals estudis i treballs que han permès iniciar l'estratègia, fins als set objectius de qualitat paisatgística validats durant el Fòrum.

Andorra la Vella, gener del 2011.

LA STRATÉGIE NATIONALE DU PAYSAGE DE LA PRINCIPAUTÉ D'ANDORRE

Maguelonne Déjeant-Pons

Secrétaire de la Convention européenne du paysage

Chef de la Division du patrimoine culturel, du paysage et de l'aménagement du territoire

Conseil de l'Europe

Le Conseil de l'Europe se réjouit de l'adoption de la *Stratégie nationale du paysage de la Principauté d'Andorre*. Ce document ambitieux pour les politiques paysagères de ces dix prochaines années, établit des objectifs de qualité clairs et définit des actions à engager de manière déterminée pour la gestion, la préservation et l'aménagement des paysages.

Réalisée selon un processus de participation citoyenne et avec les représentants des différents secteurs économiques et acteurs sociaux, la *Stratégie nationale du paysage* répond parfaitement aux objectifs de la Convention européenne du paysage du Conseil de l'Europe que la Principauté d'Andorre souhaite prochainement ratifier.

La Convention européenne du paysage souligne que le paysage joue un rôle important en tant qu'élément de l'environnement et du cadre de vie des populations, aussi bien en zone urbaine que rurale et tant pour les paysages remarquables que pour ceux du quotidien. De ce fait, le public est invité à jouer un rôle actif dans sa gestion et son aménagement, et doit se sentir responsable de son devenir. Les populations européennes veulent désormais que les politiques et les instruments qui ont un impact sur le territoire tiennent compte de leurs souhaits concernant la qualité de leur cadre de vie. En ce qu'il contribue au bien-être des citoyens, le paysage devient un sujet politique d'intérêt général.

La Convention intègre pleinement le souci du développement durable : elle donne au paysage une place essentielle en tant que facteur d'équilibre entre un patrimoine naturel et culturel, reflet de l'identité et de la diversité européenne. Il convient de reconnaître qu'outre sa valeur intrinsèque, le paysage représente aussi une ressource économique créatrice d'emplois. Des paysages accueillants et de qualité favorisent l'essor d'un tourisme qu'il convient de rendre « soutenable ». La Convention est ainsi considérée comme l'une des premières conventions internationales du développement durable.

Appréciés par delà les frontières nationales, les paysages de la Principauté d'Andorre présentent une valeur inestimable et la *Stratégie nationale du paysage de la Principauté d'Andorre* permet d'engager une action collective responsable en faveur de leur devenir.

Strasbourg, janvier 2011.

L'ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE DEL PRINCIPAT D'ANDORRA

Maguelonne Déjeant-Pons

Secretària del Conveni europeu del paisatge

Cap de la Divisió del patrimoni cultural i del paisatge i de l'ordenació del territori

Consell d'Europa

El Consell d'Europa celebra l'adopció de l'Estratègia nacional del paisatge del Principat d'Andorra. Aquest document ambiciós per a les polítiques del paisatge dels propers 10 anys estableix objectius de qualitat clars i defineix les accions que s'han de dur a terme de manera decidida per a la gestió, la preservació i l'ordenament dels paisatges.

S'ha realitzat mitjançant un procés de participació ciutadana i amb els representants de diversos sectors econòmics i actors socials, i respon perfectament als objectius del CEP, que el Principat d'Andorra desitja ratificar properament.

El CEP insisteix en el fet que el paisatge té un paper important com a element del medi ambient i del marc de vida de les poblacions, tant en zona urbana com rural, i tant per als paisatges remarcables com per als quotidians. Per això, es convida el públic a tenir un paper actiu en la seva gestió i el seu ordenament i a sentir-se responsable del seu futur. Els ciutadans europeus volen que les polítiques i els instruments que tenen un impacte sobre el territori tinguin en compte els seus desitjos quant a la qualitat del seu marc de vida. Com que contribueix al benestar dels ciutadans, el paisatge esdevé un tema polític d'interès general.

El Conveni integra plenament la preocupació pel desenvolupament sostenible: dóna al paisatge un lloc essencial com a factor d'equilibri entre un patrimoni natural i cultural, reflex de la identitat i de la diversitat europees. Cal reconèixer que, a més del seu valor intrínsec, el paisatge representa també un recurs econòmic creador de llocs de treball. Els paisatges acollidors i de qualitat afavoreixen el creixement d'un turisme que cal transformar en sostenible. Per això, el Conveni es considera un dels primers convenis internacionals de desenvolupament sostenible.

Apreciats més enllà de les fronteres nacionals, els paisatges del Principat d'Andorra presenten un valor inestimable i l'Estratègia nacional del paisatge del Principat d'Andorra permet engegar una acció col·lectiva responsable al seu favor.

Estrasburg, gener del 2011.

L'ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE D'ANDORRA: PROCÉS I FITA DE PARTICIPACIÓ DEMOCRÀTICA

Josep M. Mallarach

Consultor ambiental

Coordinador i moderador del Fòrum de l'Estratègia nacional del paisatge

L'Estratègia nacional de paisatge d'Andorra ha estat una fita en la història democràtica d'Andorra, no sols pel seu propòsit, que, per la seva transversalitat, ha d'incidir positivament a tot el país, directament o indirectament, sinó també, i molt especialment, per la manera com s'ha desenvolupat.

En efecte, seguint les recomanacions de la Convenció europea del paisatge, el Govern va decidir que l'Estratègia nacional del paisatge s'elaborés de manera participativa. Però per poder garantir una participació real, en una iniciativa d'aquesta complexitat, va considerar que primer calia disposar de prou informació sobre els paisatges andorrans i difondre-la entre la ciutadania, com també calia facilitar una preparació tècnica. És a dir, informació i educació sobre el paisatge com a prerequisits indispensables d'una participació seriosa.

Per tant, es pot dir que el procés de preparació de l'Estratègia va començar, de fet, cinc anys enrere, amb l'elaboració del mapa de les unitats de paisatge i del catàleg del paisatge d'Andorra (2006-2009), l'organització de dos seminaris nacionals de paisatge (2007 i 2009), que van anar acompanyats d'enquestes de percepció ciutadana i de cursos de formació per als professionals en la matèria (2008-09), i finalment, d'una exposició itinerant per sensibilitzar la població sobre el valor dels paisatges andorrans.

El procés participatiu per elaborar el plantejament i el marc de l'Estratègia, entès com la culminació del llarg procés anterior, es va desenvolupar entre el novembre i el desembre del 2010, per mitjà d'un fòrum i taules de treball organitzats pel Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Patrimoni Natural.

El grau de participació en el Fòrum va ser alt, amb una seixantena llarga de persones en representació de set departaments del Govern, tots els comuns, les entitats socioeconòmiques del país i de la societat civil, així com professionals que intervenen d'una manera o altra en el paisatge. En les seves sessions es van poder consensuar una cinquantena d'objectius de qualitat paisatgística i una llista inicial de prop d'un centenar d'accions per assolir-los.

Per obtenir una estratègia per als deu anys vinents que fos viable i coherent, es va fer una síntesi, i amb l'ajut de processos posteriors de consulta i participació es van agrupar accions similars i es van prioritzar segons la seva importància i urgència. En la darrera sessió participativa, del 20 de desembre passat,

es van fer noves agrupacions d'accions emparentades, i es van ordenar cronològicament, considerant les principals amenaces als objectius de qualitat paisatgística establerts en el Fòrum.

D'aquesta manera, des del Ministeri de Medi Ambient es va poder acabar d'elaborar la documentació que aplega aquesta publicació, a partir de les aportacions generades en el procés participatiu, amb la convicció que recull el sentir de les institucions, els sectors professionals i econòmics i les entitats no governamentals més directament vinculats al paisatge de tot el país.

En conjunt, doncs, un exercici democràtic que, combinant un alt nivell tècnic amb un procés participatiu solvent, ha permès definir una bateria de polítiques paisatgístiques, ambiciosa però viable, l'execució de les quals hauria de permetre fer front, amb fermesa i optimisme, als difícils reptes que el país ha d'afrontar.

Olot, gener del 2011.

I. INTRODUCCIÓ

L'Estratègia nacional del paisatge d'Andorra (ENPA) s'ha concebut amb el doble objectiu de recollir i presentar totes les accions dutes a terme en matèria de paisatge pel Departament de Medi Ambient i de proposar un seguit d'objectius en matèria de gestió, conservació i ordenament dels nostres paisatges, aconseguits a través d'un procés participatiu amb representants de la societat andorrana. Aquest document el va aprovar el Govern el 27 d'abril del 2011.

Els canvis evidents en el paisatge produïts pel desenvolupament econòmic i social del país aquests darrers anys han motivat el Departament de Medi Ambient a emprendre una sèrie de tasques. Des de mitjan 2006 s'han establert dues gran línies de treball.

La primera consisteix a identificar i cartografiar els paisatges d'Andorra des del punt de vista científic, tenint en compte també la percepció d'aquests paisatges per part de la població. La segona línia de treball se centra en l'educació i la sensibilització de la població i dels professionals que intervenen en el paisatge.

Cal destacar igualment la signatura del Conveni europeu del paisatge (CEP), que és una ocasió molt important per tenir intercanvis d'informació i experiències sobre la gestió i la millora dels paisatges amb els altres països que formen part del conveni. També s'ha proposat la incorporació del reconeixement del paisatge segons els principis del CEP al Projecte de Llei d'avaluació ambiental estratègica de plans i programes i d'avaluació d'impacte ambiental de projectes, que inclou la definició de paisatge segons el CEP i l'estudi de la integració paisatgística dels plans i projectes.

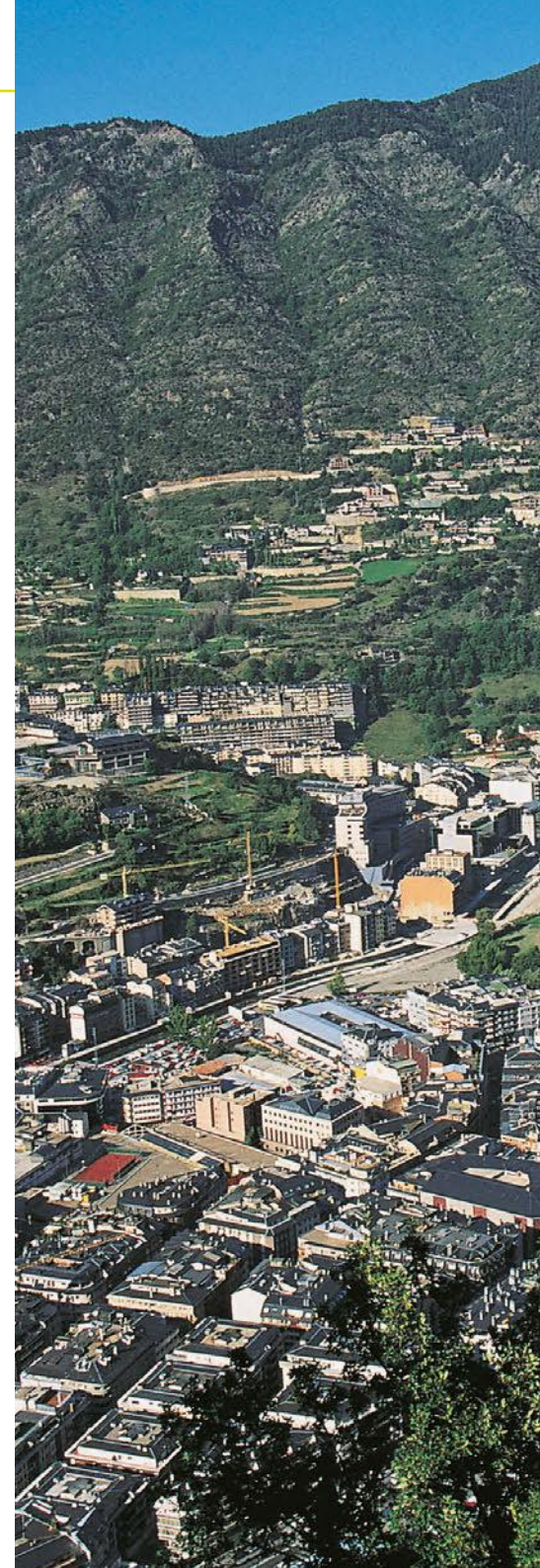
En aquest document s'exposa en primer lloc de quina manera l'ENPA encaixa amb el conjunt dels objectius del Conveni europeu del paisatge. És la voluntat del Govern de potenciar la presa en consideració del paisatge en el conjunt de les polítiques del país i de potenciar la participació de la població en aquest procés.

En segon lloc, es presenten les principals actuacions relacionades amb el paisatge que s'han realitzat durant els darrers anys. Es tracta dels estudis, les enquestes, la cartografia i altres documents que formen la base sobre la qual s'ha pogut elaborar l'Estratègia, així com la classificació en tres tipus principals de paisatges i les recomanacions per a cada tipus de paisatge per assegurar-ne una bona gestió. També es detallen les principals accions de sensibilització i educació que s'han fet.

Després de fer esment de la normativa existent a Andorra sobre el paisatge es descriu el procés participatiu realitzat en el marc del Fòrum de l'Estratègia nacional del paisatge, el qual ha permès consensuar amb els participants els objectius de qualitat paisatgística i les accions necessàries per assolir-los.

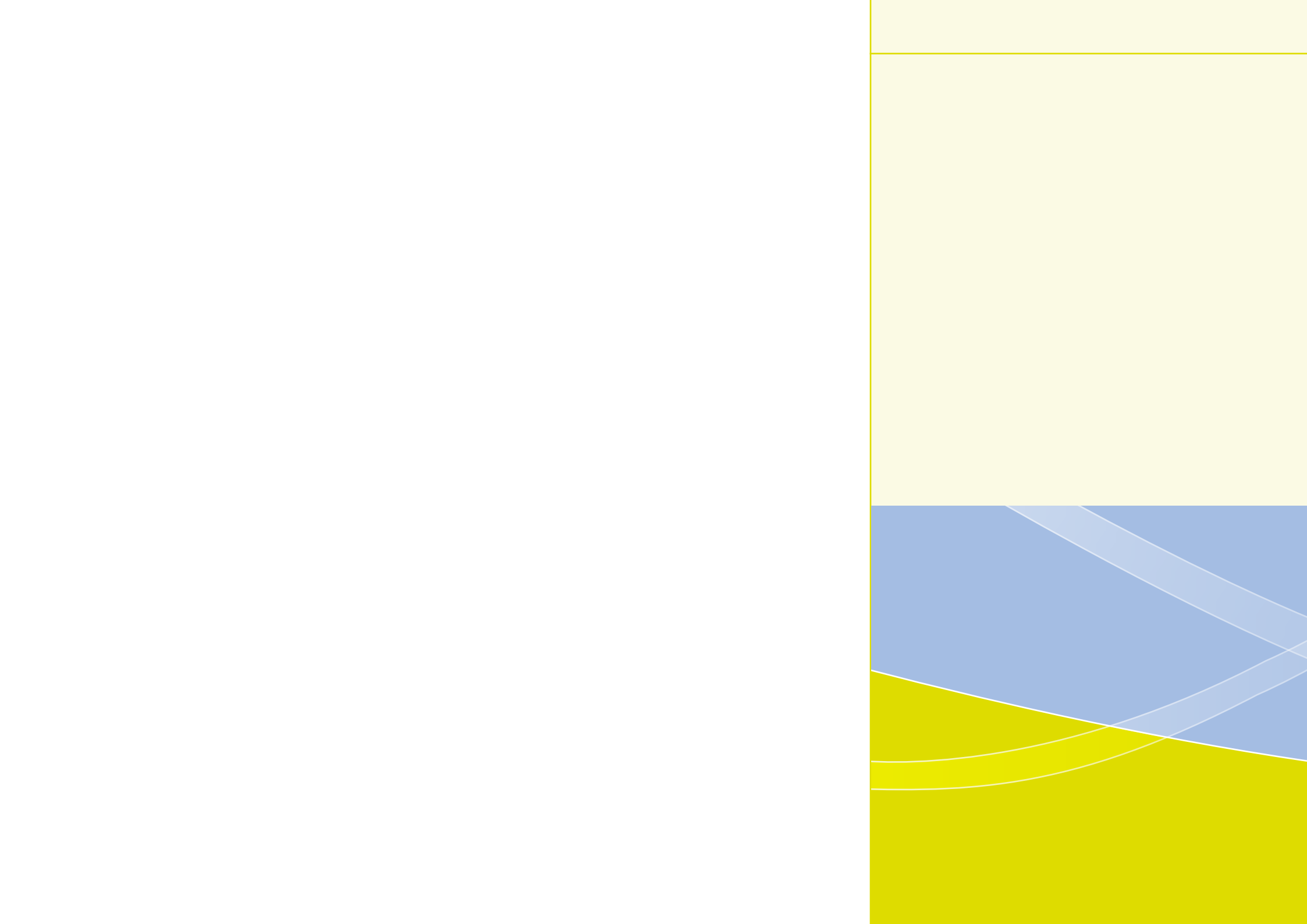
El capítol quart presenta els 7 objectius de qualitat paisatgística que han guiat l'ENPA i que s'han elaborat seguint la definició que en fa el CEP, és a dir, "la formulació que fan les autoritats públiques competents de les aspiracions que tenen les poblacions pel que fa a les característiques paisatgístiques del seu entorn".

Finalment, s'esmenta el nombre i la tipologia d'accions recollides durant el procés de participació pública que han de permetre aconseguir al cap de 10 anys els objectius de qualitat paisatgística d'Andorra.

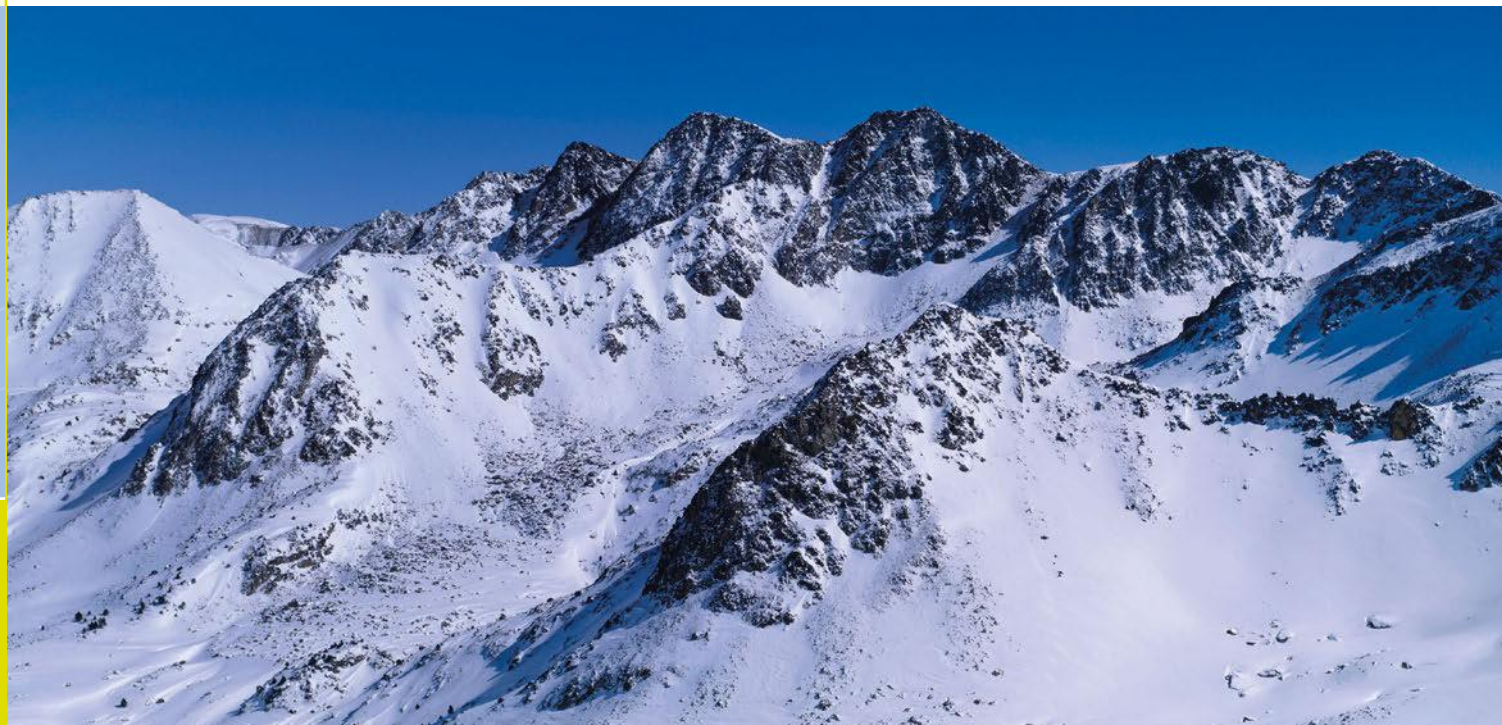

ACTUACIONS DUTES A TERME EN MATÈRIA DE PAISATGE PEL DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT

- **2006-2008:** Elaboració del Mapa de les unitats de paisatge d'Andorra.
- **4 i 6 de juny del 2007:** Organització del primer Seminari nacional del paisatge d'Andorra, amb la participació de la Sra. Maguelonne Dejean-Pons (cap de la Divisió d'Ordenació del Territori i Paisatge del Consell d'Europa). El Consell d'Europa va publicar les actes d'aquest seminari.
- **2007-2009:** Elaboració del Catàleg del paisatge d'Andorra. Prèviament es van dur a terme enquestes a la població el maig i el juny del 2008 (web i grups de discussió).
- **Del març al maig del 2008:** Organització del primer Curs d'actualització en fonaments del paisatge i territori, amb la col·laboració de la Universitat d'Andorra, Adreçat a professionals que intervenen en el paisatge (arquitectes, enginyers, tècnics de medi ambient...).
- **5 i 6 de maig del 2009:** Organització del segon Seminari nacional del paisatge d'Andorra, on es van presentar el Mapa de les unitats de paisatge i el Catàleg dels paisatges d'Andorra.
- **Del maig al juny del 2009:** Organització del segon Curs d'actualització en fonaments del paisatge i territori (projectes d'urbanisme i infraestructures, casos pràctics) amb la col·laboració de la Universitat d'Andorra. Adreçat a professionals que intervenen en el paisatge (arquitectes, enginyers, tècnics de medi ambient...).
- **2009:** Creació d'un apartat de *Paisatge* al web del Departament de Medi Ambient (www.mediambient.ad), on s'explica el concepte de paisatge segons el Conveni europeu del paisatge. S'hi pot trobar, entre d'altres, el Mapa de les unitats de paisatge d'Andorra i el Catàleg dels paisatges d'Andorra.
- **De l'octubre del 2009 al juny del 2010:** Exposició itinerant "L'Andorra dels paisatges". Més de 700 escolars i prop de 1.700 persones han visitat aquesta exposició durant els darrers mesos.
- **Juliol del 2010:** Acord de Govern per a la realització de l'Estratègia nacional del paisatge (ENPA).
- **6 d'octubre del 2010:** Acord de Govern per a la signatura i la posterior ratificació del Conveni europeu del paisatge.
- **Del 30 de novembre al 2 de desembre:** Organització del Fòrum de l'Estratègia nacional del paisatge.
- **2011:** Creació d'un recurs pedagògic sobre el paisatge en forma de taller adreçat als alumnes de 12 i 13 anys.

II. FONAMENTS DE L'ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE

1. EL CONVENI EUROPEU DEL PAISATGE (CEP)

1.1. UN NOU CONCEPTE DE PAISATGE

Fins al principi del segle passat els paisatges eren considerats uns espais singulars del territori que s'havien de protegir per la seva gran bellesa o per la presència d'elements del patrimoni cultural i natural remarcables; un concepte molt vinculat al dels monuments naturals o històrics.

Aquest concepte ha evolucionat fins a esdevenir obsolet o incomplet. La definició actual del paisatge tal com figura en el text del Conveni europeu del paisatge (Florència, 2000) és “una part del territori tal com la percep la població, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals i/o humans i de les seves interrelacions”.

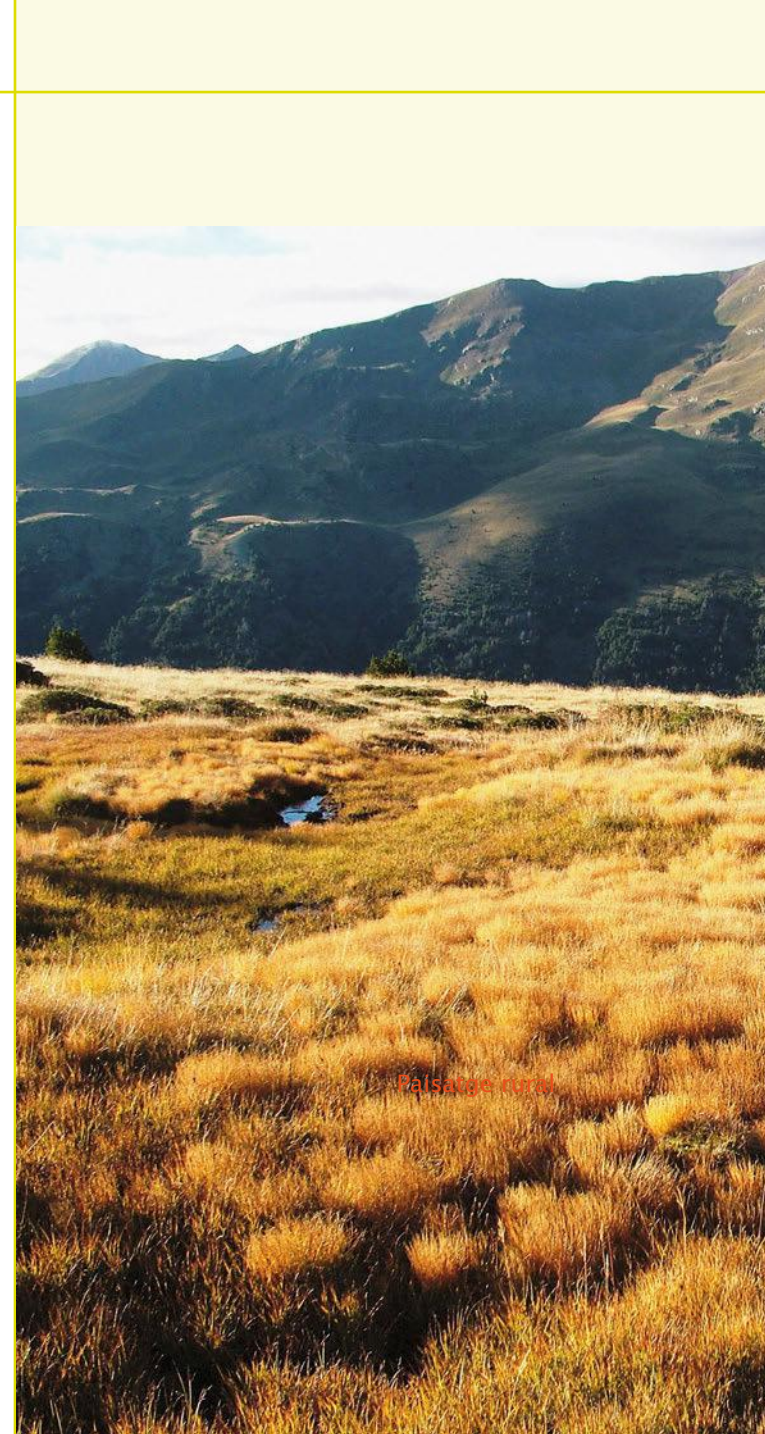
El Conveni europeu del paisatge (CEP) va ser promogut pel Consell d'Europa a final del segle XX com a resposta al procés de pèrdua de diversitat i bellesa que estaven experimentant els paisatges europeus. Efectivament, les pràctiques d'ordenació del territori, d'urbanisme, de transport, les infraestructures, el turisme i l'oci han accelerat, i continuen fent-ho, la transformació dels paisatges molt sovint cap a una banalització que pot arribar a representar una pèrdua de valor i d'identitat.

El text final del CEP va ser adoptat el juliol del 2000 i es va obrir a signatura a Florència l'octubre del mateix any. El CEP va entrar en vigor l'1 de març del 2004, després que 10 estats membres del Consell d'Europa decidissin vincular-s'hi. Es tracta d'un text molt original i innovador que constitueix el primer tractat internacional dedicat al paisatge.

El preàmbul del CEP reconeix que “el paisatge és un element importat de la qualitat de vida de les poblacions, tant en els medis urbans com en els rurals, tant en les zones degradades com en les de més qualitat, tant en els espais singulars com en els quotidians”. El paisatge és el reflex de les tradicions en l'ús del sòl, és el testimoni dels usos del passat i reflecteix l'escala de valors socials que l'han configurat. Però també cal considerar-lo un recurs favorable per a l'activitat econòmica, creador de riquesa i de llocs de treball, element essencial de l'atractiu turístic d'un lloc.

1.2. LA FORMULACIÓ D'UNA POLÍTICA DEL PAISATGE

El CEP ha innovat en la presa en consideració del paisatge a nivell nacional ja que indica que cada país pot acordar uns objectius de qualitat per als seus paisatges i definir les accions necessàries per asso-

lir-los. Hi ha diversos exemples a nivell europeu de desenvolupament de polítiques de paisatge enteses com *la formulació, per part de les autoritats públiques competents, dels principis generals, de les estratègies i orientacions que permeten l'adopció de mesures particulars amb vista a la protecció, la gestió i l'ordenació del paisatge*.

Les polítiques del paisatge han de ser l'expressió de la presa de consciència per part dels poders públics de la necessitat de definir el paisatge i preocupar-se'n. Han de comptar amb la participació activa del públic. En el text del CEP i els seus documents annexos s'atorga una atenció especial al fet de definir àmpliament els tres conceptes de protecció, gestió i ordenació referits al paisatge.

- **Protecció dels paisatges:** Es tracta de les mesures que tenen per objectiu la preservació del caràcter i de la qualitat d'un paisatge que suposa un gran valor per a la població. Aquesta protecció ha de ser activa i s'ha d'acompanyar de mesures de manteniment dels aspectes més significatius del paisatge. El concepte de protecció integra la idea que el paisatge evoluciona i que cal acceptar-ho dins un cert límit. Les accions de protecció no poden parar el temps, però han d'orientar les evolucions dels paisatges de manera que puguin trametre a les generacions futures els seus caràcters específics, materials i immaterials.
- **Gestió dels paisatges:** Comprèn les accions destinades, en una perspectiva de desenvolupament sostenible, a mantenir el paisatge per tal de guiar i harmonitzar de manera satisfactòria les transformacions induïdes per les evolucions socials, econòmiques i mediambientals. La gestió ha de ser dinàmica i pretendre millorar la qualitat dels paisatges en funció de les aspiracions de la població. La gestió del paisatge és una acció contínua que evoluciona al mateix temps que la societat.
- **Ordenament dels paisatges:** Comprèn les accions que tenen un caràcter prospectiu destinades a la valoració, la restauració o la creació de nous paisatges que han de respondre a les aspiracions de la població. Es tracta d'elaborar autèntics projectes d'ordenament per als espais més degradats (zones periurbanes i industrials, principalment).

Aquestes tres eines no tenen per objectiu de congelar el paisatge en un estadi concret, ja que el paisatge està en evolució permanent, sinó que l'han d'acompanyar en els seus canvis sense malmetre'n la qualitat i el valor.

Per poder treballar de manera racional sobre un paisatge i formular objectius de qualitat paisatgística, cal conèixer bé aquest paisatge, és a dir, s'ha d'haver identificat, analitzat i qualificat. Cal posar en evidència les traces deixades pels processos naturals i humans anteriors i les seves interrelacions. Cal conèixer els processos evolutius i les dinàmiques temporals, passades, presents i previsibles, degudes als factors humans i naturals que indiquen possibles pressions sobre els paisatges i els riscos que en resulten. Cal treballar en la percepció social del paisatge i en el sistema de valors que hi és associat, fent-hi participar de manera activa la població.

A partir del moment en què s'entén el paisatge i que ha estat caracteritzat, se'n poden identificar els problemes de qualitat i actuar.

Els treballs previs de cartografia i inventari realitzats en molts països constitueixen una base de referència i un llenguatge comú per engegar processos de comunicació entre els actors.

Andorra disposa de suficients treballs previs de caracterització i coneixement del paisatge per realitzar l'Estratègia nacional del paisatge d'Andorra (ENPA), i definir una política basada en els coneixements previs del paisatge i avalada per la participació de la població amb vista a constituir el marc de preservació, gestió i ordenació del paisatge per als pròxims 10 anys.

CONVENI EUROPEU DEL PAISATGE

Florència, 20/10/2000

Preàmbul

Els estats membres del Consell d'Europa, signataris del present Conveni,

Considerant que l'objectiu del Consell d'Europa és de realitzar una unió més estreta entre els seus membres, per tal de salvaguardar i de promoure els ideals i els principis que són el seu patrimoni comú, i que aquest objectiu es persegueix particularment mitjançant la conclusió d'acords en els àmbits econòmic i social;

Amb el desig d'arribar a un desenvolupament sostenible fonamentat en un equilibri harmònic entre les necessitats socials, l'economia i el medi ambient;

Constatant que el paisatge participa de manera important en l'interès general, en els plans cultural, ecològic, mediambiental i social i que constitueix un recurs favorable a l'activitat econòmica que, si se'l protegeix, gestiona i ordena de la manera apropiada, pot contribuir a la creació de llocs de treball;

Conscients que el paisatge concorre en l'elaboració de les cultures locals, que representa un component fonamental del patrimoni cultural i natural d'Europa i que contribueix a l'efusió dels éssers humans i a la consolidació de la identitat europea;

Reconeixent que el paisatge és a tot arreu un element important de la qualitat de vida de les poblacions: tant en els medis urbans com rurals, tant als territoris degradats com als de gran qualitat, tant als espais remarcables com als quotidians;

Veient que les evolucions tècniques de les produccions agrícola, silvícola, industrial i minera i les pràctiques en matèria d'ordenament del territori, urbanisme, transport, xarxes viàries, turisme i lleure, i, de manera més general, els canvis econòmics mundials continuen, en molts casos, accelerant la transformació dels paisatges;

Amb l'afany de respondre al desig del públic de gaudir de paisatges de qualitat i de tenir un paper actiu en la seva transformació;

Convençuts que el paisatge constitueix un element essencial del benestar individual i social i que la seva protecció, la gestió i l'ordenament impliquen drets i responsabilitats per a cadascun;

Tenint presents els textos jurídics existents al nivell internacional en els àmbits de la protecció i la gestió del patrimoni natural i cultural, de l'ordenament del territori, de l'autonomia local i de la cooperació transfronterera, especialment el Conveni relatiu a la conservació de la vida salvatge i del medi natural d'Europa (Berna, 19 de setembre de 1979), el Conveni per a la salvaguarda del patrimoni arquitectònic d'Europa (Grana-

da, 3 d'octubre de 1985), el Conveni europeu per a la protecció del patrimoni arqueològic (revisat) (La Valette, 16 de gener de 1992), el Conveni marc europeu sobre la cooperació transfronterera de les col·lectivitats o administracions territorials (Madrid, 21 de maig de 1980) i els seus protocols addicionals, la Carta europea de l'autonomia local (Estrasburg, 15 d'octubre de 1985), el Conveni sobre la diversitat biològica (Rio, 5 de juny de 1992), el Conveni relatiu a la protecció del patrimoni mundial, cultural i natural (París, 16 de novembre de 1972) i el Conveni sobre l'accés a la informació, la participació del públic al procés de presa de decisions i l'accés a la justícia en matèria de medi ambient (Aarhus, 25 de juny de 1998);

Reconeixent que la qualitat i la diversitat dels paisatges europeus constitueixen un recurs comú per a la protecció, la gestió i l'ordenament del qual cal cooperar;

Desitjant crear un instrument nou consagrat exclusivament a la protecció, la gestió i l'ordenament de tots els paisatges europeus;

Han convingut el següent:

Capítol I – Disposicions generals

Article 1 – Definicions

Als efectes d'aquest Conveni:

- “Paisatge” designa una part de territori tal com la percep la població, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals i/o humans i de les seves interrelacions;
- “Política del paisatge” designa la formulació que les administracions públiques competents fan dels principis generals, les estratègies i les orientacions que permeten l'adopció de mesures particulars destinades a la protecció, la gestió i l'ordenament del paisatge;
- “Objectiu de qualitat paisatgística” designa la formulació que les administracions públiques competents fan, per a un paisatge concret, de les aspiracions de les poblacions pel que fa les característiques paisatgístiques del seu entorn;
- “Protecció dels paisatges” comprèn les accions de conservació i de manteniment dels aspectes significatius o característics d'un paisatge, justificades pel seu valor patrimonial que emana de la seva configuració natural i/o de la intervenció humana;
- “Gestió dels paisatges” comprèn les accions destinades, en una perspectiva de desenvolupament sostenible, a mantenir el paisatge per tal de guiar i

harmonitzar les transformacions induïdes per les evolucions socials, econòmiques i mediambientals;

- f. “Ordenament dels paisatges” comprèn les accions que tenen un caràcter prospectiu particularment afirmat destinades a la valoració, la restauració o la creació de paisatges.

Article 2 – Camp d'aplicació

Amb la reserva de les disposicions de l'article 15, el present Conveni s'aplica a tot el territori de les parts i s'adreça als espais naturals, rurals, urbans i periurbans. Inclou els espais terrestres, les aigües interiors i marítimes. Es refereix tant als paisatges que poden ser considerats remarcables com als paisatges quotidians i els paisatges degradats.

Article 3 – Objectius

El present Conveni té per objecte promoure la protecció, la gestió i l'ordenament dels paisatges, i organitzar la cooperació europea en aquest àmbit.

Capítol II – Mesures nacionals

Article 4 – Repartiment de les competències

Cada part aplica el present Conveni, particularment els seus articles 5 i 6, segons el repartiment de les competències que li és propi, de conformitat amb els seus principis constitucionals i la seva organització administrativa i en el respecte del principi de subsidiarietat, tenint en compte la Carta europea de l'autonomia local. Sense apartar-se de les disposicions d'aquest Conveni cada part l'aplica d'acord amb les seves polítiques pròpies.

Article 5 – Mesures generals

Cada part es compromet:

- a. a reconèixer jurídicament el paisatge com a component essencial de l'entorn de les poblacions, expressió de la diversitat del seu patrimoni comú cultural i natural, i fonament de la seva identitat;
- b. a definir i aplicar les polítiques del paisatge destinades a la protecció, la gestió i l'ordenament dels paisatges mitjançant l'adopció de les mesures particulars que es determinen a l'article 6;
- c. a establir procediments de participació del públic, de les administracions locals i regionals i dels altres actors socials concernits per la concepció i la realització de les polítiques del paisatge esmentades a la lletra b anterior;

- d. a integrar el paisatge en les polítiques d'ordenament del territori, d'urbanisme i en les polítiques cultural, mediambiental, agrícola, social i econòmica, com també en les altres polítiques que poden tenir un efecte directe o indirecte en el paisatge.

Article 6 – Mesures particulars

A. Sensibilització

Cada part es compromet a augmentar la sensibilització de la societat civil, de les organitzacions privades i de les autoritats públiques en el valor dels paisatges, el seu paper i a seva transformació.

B. Formació i educació

Cada part es compromet a promoure:

- a. la formació d'especialistes en el coneixement dels paisatges i de la intervenció en aquests;
- b. programes pluridisciplinaris de formació sobre la política, la protecció, la gestió i l'ordenament del paisatge, destinats als professionals del sector privat i públic i a les associacions interessades;
- c. ensenyaments al nivell escolar i universitari que tractin, en les disciplines interessades, els valors vinculats al paisatge i les qüestions relatives a la seva protecció, gestió i ordenament.

C. Identificació i qualificació

Mobilitzant els actors socials concernits de conformitat amb l'article 5.c i amb vista a un millor coneixement dels seus paisatges, cada part es compromet a:

- a. i) identificar els seus propis paisatges, en el conjunt del seu territori;
- ii) analitzar les seves característiques i també les dinàmiques i les pressions que les modifiquen;
- iii) fer un seguiment de les transformacions;
- b. qualificar els paisatges identificats tenint en compte els valors particulars que els siguin atribuïts pels actors socials i les poblacions interessades.

Els treballs d'identificació i de qualificació es guiaran per intercanvis d'experiències i de metodologies, organitzats entre les parts a escala europea en aplicació de l'article 8.

D. Objectius de qualitat paisatgística

Cada part es compromet a formular uns objectius de qualitat paisatgística per als paisatges identificats i qualificats, després d'haver consultat el públic de conformitat amb l'article 5.c.

E. Posada en pràctica

Per posar en pràctica les polítiques del paisatge, cada part es compromet a posar a l'abast els mitjans d'intervenció destinats a la protecció, la gestió i/o l'ordenament dels paisatges.

Capítol III – Cooperació europea

Article 7 – Polítiques i programes internacionals

Les parts es comprometen a cooperar en el moment que es té en compte la dimensió paisatgística en les polítiques i els programes internacionals, i a recomanar, si s'escau, que s'hi incorporin consideracions relatives al paisatge.

Article 8 – Assistència mútua i intercanvi d'informacions

Les parts es comprometen a cooperar per reforçar l'eficàcia de les mesures preses de conformitat amb els articles del present Conveni i, en particular a:

- oferir una assistència tècnica i científica mútua per a la recollida i l'intercanvi d'experiències i de treballs de recerca en matèria de paisatge;
- afavorir els intercanvis d'especialistes del paisatge, especialment per a la formació i la informació;
- intercanviar informacions sobre totes les qüestions tractades per les disposicions del present Conveni.

Article 9 – Paisatges transfronterers

Les parts es comprometen a encoratjar la cooperació transfronterera a nivell local i regional i si és necessari, a elaborar i aplicar programes comuns de valoració del paisatge.

Article 10 – Seguiment de l'aplicació del Conveni

Els Comitès d'experts competents existents, constituïts en virtut de l'article 17 de l'Estatut del Consell d'Europa, estan encarregats pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa del seguiment de l'aplicació del Conveni.

Després de cadascuna de les reunions del Comitès d'experts, el secretari general del Consell d'Europa trameta un informe sobre els treballs i el funcionament del Conveni al Comitè de Ministres.

Els Comitès d'experts proposen al Comitè de Ministres els criteris d'atribució i el reglament d'un Premi del paisatge del Consell d'Europa.

Article 11 – Premi del paisatge del Consell d'Europa

El Premi del paisatge del Consell d'Europa pot ser concedit a les col·lectivitats locals i regionals i a les seves agrupacions que, en el marc de la política de paisatge d'una part en el present Conveni, hagin aplicat una política o mesures destinades a la protecció, la gestió i/o l'ordenament sostenible dels seus paisatges, que mostrin una eficàcia sostenible i que per tant puguin servir d'exemple a altres col·lectivitats territorials europees. La distinció també podrà ser atribuïda a organitzacions no governamentals que hagin fet una contribució especialment remarcable a la protecció, la gestió o l'ordenament del paisatge.

Les candidatures al Premi del Paisatge del Consell d'Europa seran trameses per les parts als Comitès d'experts esmentats a l'article 10. Poden ser candidats les col·lectivitats locals i regionals transfrontereres i les agrupacions de col·lectivitats locals o regionals concernides, amb la condició que gestionin conjuntament el paisatge en qüestió.

A proposta dels Comitès d'experts esmentats a l'article 10, el Comitè de Ministres defineix i publica els criteris d'atribució del Premi del paisatge del Consell d'Europa, aprova el seu reglament i concedeix el premi.

L'atribució del Premi del paisatge del Consell d'Europa ha de portar les persones que en són titulars a vetllar per la protecció, la gestió i/o l'ordenament sostenibles dels paisatges concernits.

Capítol IV – Clàusules finals

Article 12 – Relacions amb altres instruments

Les disposicions del present Conveni no afecten les disposicions que siguin més estrictes en matèria de protecció, gestió o ordenament dels paisatges, contingudes en altres instruments nacionals o internacionals vinculants que es trobin o hagin d'entrar en vigor.

Article 13 – Signatura, ratificació, entrada en vigor

El present Conveni està obert a la signatura dels estats membres del Consell d'Europa. Serà sotmès a la ratificació, l'acceptació o l'aprovació. Els instruments de ratificació, acceptació o aprovació seran dipositats prop del secretari general del Consell d'Europa. El Conveni entrarà en vigor el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data en què deu estats membres del Consell d'Europa hagin expressat el seu consentiment a estar obligats pel Conveni de conformitat amb les disposicions de l'apartat precedent.

Per a tot signatari que expressi posteriorment el seu consentiment a estar obligat pel Conveni, aquest entrarà en vigor el primer dia del mes següent a l'expiració d'un

període de tres mesos després de la data de dipòsit de l'instrument de ratificació, acceptació o aprovació.

Article 14 – Adhesió

Després de l'entrada en vigor del present Conveni, el Comitè de Ministres del Consell d'Europa podrà invitar la Comunitat europea i qualsevol estat que no sigui membre del Consell d'Europa a adherir-se al Conveni, per una decisió presa per la majoria prevista a l'article 20.d de l'Estatut del Consell d'Europa i per unanimitat dels estats part que tinguin dret a formar part del Comitè de Ministres.

Per a tot estat que s'adhereixi o per a la Comunitat europea en el cas d'adhesió, el present Conveni entrarà en vigor el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data del dipòsit de l'instrument d'adhesió prop del secretari general del Consell d'Europa.

Article 15 – Aplicació territorial

Tot estat o la Comunitat europea poden, en el moment de la signatura o en el moment del dipòsit del seu instrument de ratificació, acceptació, aprovació o adhesió, designar el o els territoris als quals s'aplicarà el present Conveni.

Tota part pot, en qualsevol moment posterior, mitjançant una declaració adreçada al secretari general del Consell d'Europa, estendre l'aplicació del present Conveni a qualsevol altre territori designat en la declaració. El Conveni entrarà en vigor respecte d'aquest territori el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data de recepció de la declaració pel secretari general.

Tota declaració feta en virtut dels dos apartats precedents, podrà ser retirada pel que fa a tot territori designat en aquesta declaració, mitjançant notificació adreçada al secretari general. La retirada esdevindrà efectiva el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data de recepció de la notificació pel secretari general.

Article 16 – Denúncia

Tota part pot, en qualsevol moment, denunciar el present Conveni mitjançant una notificació al secretari general del Consell d'Europa.

La denúncia esdevindrà efectiva el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data de recepció de la notificació pel secretari general.

Article 17 – Esmenes

Tota part o els Comitès d'experts esmentats a l'article 10 poden proposar esmenes al present Conveni.

Tota proposta d'esmena es notifica al secretari general del Consell d'Europa que la comunica als estats membres del Consell d'Europa, a les altres parts i a cadascun dels estats europeus no membres que hagin estat invitats a adherir-se al present Conveni de conformitat amb les disposicions de l'article 14.

Totes les propostes d'esmena són examinades pels Comitès d'experts esmentats a l'article 10, que sotmeten el text adoptat per una majoria de les tres quartes parts dels representants de les parts al Comitè de ministres per a la seva aprovació. Després de l'aprovació pel Comitè de Ministres per la majoria establerta a l'article 20.d de l'Estatut del Consell d'Europa i per unanimitat dels representants dels estats part amb dret a formar part del Comitè de Ministres, el text serà tramès a les parts per a la seva acceptació.

Tota esmena entra en vigor respecte de les parts que l'han acceptada, el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data en què tres parts membres del Consell d'Europa hagin informat el secretari general que l'han acceptada. Per a tota altra part que l'accepti posteriorment, l'esmena entrarà en vigor el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data en què aquesta part hagi informat el secretari general de la seva acceptació.

Article 18 – Notificacions

El secretari general del Consell d'Europa notificarà als estats membres del Consell d'Europa, a tot estat o a la Comunitat europea que s'hagin adherit a aquest Conveni:

- a. tota signatura;
- b. el dipòsit de qualsevol instrument de ratificació, acceptació, aprovació o adhesió;
- c. qualsevol data d'entrada en vigor del present Conveni de conformitat amb els articles 13, 14 i 15;
- d. tota declaració feta en virtut de l'article 15;
- e. tota denúncia feta en virtut de l'article 16;
- f. tota proposta d'esmena, com també tota esmena adoptada de conformitat amb l'article 17 i la data en què aquesta esmena entra en vigor;
- g. tot altre acte, notificació, informació o comunicació relatiu al present Conveni.

En fe de la qual cosa, els sotasignats, degudament autoritzats a aquest efecte, han signat el present Conveni.

Fet a Florència, el 20 d'octubre de 2000, en anglès i francès, ambdós textos igualment fefaents, en un únic exemplar que serà dipositat als arxius del Consell d'Europa. El secretari general del Consell d'Europa en trametrà còpia certificada conforme a cadascun dels estats membres del Consell d'Europa i també a tot estat o a la Comunitat europea invitats a adherir-se al present Conveni.

2. IDENTIFICACIÓ, CARTOGRAFIA I VALORACIÓ DELS PAISATGES

Des de l'any 2006, el Departament de Medi Ambient ha encomanat un conjunt d'estudis sobre el paisatge al Servei de Gestió i Evolució del Paisatge de la Universitat de Barcelona (d'ara en endavant, Servei de Paisatge) que es resumeixen a continuació. Aquests treballs es poden consultar en la seva integritat en annexes a aquest document.

2.1. EL MAPA DE LES UNITATS DE PAISATGE D'ANDORRA

Aquest Mapa es va elaborar en dues fases:

- Primera fase:

- adaptació de la metodologia de les unitats de paisatge al territori d'Andorra
- inventari de la documentació existent (cartografia, bibliografia...)
- recull i elaboració de cartografia temàtica prèvia
- definició de les unitats de paisatge i de la llegenda del Mapa
- fotointerpretació
- treball de camp
- correcció del Mapa en funció dels resultats del treball de camp

- Segona fase:

- digitalització dels resultats (a escala 1/15.000) i creació d'una base de dades
- realització del Mapa final a escala 1/50.000
- redacció de la memòria

METODOLOGIA

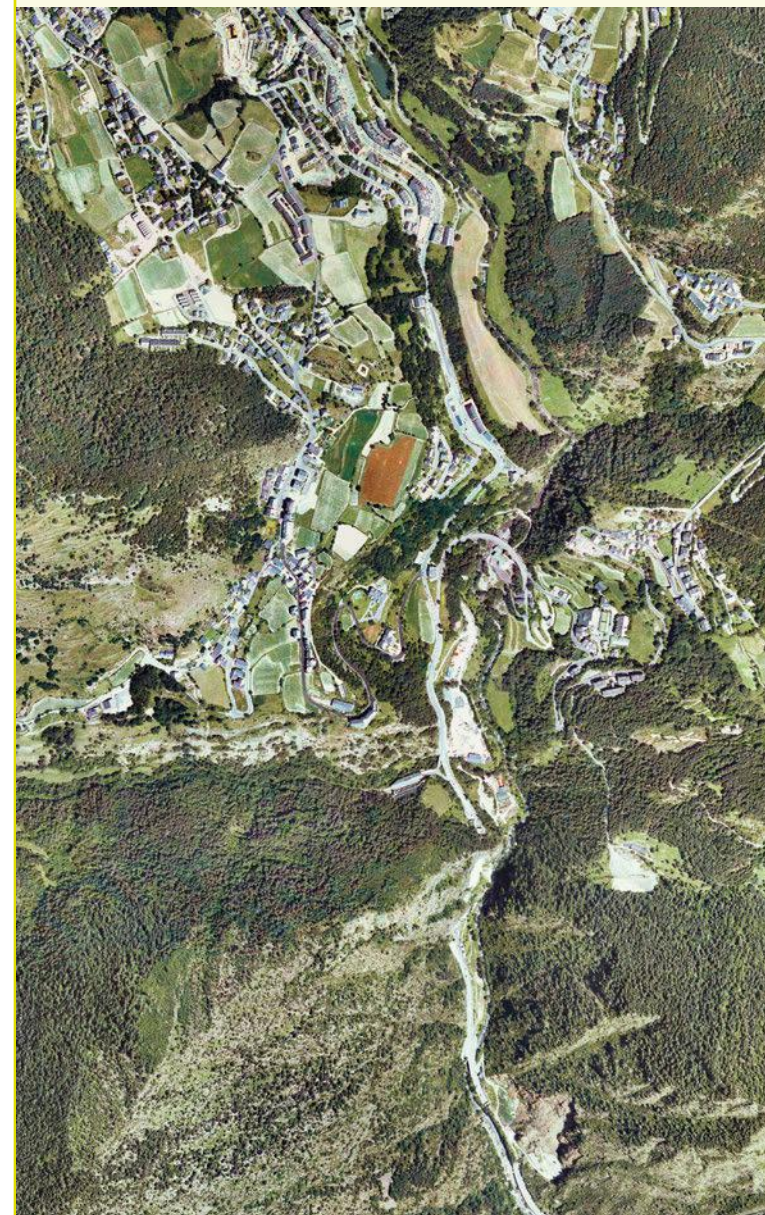
El paisatge es caracteritza per la seva complexitat i per les diverses formes com es presenta, i pot ser captat i analitzat per l'ésser humà. El punt de vista científic permet analitzar i explicar amb rigor els diversos components i relacions que el defineixen. Des d'aquest punt de vista es considera el paisatge com una estructura sistèmica formada per un conjunt d'elements interrelacionats: elements abiòtics (relleu, litologia, aire i aigua), biòtics (vegetació i fauna) i antròpics. Les energies (natural i/o antròpica) permeten el funcionament del paisatge i, per tant, la seva dinàmica.

La unitat de paisatge es pot definir com “una porció de la superfície terrestre que, a una escala determinada, presenta una estructura sistèmica amb uns elements i unes energies dominants que la distingeixen i la delimiten” (M. de Bolòs, 2004).

La metodologia utilitzada és la de taxonomia per dominància d'elements (naturals; biòtics i abiòtics, i antròpics) i les energies implicades (físiques, naturals i antròpiques).

Per realitzar aquest treball, s'ha utilitzat una base cartogràfica a escala 1/5.000 i fotografies aèries del 2003. El treball de camp s'ha fet a partir d'itineraris preestablerts.

Mitjançant l'observació de les fotografies aèries i del treball de camp, s'han digitalitzat 1.200 polígons repartits en 40 categories segons la dominància d'elements. Per cada una de les 40 categories l'equip del Servei de Paisatge ha elaborat una fitxa amb informacions sobre la dominància, les característiques, els elements estructurants, les energies i els paràmetres que la defineixen (superfície, pendent, presència d'aigua, innivació, recobriment vegetal, artificialitat...). La delimitació de les unitats de paisatge a escala 1/15.000 i les fitxes corresponents es poden consultar de manera interactiva a la pàgina web del Departament de Medi Ambient: www.mediambient.ad.

Les 40 unitats de paisatge

Paisatges de dominància abiòtica

F ₁		Roca compacta en pendent acusat
	F ₁ b ₁	Roca compacta en pendent acusat amb presència de bosc
	F ₁ b ₂	Roca compacta en pendent acusat amb presència de matollar
	F ₁ b ₃	Roca compacta en pendent acusat amb presència de prat o herbei
F ₂		Roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent
	F ₂ b ₁	Roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent amb presència de bosc
	F ₂ b ₂	Roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent amb presència de matollar
	F ₂ b ₃	Roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent amb presència de prat o herbei
F ₃		Roca solta
	F ₃ b ₁	Roca solta amb presència de bosc
	F ₃ b ₂	Roca solta amb presència de matollar
	F ₃ b ₃	Roca solta amb presència de prat o herbei
F ₅		Àrea amb presència d'aigua dolça

Paisatges de dominància biòtica

B _{1.1}		Bosc de coníferes
	B _{1.1.x}	Bosc de coníferes amb presència de caducifolis
	B _{1.1.f₁}	Bosc de coníferes amb aflorament de roca compacta en pendent acusat
	B _{1.1.f₂}	Bosc de coníferes amb aflorament de roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent
	B _{1.1.f₃}	Bosc de coníferes amb roca solta
B _{1.2}		Bosc mixt
	B _{1.2.f₃}	Bosc mixt amb roca solta

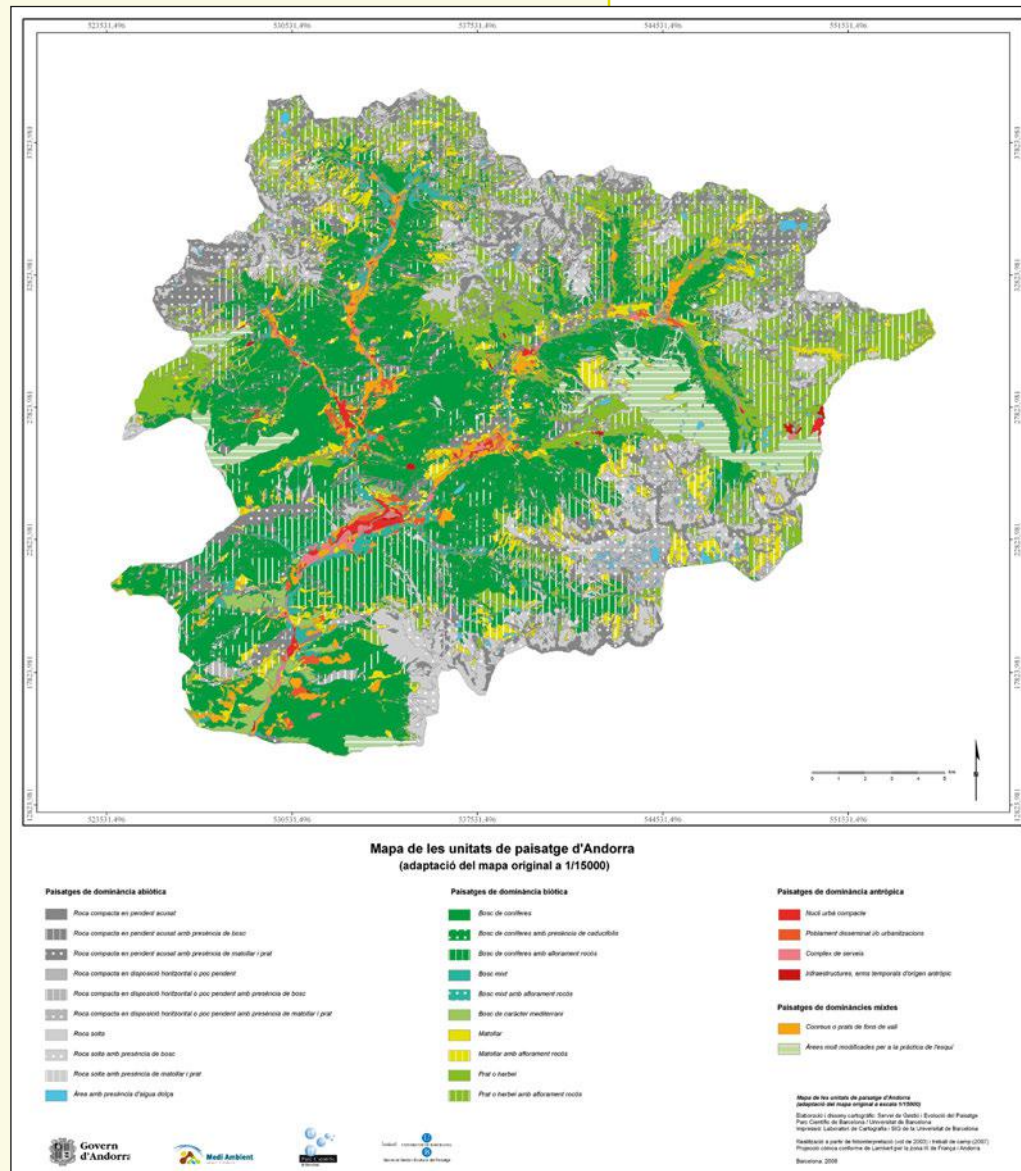
B _{1.3}		Bosc de caràcter mediterrani
	B _{1.3.x}	Bosc de caràcter mediterrani amb presència d'altres espècies forestals
	B _{1.3.f₁}	Bosc de caràcter mediterrani amb aflorament de roca compacta en pendent acusat
B ₂		Matollar
	B _{2.f₁}	Matollar amb aflorament de roca compacta en pendent acusat
	B _{2.f₂}	Matollar amb aflorament de roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent
	B _{2.f₃}	Matollar amb roca solta
B ₃		Prat o herbei
	B _{3.f₁}	Prat o herbei amb aflorament de roca compacta en pendent acusat
	B _{3.f₂}	Prat o herbei amb aflorament de roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent
	B _{3.f₃}	Prat o herbei amb roca solta
(B ₃ a)		Conreu de vegetació de port herbaci o prat recentment abandonat o poc explotat

Paisatges de dominància antròpica

A ₁		Nucli urbà compacte
A ₂		Poblament disseminat i/o urbanitzacions
A ₃		Complex de serveis
A ₄		Infraestructures

Paisatges de dominància mixta

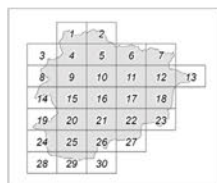
(AF ₄)		Erm temporal d'origen antròpic
(AB ₃)		Conreu de vegetació de port herbaci o prat
(AB ₃)f ₅		Conreu de vegetació de port herbaci o prat amb regadiu
BAF		Àrees molt modificades per a la pràctica de l'esquí

D'altra banda, el Servei de Paisatge ha confeccionat un mapa de síntesi agrupant les 40 categories en 26 categories finals que es distribueixen en el territori amb les proporcions següents:

- Unitats abiòtiques, 28,4% del territori: constituïdes essencialment de roca, amb vegetació discontinua o sense, i de les àrees amb presència d'aigua dolça.
- Unitats biòtiques, 63,6% del territori: formades pels boscos, els matollars i els prats.
- Unitats antròpiques, 1,8% del territori: constituïdes pels nuclis urbans compactes, els poblements disseminats, les infraestructures i els complexos de serveis.
- Unitats mixtes, 6,2% del territori: corresponents a les pistes d'esquí, els conreus i els erms temporals.

Unitats de paisatge d'Andorra distribució del territori andorrà en fulls 1:15 000

Mapa de les unitats de paisatge d'Andorra

Unitats de paisatge definides segons criteris de dominància d'elements i energies.
Realització a partir de fotointerpretació (vol de 2003) i treball de camp (2007).
Elaboració i disseny cartogràfic: Servei de Gestió i Evolució del Paisatge
Parc Científic de Barcelona / Universitat de Barcelona
Barcelona, 2008

Referències tècniques

Base topogràfica: cartografia oficial d'Andorra
Projecció cònica conforme de Lambert per la zona III de França i Andorra
El·lipsoide Clarke de 1880
Altituds referides a l'anivellament general d'Andorra
Data del vol fotogramètric: 1995
Equidistància de les corbes de nivell: 100m

Govern
d'Andorra

Medi Ambient

Institut d'Investigacions i Recerca

Servei de Gestió i Evolució del Paisatge

Direcció: Antoni Gómez Ortiz. Investigadors responsables: Maria de Bolós i Capdevila, Maria del Turb Bover i Pla.
Investigadors: Jordi Batardí i Amat, Gerard Fernández i Telle, Carlos Mayo i Sánchez, Rosalva Peña i Vila, Jordi Ribes i Vilas, Francisco Ruiz Molina, David Semano i Giné. Col·laborador: Jordi Martínez Llastre

Llegenda

Paisatges de dominància abiòtica

- roca compacta en pendent acusat
- roca compacta en pendent acusat amb presència de bosc
- roca compacta en pendent acusat amb presència de matollar
- roca compacta en pendent acusat amb presència de prat o herbei
- roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent
- roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent amb presència de bosc
- roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent amb presència de matollar
- roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent amb presència de prat o herbei
- roca solta
- roca solta amb presència de bosc
- roca solta amb presència de matollar
- roca solta amb presència de prat o herbei
- àrea amb presència d'aigua dolça

Paisatges de dominància antròpica

- nucli urbà compacte
- poblament disseminat i/o urbanitzacions
- complex de serveis
- infraestructures

Paisatges de dominància biòtica

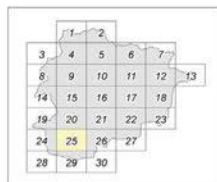
- bosc de coníferes
- bosc de coníferes amb presència de caducifolis
- bosc de coníferes amb aflorament de roca compacta en pendent acusat
- bosc de coníferes amb aflorament de roca compacta en pendent acusat o poc pendent
- bosc de coníferes amb aflorament de roca solta
- bosc mixt
- bosc mixt amb roca solta
- bosc de caràcter mediterrani
- bosc de caràcter mediterrani amb presència d'altres espècies forestals
- bosc de caràcter mediterrani amb aflorament de roca compacta en pendent acusat
- matollar
- matollar amb aflorament de roca compacta en pendent acusat
- matollar amb aflorament de roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent
- matollar amb aflorament de roca solta
- prat o herbei
- prat o herbei amb aflorament de roca compacta en pendent acusat
- prat o herbei amb aflorament de roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent
- prat o herbei amb aflorament de roca solta
- conreu de vegetació de port herbaci o prat recentment abandonat o poc explotat

Paisatges de dominàncies mixtes

- em temporal d'origen antròpic
- conreu de vegetació de port herbaci o prat
- conreu de vegetació de port herbaci o prat amb regadiu
- àrea molt modificada per a la pràctica de l'esquí

Unitats de paisatge d'Andorra

full número 25

Mapa de les unitats de paisatge d'Andorra

Unitats de paisatge definides segons criteris de dominància d'elements i energies.
Realització a partir de fotointerpretació (vol de 2003) i treball de camp (2007).

Elaboració i disseny cartogràfic: Servei de Gestió i Evolució del Paisatge,
Parc Científic de Barcelona / Universitat de Barcelona

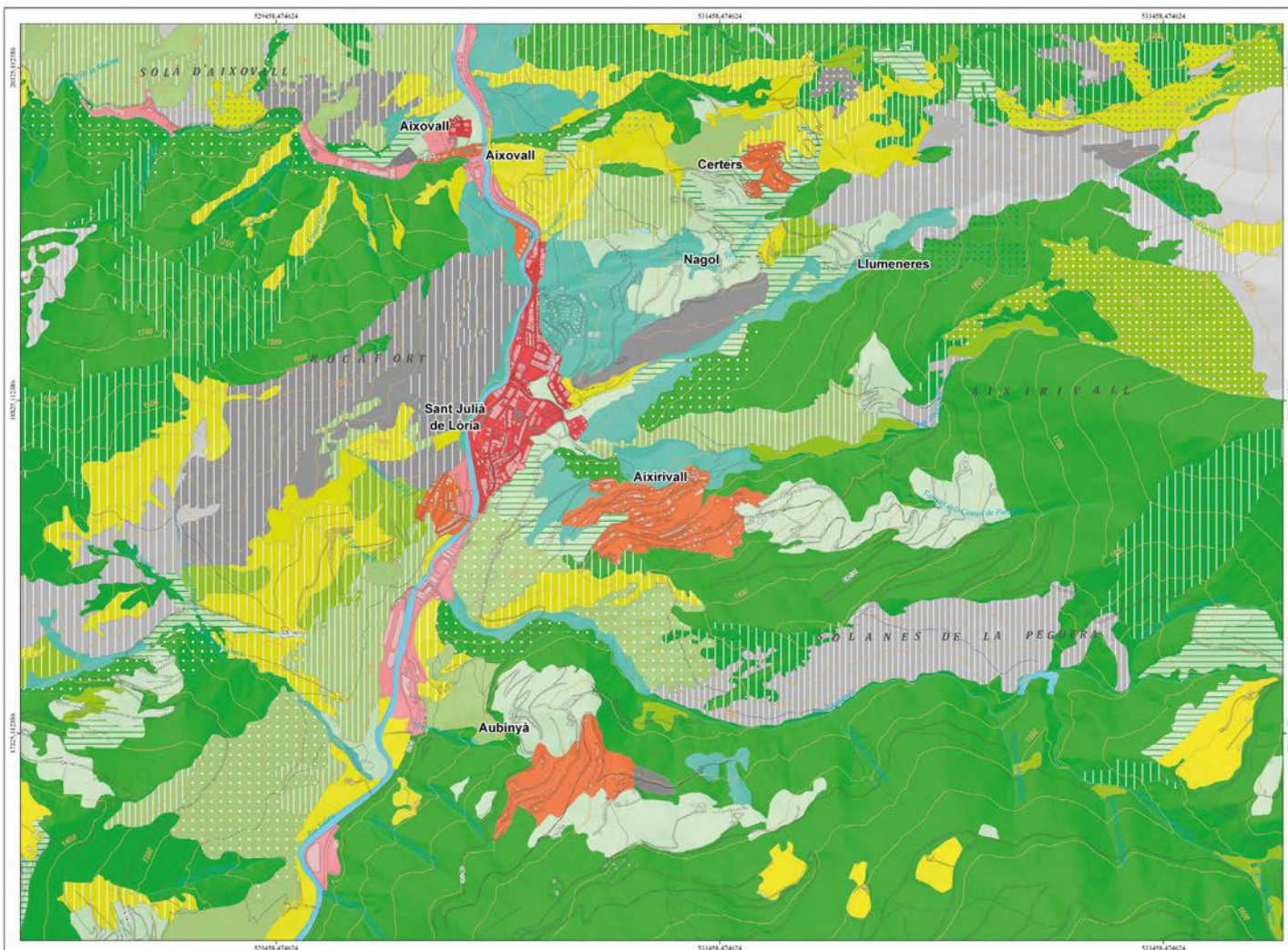
Barcelona, 2008

Referències tècniques

Base topogràfica: cartografia oficial d'Andorra
Projecció cònica conforme de Lambert per la zona III de França i Andorra
El·lipsoide Clarke de 1880
Altituds referides a l'anivellament general d'Andorra
Data del vol fotogràfic: 1995
Equidistància de les corbes de nivell: 100m

Direcció: Antonio Gómez Ortiz. Investigadors responsables: Maria de Bolós i Capdevila, Maria del Tura Bover i Pla.
Investigadors: Jordi Botana i Amat, Gerard Fernández i Tena, Carlos Mayo i Sánchez, Rosalva Peña i Vila, Jordi Ribes i Vilas, Francisco Ruiz Molina, David Serrano i Giné. Col·laborador: Jordi Martínez Lestire

Les 26 unitats de paisatge

	S (ha)	% S
Paisatges de dominància abiòtica	13296	28,4
Roca compacta en pendent acusat	1086	2,3
Roca compacta en pendent acusat amb presència de bosc	799	1,7
Roca compacta en pendent acusat amb presència de matollar i prat	2702	5,8
Roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent	20	0,0
Roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent amb presència de bosc	227	0,5
Roca compacta en disposició horitzontal o poc pendent amb presència de matollar i prat	852	1,8
Roca solta	4163	8,9
Roca solta amb presència de bosc	125	0,3
Roca solta amb presència de matollar i prat	2780	5,9
Àrea amb presència d'aigua dolça	542	1,2
Paisatges de dominància biòtica	29730	63,6
Bosc de coníferes	11483	24,6
Bosc de coníferes amb presència de caducifolis	389	0,8
Bosc de coníferes amb aflorament rocós	4760	10,2
Bosc mixt	736	1,6
Bosc mixt amb aflorament rocós	88	0,2
Bosc esclarissat de caràcter mediterrani	429	0,9
Matollar	1488	3,2
Matollar amb aflorament rocós	2138	4,6
Prat o herbei	2598	5,6
Prat o herbei amb aflorament rocós	5622	12,0
Paisatges de dominància antròpica	852	1,8
Nucli urbà compacte	229	0,5
Poblament disseminat i/o urbanitzacions	301	0,6
Complex de serveis	226	0,5
Infraestructures, erms temporals d'origen antròpic	94	0,2
Paisatges de dominància mixta	2892	6,2
Conreus o prats de fons de vall	1028	2,2
Àrea molt modificades per la presència de l'esquí	1864	4,0
TOTAL	46770	100,0

Aquestes unitats, on la roca és sovint predominant, coincideixen majoritàriament amb les línies de crestes i a les capçaleres de conques (que durant el quaternari acollien capçaleres de circs glacials).

ELS PAISATGES DE DOMINÀNCIA ABIÒTICA

Aquests paisatges es prolonguen cap a l'interior del país, com a Montaup, Ensagents o Casamanya. En aquestes zones, l'aspror del relleu és deguda a la profusió de crestes, pics i carenes de serrats, sempre en estructures molt compartimentades. En tot aquest gran domini és on es reclouen les formes de modelat glacial més interessants, com ara circs i valls en pastera (Gargantillar, Sorteny, Juclà, Comapedrosa, etc.), així com les cubetes lacustres de més interès (Tristaina, Juclà, Pessons, l'Illa, Montmalús, etc.).

La coberta vegetal, en aquest domini abiòtic, és molt discontinua perquè els pendents, la falta de sòl i les condicions climàtiques resulten greus obstacles per al seu arrelament. Tot i això, el prat de gramínies tendeix a recobrir les àrees més planes i allà on l'abundància d'aigües ho permet, com ara a l'entorn d'estanys i molles, s'hi desenvolupen pastures higròfiles.

Unitats d'aigua dolça i de roca predominant

Unitats amb predominança de roca

ELS PAISATGES DE DOMINÀNCIA BIÒTICA

Els boscos de coníferes són els més extensos: 16.632 ha i el 35,6% del territori (unitats de paisatge B1.1). Els límits superiors del bosc denoten tendència a remuntar cota a canvi de reduir de mica en mica l'espai de l'estatge de les pastures. Es pot dir que la cota dels 2.300 m està sent superada pel bosc de coníferes de manera general a tot el país. Exemples molt significatius es troben al bosc de Moretó i al bosc del Ròdol, per sota del Pic de la Maiana. Cal assenyalar la influència mediterrània, reflectida en la formació de boscos clars amb espècies mediterrànies. Així, l'alzina que es troba amb força a Sant Julià de Lòria arriba fins al solà d'Engordany. Aquest tipus de boscos suma 429 ha i cobreix el 0,9% del total del país, sempre en cotes mitjanes i baixes del sud (unitats de paisatge $B_{1.2} f_3$, $B_{1.3.x}$, $B_{1.3} f_1$).

Sobre les unitats amb dominància de pastura supraforestal, cal subratllar el tradicional valor ramader, així com la seva extensió considerable: més del 17,6% del territori, 8.220 ha (unitats de paisatge B3). Les trobem per damunt dels 2.300 m, i poden cobrir els planells més alts, com a les Solanelles, al interfluvi Valira-Cortals o a Envalira, per exemple.

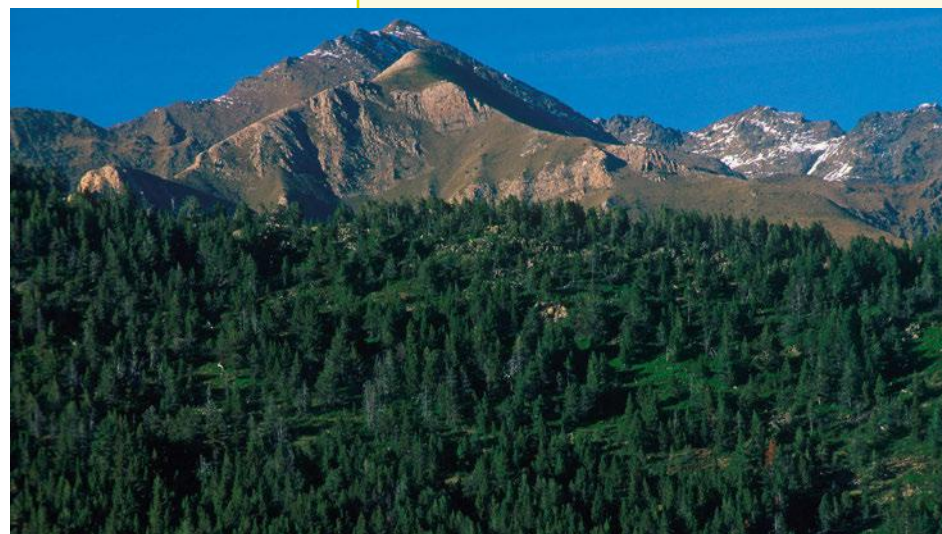
Pel que fa a les unitats de matollar, que cobreixen prop del 7,8% del país (3.626 ha (unitats de paisatge B2)) es reparteixen per tot el territori, encara que predominen vers els alts trams de cimera i per sota de les unitats de roca compacta en pendent acusat, a banda de vessants dominats per la pastura.

La dominància biòtica, constituïda per boscos, matollars i herbeis, es reparteix pràcticament per tot el país, ja que recobreix vessants, planells d'altitud i puntualment el fons de vall.

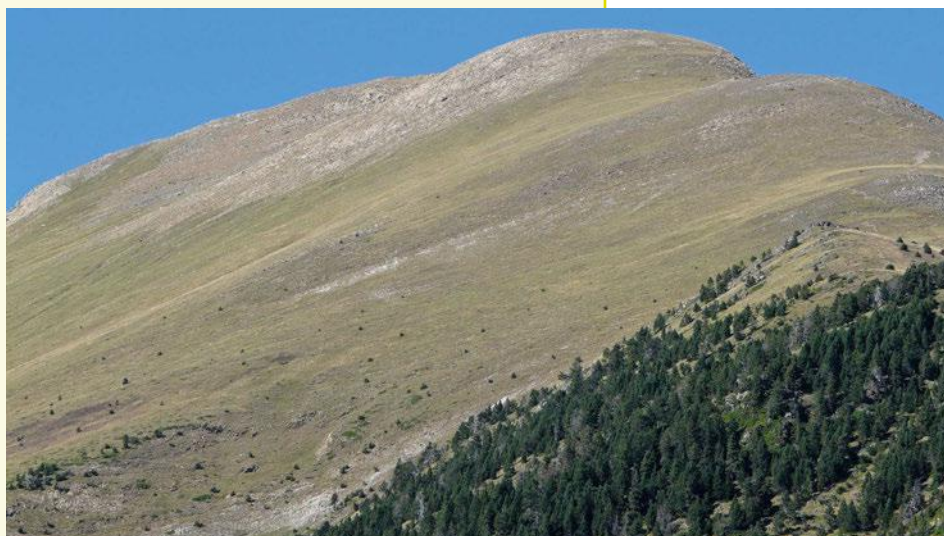
Els paisatges de dominàncies abiòtica i biòtica posseeixen un cromatisme particular, especialment quan la dominància és biòtica i la vegetació és caducifòlia, com ocorre a la tardor i a la primavera. També a l'estiu pels alts cims, els contrastos de colors de la combinació aigua-pastura-rocam ofereixen un valor afegit al paisatge, que s'incrementa quan l'empremta de l'ésser humà (borda, cabana, orri, murs de pedra seca, etc.) també hi és present, tal com passa a la vall d'Incles o als Cortals d'Encamp.

Bosc de caràcter mediterrani

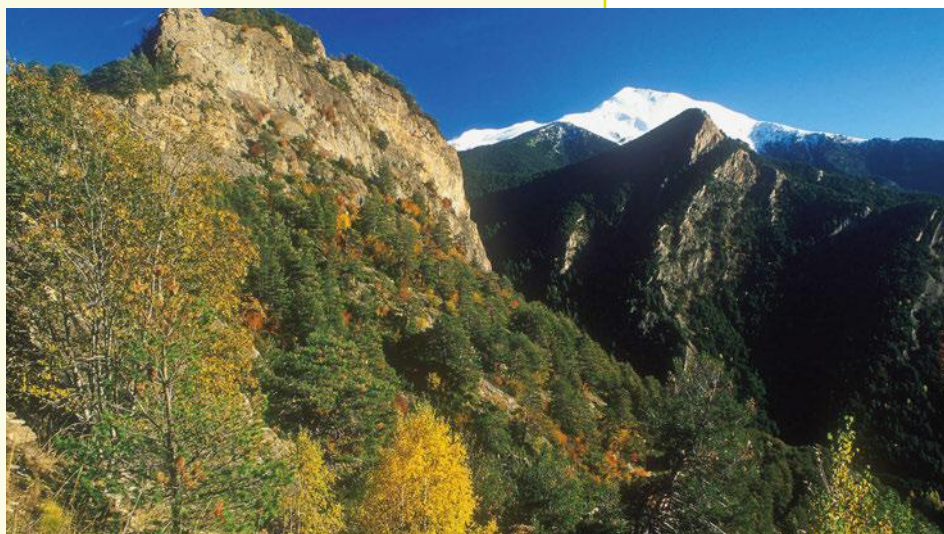
Bosc de coníferes

Prats alpins

Matollars

Contrast cromàtic de la tardor

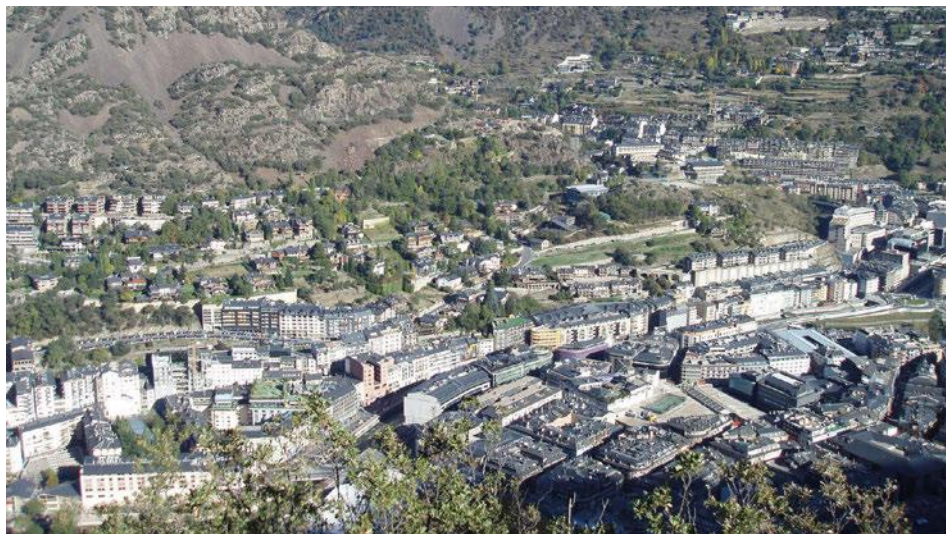
Combinació aigua-pastura-roca

ELS PAISATGES DE DOMINÀNCIA ANTRÒPICA

Aquestes unitats de paisatge de dominància antròpica es concentren en 852 ha i inclouen també les activitats lligades a l'espai urbà. Es localitzen als llocs més planers i de menys altitud, com ara els solcs dels rius o els vessants adjacents de pendent moderat. Això explica, entre altres factors, la disposició i expansió lineals, així com la tendència a la concentració (Andorra la Vella-Escaldes-Engordany; la Massana, Encamp, etc.), com també ocorre amb les principals infraestructures (vies de comunicació) i complexos de serveis, que totes dues suposen el 0,7% del territori (316 ha).

El percentatge d'urbanitzacions i poblament disseminat supera l'espai que ocupen els nuclis urbans compactes (0,6% - 301 ha, enfront de 0,5% - 229 ha).

Els paisatges de dominància antròpica evolucionen molt ràpidament, sempre condicionats per la demanda de sòl urbà. L'escassetat de llocs plans obliga a condicionar vessants d'elevat pendent i a envair cursos de rius, en ocasions amb actuacions poc afortunades.

Nucli urbà

Poblament disseminat

ELS PAISATGES DE DOMINÀNCIA MIXTA

Les zones destinades a la pràctica de l'esquí suposen prop del 4% del territori (1864 ha). Es tracta d'espais fisonòmicament caracteritzats pel binomi vegetació-rocam en què s'han dut a terme modificacions per a la pràctica de l'esport i el lleure de la neu. Les vies de comunicació, les pistes, els canons de neu, els remuntadors i diverses edificacions també formen part del paisatge. Coincideixen amb els nivells dels cims, allà on els condicionants topogràfics i el manteniment de la neu al sòl faciliten el desenvolupament d'aquesta pràctica esportiva.

Les unitats de paisatge associades a l'activitat agrària, passada o vigent, amb un gran significat cultural, constitueixen una de les empremtes més significatives de l'ocupació del sòl al llarg de la història. En conjunt conformen el 2,2% del territori, sumen 1.028 ha i es concentren en els fons de vall, sovint pròximes a les poblacions i en vessants de pendent moderat, a prop del riu, o als replans a cota mitjana, com a Engolasters. També es poden trobar en cotes considerables com als Cortals d'Encamp o a les Pardines. Respecte a l'ocupació que van tenir fins a mitjan segle XX, la superfície actual és molt reduïda i s'explica pel desenvolupament que a partir de 1960 van tenir els centres de població i, a la vegada, pel gir tan brusc que va experimentar l'economia andorrana.

Conreus

Pistes d'esquí

2.2. EL CATÀLEG DEL PAISATGE D'ANDORRA

Aquest Catàleg dona continuïtat als treballs del Mapa de les unitats de paisatge i consta de diversos documents. Els més importants són el Mapa de diagnosi de la potencialitat turística, el Mapa de prognosi que mostra les tendències que segueix el paisatge andorrà, i el Mapa de qualitat del paisatge, que en mostra els valors.

EL MAPA DE DIAGNOSI DE LA POTENCIALITAT TURÍSTICA DEL PAISATGE

Aquest Mapa avalua l'aptitud de les unitats de paisatge per acollir activitats turístiques des d'una òptica de desenvolupament sostenible i amb una filosofia de preservació o millora dels paisatges. Permet determinar el límit de potencialitat fins on es pot utilitzar un paisatge sense modificar-ne les dominàncies. Per això s'estudia també la resistència del paisatge (capacitat de retroacció), l'estabilitat del paisatge (força de les interrelacions) i la seva capacitat de càrrega.

Els diversos tipus de turisme que s'han considerat són:

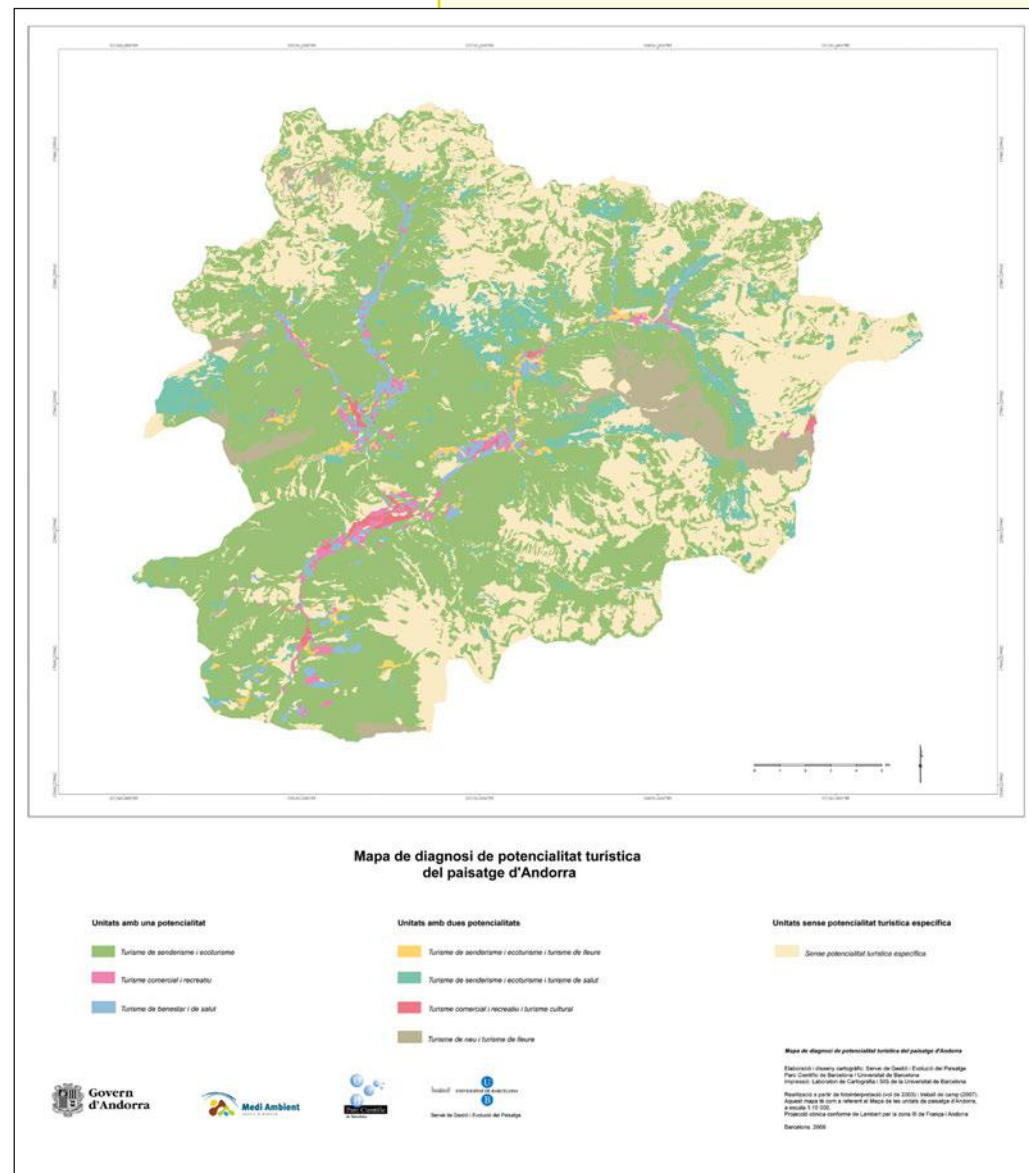
1. Turisme de neu i exclusivament d'hivern

Es tracta de l'esquí, que es troba lligat a uns espais delimitats, les pistes, amb infraestructures concretes com els remuntadors i els telecabines. Atrau una afluència de públic estacional important. Les instal·lacions i zones de serveis i l'afluència del públic creen un impacte considerable. Per altra banda també s'inclou en aquest turisme de neu el que es pot practicar fora de les estacions d'esquí, com les motos de neu i l'esquí de muntanya.

2. Turisme de lleure i d'aventura d'estiu

Es desenvolupa als espais que s'utilitzen per a l'esquí en la temporada de neu; per tant, va lligat a instal·lacions o a l'existència d'espais condicionats com els camps de golf, les pistes de BTT, els parcs temàtics, etc. En aquests casos es practica en espais ben delimitats.

També hi ha el turisme lligat a l'ús de vehicles (la majoria de motor) que permeten la mobilitat, com els quads, els tot terreny i les motos (trial o enduro). Aquestes pràctiques, com que estan menys controlades espacialment, poden causar forts impactes erosius i de contaminació atmosfèrica i acústica, principalment.

Mapa de diagnosi de potencialitat turística del paisatge d'Andorra

3. *Turisme de senderisme i ecoturisme*

Es practica sobretot fora de la temporada hivernal i inclou les activitats lligades amb els esports de muntanya com l'excursionisme, l'escalada i l'alpinisme, i les passejades per conèixer els espais naturals i gaudir-ne. És un turisme poc agressiu (llevat de situacions de sobrecàrrega o processos de massificació) i, per tant, l'impacte sobre el medi és lleu. La xarxa andorrana de refugis i albergs està estretament lligada a aquest turisme ja que a la pràctica el facilita.

4. *Turisme cultural*

Es basa en activitats lligades a la descoberta del patrimoni cultural d'Andorra, des de les rutes del romànic i del ferro, fins a les activitats pròpies del món rural, els museus i els centres d'interpretació. Aquest turisme sol ser respectuós amb la cultura i el medi (llevat de situacions de sobrecàrrega o processos de massificació) i, per tant, amb el paisatge, al qual agradeix poc; més aviat el revalora i l'integra a la cultura del país.

5. *Turisme comercial i recreatiu urbà*

És complementari d'altres tipus de turisme, després del gaudi de la natura o de l'esport; una passejada pel centre comercial és el contrapunt ideal per acabar un dia *diferent*.

També s'hi inclou el turisme lligat a fires i congressos, negocis, festes tradicionals i altres activitats de caràcter cultural però que tenen lloc als espais urbans, com concerts, teatre, festivals de música, etc.

6. *Turisme de benestar i promoció de la salut*

Es tracta d'activitats relaxants, antiestressants, de contacte amb el medi natural, i amb una alimentació saludable, o aplicacions de fitoteràpia, aquateràpia i medicines alternatives, entre d'altres.

Actualment aquest tipus de turisme adquireix importància en una època dominada per l'estrès laboral i familiar, en què la promoció de la salut i la prevenció de la malaltia són fonamentals. Cal considerar que a Andorra es disposa d'aigües termals i paisatges que proporcionen un contacte fàcil i directe amb elements naturals desestressants, com ara l'aigua, el color verd, els boscos i les zones rurals.

S'ha aplicat un model de treball empíric que es basa en l'experiència de l'equip investigador. A partir de la informació del mapa de les unitats (característiques, estructura i presència de certs elements), i tenint en compte la capacitat de càrrega de cada unitat, es determina la potencialitat de cada unitat.

S'han diferenciat dos graus de potencialitat:

- Una potencialitat de primer ordre: potencialitat òptima, idoneïtat del paisatge per acollir l'activitat.
- Una potencialitat de segon ordre: potencialitat bona, paisatge acceptable per acollir l'activitat però amb una aptitud menor.

La cartografia de potencialitat turística del paisatge es realitza associant a cada unitat de paisatge el valor de potencialitat considerat.

Atesa la preponderància d'unitats de dominància natural (abiòtica o biòtica) en el paisatge andorrà, resulta lògic que més d'un 50% de les unitats tinguin una potencialitat de primer ordre per al turisme de senderisme i ecoturisme. S'entén que la potencialitat sempre ha de preservar l'estructura del paisatge.

Potencialitat turística del paisatge

Potencialitat	Ocupació (%)
Unitats amb una potencialitat	56,33
Turisme de senderisme i ecoturisme	53,17
Turisme comercial i recreatiu	1,17
Turisme de benestar i de salut	1,99
Unitats amb dues potencialitats	11,73
Turisme de senderisme i ecoturisme i turisme de lleure	6,29
Turisme de senderisme i ecoturisme i turisme de salut	1,00
Turisme comercial i recreatiu i turisme cultural	0,45
Turisme de neu i turisme de lleure	3,99
Unitats sense potencialitat turística específica	31,95
Sense potencialitat turística específica	31,95

Les zones rurals, en primer ordre, i algunes de prats, en segon ordre, són les més aptes per acollir el turisme de benestar i salut. En aquests indrets es poden dur a terme activitats de caràcter tranquil·litzador, i també es poden localitzar algunes de les infraestructures necessàries.

Els paisatges de caràcter antròpic presenten una potencialitat de primer ordre per al turisme comercial i recreatiu, i el turisme cultural és una potencialitat en segon ordre d'aquestes unitats. No obstant això, a molts punts del territori hi poden haver interessos culturals ja que hi ha nombrosos béns patrimonials, que són puntuals i es troben localitzats de manera aïllada. Per motius de coherència, en aquest cas, el nucli de Pas de la Casa no ha estat considerat com a unitat de paisatge urbana sinó com a zona de serveis, fet molt més ajustat a la realitat de l'indret pel que fa a potencialitat turística.

Els resultats d'aquest Mapa mostren que més del 56% de les unitats tenen potencialitats de primer ordre per a algun dels tipus de turisme estudiats.

Finalment, el turisme de neu, concretat en la pràctica de l'esquí, es troba localitzat a les unitats BAF que delimiten l'espai destinat formalment a aquesta activitat. En aquest cas, la pràctica d'aquest esport ha comportat una modificació del territori que, pel funcionament diferent de l'entorn, li dóna identitat com a unitat de paisatge. En aquestes zones, com a segona potencialitat s'ha considerat també el lleure.

EL MAPA DE PROGNOSI DEL PAISATGE

El Mapa de prognosi del paisatge representa la tendència evolutiva a curt termini de les unitats de paisatge definides considerant les energies que el defineixen. L'horitzó que s'ha considerat és amb vista a 5 anys. En el cas de les unitats de dominància abiòtica i biòtica podria ser de 10 anys.

Per elaborar aquest Mapa, s'ha considerat el Mapa de les unitats de paisatge i s'ha valorat la possibilitat de canvi de cada tipus d'unitat en funció de l'estabilitat i de les energies. Les categories que s'han definit es donen a la taula següent:

Tipus de pronòstic de dominàncies de les unitats de paisatge

Pronòstic	Característiques
Tendència estable	No es preveuen canvis de dominàncies en el termini establert
Tendència regressiva	Es preveuen canvis per pèrdua de dominància per 2 causes: 1. Tendència a perdre superfície en poder ser envaïda per les unitats properes 2. Tendència a disminuir els elements de la dominància
Tendència progressiva	Es preveuen canvis per guany de dominància per dues causes: 1. Tendència a guanyar superfície envaint unitats properes 2. Tendència a reforçar els elements de la dominància

Els paisatges de funcionalitat natural (dominàncies abiòtiques i biòtiques) presenten unes dinàmiques lligades a les energies naturals, menys modificables a curt termini. En els de dominància abiòtica els canvis acostumen a presentar un ritme més lent.

Els paisatges de dominància antròpica són els més variables en el temps perquè depenen de molts factors i de fluxos d'energia molt ràpidament variables. Les característiques poblacionals i les activitats dels diversos sectors seran els indicadors emprats per definir el seu pronòstic.

Els paisatges de dominància mixta s'han estudiat en cada cas considerant la peculiaritat que els és pròpia.

La cartografia de pronòstic del paisatge s'estableix relacionant cada unitat de paisatge i el valor de pronòstic que se li atorga.

El paisatge andorrà presenta un elevat índex d'estabilitat. El 63% de les unitats tenen una dinàmica de dominància estable, la majoria de les quals és de tipus abiòtic; el 35% de les unitats tenen una dinàmica de dominància progressiva i en general correspon a les unitats de domini biòtic; i un 2% tenen una dinàmica de dominància regressiva.

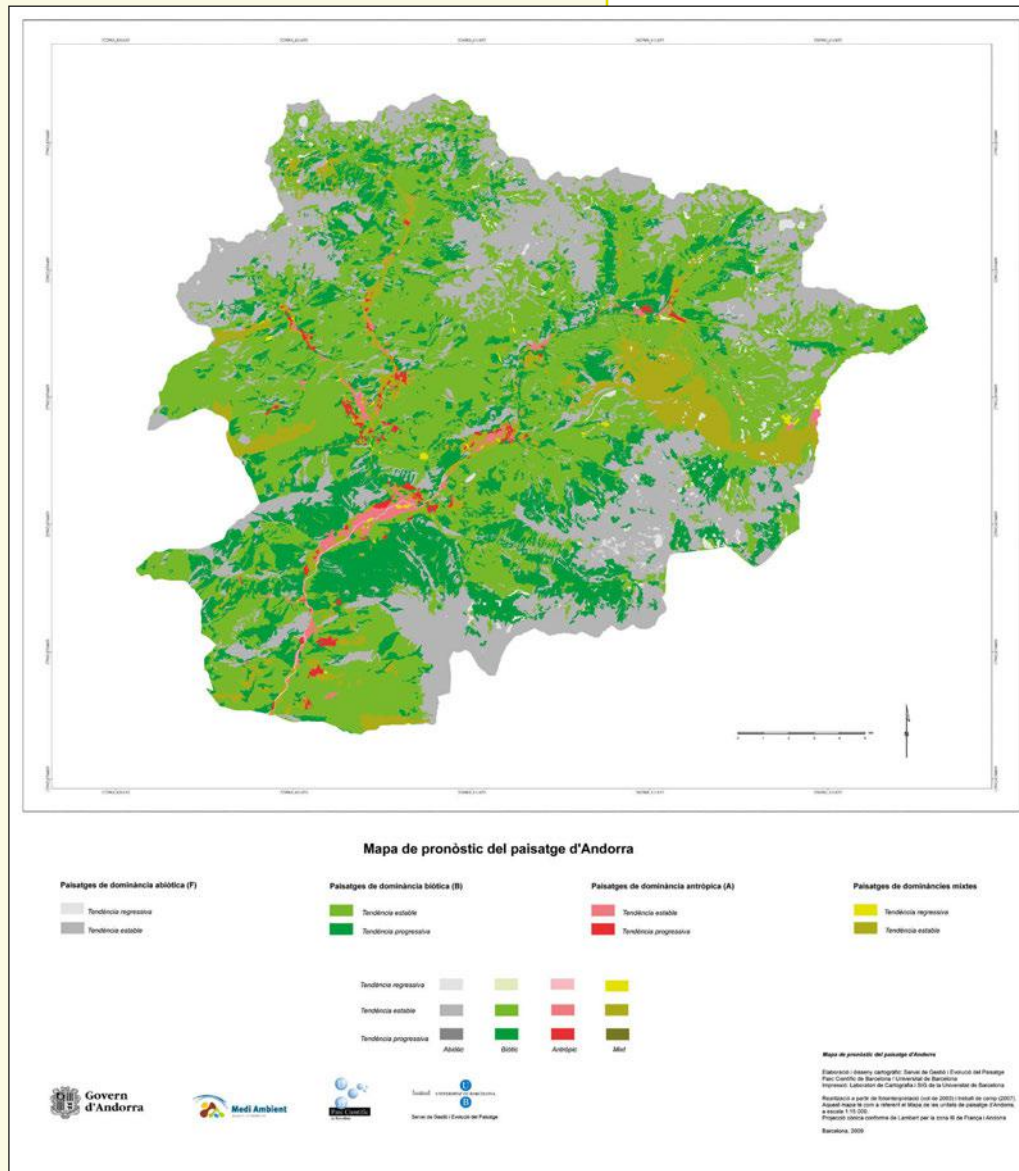
Les unitats amb més possibilitats de canvi són les antròpiques, però atesa la situació actual de recessió econòmica a escala global i vist l'horitzó en què es fa aquest pronòstic, algunes també presenten una previsió d'estabilitat, així com les de dominàncies mixtes, com ara les zones esquiables i els conreus.

Les tendències més importants són les següents:

- Augment del límit superior del bosc.
- Augment de biomassa dels prats.
- Disminució de les dominàncies d'aigua a causa de les canalitzacions i les captacions.

Pronòstic d'evolució d'unitats de paisatge

Grup de paisatge	Tendència	Ocupació (%)
Paisatges de dominància abiòtica		28,43
	Tendència regressiva	1,19
	Tendència estable	27,24
Paisatges de dominància biòtica		63,57
	Tendència estable	44,20
	Tendència progressiva	19,37
Paisatges de dominància antròpica		1,62
	Tendència estable	0,97
	Tendència progressiva	0,65
Paisatges de dominància mixta		6,38
	Tendència regressiva	0,20
	Tendència estable	6,18

Mapa de pronòstic del paisatge d'Andorra.

El fet que les unitats de dinàmica biòtica presentin un pronòstic de progressió, no vol dir que s'arribi fàcilment a una uniformització del paisatge, ja que actuen els condicionants geomorfològics i climàtics del territori i, sobretot, humans. Tot i això, és important mantenir les actuals zones rurals que impedeixen l'homogeneïtat del paisatge.

EL MAPA DE QUALITAT DEL PAISATGE (VALORS)

Aquest és el Mapa més important dels que constitueixen el catàleg dels paisatges. El seu objectiu és representar la qualitat i els valors del paisatge definits com el conjunt de qualitats que fan que sigui preuat.

El valor és el grau d'utilitat o aptitud de les coses, per satisfer les necessitats o proporcionar benestar. En el cas del valor del paisatge es considera especialment l'aptitud o qualitat del territori per proporcionar benestar i gaudi o plaer. Per això, cal considerar la qualitat i el valor en relació amb les necessitats i les aspiracions de la col·lectivitat en un interval temporal determinat.

El tractament de la qualitat paisatgística es pot classificar considerant la qualitat de contingut, la qualitat de comunicació i la qualitat estètica.

La qualitat de contingut fa referència a les característiques geomorfològiques, biològiques i antròpiques del paisatge. És a dir, al valor intrínsec segons criteris científics, i permet determinar la representativitat o l'exclusivitat de certs processos o elements.

La qualitat de comunicació depèn exclusivament del sentit de la vista. Es basa en la topografia i els estudis de visibilitat que permeten sistematitzar el territori a partir de la delimitació en conques visuals.

Finalment, la qualitat estètica, de tipus subjectiu, depèn de la percepció de l'observador. Aquest pot ser un expert especialista en paisatge o bé considerar les preferències paisatgístiques de la col·lectivitat a partir de procediments estadístics. L'estètica és un dels valors més preuats del paisatge, té relació amb la bellesa i és pròpia dels sentits.

D'acord amb aquest darrer punt, cal saber que cada observador pot percebre un mateix paisatge de maneres molt diferents. Hi ha una

sèrie de factors personals que incideixen en la percepció del paisatge, com el grau de coneixement del territori i també l'estat anímic de l'observador en un moment donat.

No obstant això, hi ha certs aspectes que s'acostumen a compartir amb la resta de la societat o, si més no, amb un mateix grup cultural. Per aquest motiu, és important conèixer l'opinió de la població que farà ús del paisatge en qüestió i buscar els punts en comú dels planificadors i gestors i de la col·lectivitat en general.

Per elaborar el Mapa de qualitat del paisatge (o de valors), s'han tingut en compte:

- La qualitat del contingut de les unitats de paisatge, és a dir, els seus valors intrínsecs i científics determinats a partir de la classificació de paisatges per dominàncies.
- La qualitat visual a partir de l'anàlisi de la geometria i de la visibilitat a partir de les conques visuals integrals (àrees d'intervisibilitat múltiple i igual des de qualsevol punt de la conca delimitada a partir de les característiques orogràfiques). Com més fràgil és un paisatge, menys capacitat d'absorció visual té.
- La qualitat estètica que és més subjectiva es valora a partir de la descripció dels components del paisatge i de la valoració que en fa la població.

La metodologia de treball ha estat la següent:

1. Disposar d'una diagnosi descriptiva de les unitats de paisatge de la zona a estudiar.
2. Realitzar enquestes entre la població.
3. Definir uns àmbits considerant la qualitat de contingut i l'estètica.
4. Establir l'agrupament d'unitats de paisatge que definiran la qualitat de continguts i estètica.
5. Determinar les conques visuals integrals.
6. Definir els valors, tangibles i intangibles, considerats des del punt de vista patrimonial, tant natural com cultural material i cultural immaterial.
7. Incorporar a les conques visuals integrals l'agrupament d'unitats i definir el grau de valor de continguts i de qualitat estètica i els valors patrimonials, així com els impactes.
8. Elaborar el Mapa de valors i de la memòria explicativa.

Enquestes a la població

Per tenir en compte l'opinió de la població sobre els paisatges d'Andorra, el 2008 es van dur a terme enquestes a la població mitjançant internet, d'una banda, i l'organització de grups de discus-

Quan en un paisatge coincideixen diversos tipus de valors, n'augmenta la qualitat global. El valor d'un paisatge és la seva aptitud per satisfer les necessitats socials.

sió, per altra banda. Per a aquest treball es va comptar amb la col·laboració del CRES de l'Institut d'Estudis Andorrans.

L'objectiu era doble:

1. Conèixer l'opinió de la població sobre els paisatges d'Andorra i especificar quins en són els elements més representatius, ja siguin positius o negatius.
2. Aportar possibles solucions o actuacions per a la millora, restauració o creació del paisatge.

L'enquesta per internet estava organitzada en tres parts diferenciades:

- A la primera part de l'enquesta, es tractava d'identificar deu fotografies de paisatges d'Andorra.
- A la segona part, després d'ubicar les fotografies dins de la geografia d'Andorra, s'havia d'escollir una de les deu per viure-hi i, posteriorment, es proposava escollir-ne tres per ordre de preferència.
- A la tercera part, es demanava d'indicar els valors que la persona enquestada donava al paisatge (valor estètic, patrimoni natural, històric, arquitectònic, simbòlic o d'identitat...). Per a cadascun dels paisatges escollits també s'havia d'indicar quin tipus d'actuació es prioritzaria (conservació/protecció; transformació/millora).

L'enquesta es finalitzava amb un grup de preguntes obertes: *Quins penses que són els elements més representatius del paisatge d'Andorra? Quins elements són els de més qualitat? Quina és la pitjor amenaça del paisatge andorrà?*

En el tractament estadístic de les dades es van obtenir les freqüències i els percentatges de les diverses qüestions plantejades, així com l'anàlisi bivariable en funció de les variables sociodemogràfiques de la població (principalment: sexe, edat, nacionalitat o lloc d'origen, parròquia de residència, nivell d'estudis i ocupació).

Es van rebre 883 aportacions. Cal dir que l'enquesta no va ser de tipus probabilístic; per tant no es podien inferir els resultats al conjunt de la població andorrana. Tot i que l'enquesta era oberta a tothom, cal ressaltar l'alt percentatge de població andorrana que va respondre-la (75%), seguida d'un 16% d'espanyols, i en menor percentatge van respondre portuguesos, francesos i d'altres nacionalitats. Destaca també l'alt percentatge de persones amb una formació acadèmica de tipus universitari (40%) i el fet que poc més de la meitat dels enquestats (56%) treballen al sector públic.

Reclam per l'enquesta sobre el paisatge d'Andorra

Les conclusions principals que se'n va extreure són les següents:

- *Hi ha una clara preferència pels paisatges humanitzats amb un caire rural i tradicional, situats en un entorn natural proper.*
- *Es dóna importància a determinats avantatges que ofereix el creixement urbanístic –serveis relacionats amb la sanitat, l'educació, les activitats culturals, l'oci, el lleure– situat en un entorn natural.*
- *Es considera que els paisatges urbans mereixen una transformació i una millora, i la construcció es percep com l'amenaça més important per a la qualitat del paisatge*
- *L'entorn natural es valora com l'element més definidor d'Andorra i de gran qualitat, seguit del patrimoni cultural i històric, les pistes d'esquí, el turisme i l'oferta d'altres activitats d'oci.*

Els grups de discussió són una tècnica d'anàlisi qualitativa. El seu objectiu és portar a terme una confrontació d'opinions, d'idees o de sentiments dels participants per arribar a concretar unes conclusions, acords o decisions. Les tècniques qualitatives són les més adequades per obtenir informació sobre les percepcions, valoracions o motivacions de les persones sobre el paisatge i les possibles millores que es podrien aplicar.

Es van organitzar quatre sessions de treball amb persones de diversos perfils per donar més riquesa al grup.

La distribució dels quatre grups de discussió es va fer en funció de les característiques següents:

- El primer grup, compost per persones que havien realitzat una formació específica sobre el paisatge a la Universitat d'Andorra. Eren professionals directament vinculats a la temàtica del paisatge: tècnics en medi ambient, arquitectes, enginyers, geòlegs... En aquest grup de discussió tots els participants treballaven per a l'Administració pública.
- El segon grup es va crear amb persones de les mateixes característiques que el primer, però amb professionals del sector privat per donar més riquesa multidisciplinària i perspectiva al treball.
- El tercer grup estava integrat per persones que residien en parròquies baixes: Andorra la Vella, Escaldes-Engordany, Sant Julià de Lòria; amb formacions acadèmiques diverses, edats diferents, ocupacions diverses, nacionalitats i anys de residència variats, per donar més riquesa i amplitud al treball qualitatiu posterior.
- El quart grup de discussió el van integrar persones que residien en parròquies altes: Canillo, Encamp, Ordino, la Massana, amb formacions acadèmiques diverses, edats diferenciades, ocupacions diverses, nacionalitats i anys de residència variats.

Dels grups de discussió es poden destacar dues visions de la població: una de conservacionista, que considera que l'augment de la construcció comportarà un deteriorament del paisatge, i l'altra més favorable al desenvolupament i que creu que l'augment de la conscienciació sobre el valor del paisatge i la millora de les normatives comportaran una millora del paisatge.

La durada de cada grup de discussió va ser d'aproximadament una hora i mitja.

Els participants van remarcar la necessitat d'elaborar polítiques educatives, culturals i de conservació del patrimoni, de conservació de la natura, energètiques, de residus, d'urbanisme, agràries i de desenvolupament rural, de transports, de turisme i de participació ciutadana enfocades a la gestió, la millora i la protecció del paisatge.

Dels grups de discussió destaquen unes característiques molt definitòries del paisatge andorrà, que són: el fort contrast entre el paisatge antròpic i el d'alta muntanya; la densitat urbanística accentuada per la proximitat de les muntanyes al fons de vall; el valor cultural, social i econòmic del paisatge agrícola forestal; els factors fisiogràfics com el relleu, i el valor d'identitat del patrimoni històric i cultural.

Identifica els paisatges següents:

Imatge 1

Imagen nuevo-10.jpg

☐ Pas de la Casa	☐ Meritxell	☐ Bordes de Beixalis	☐ No sap/no contesta
☐ El Tarter	☐ Pal	☐ La Cortinada	
☐ Escaldes- Engordany	☐ Alt de la Capa	☐ Pistes d'Annas	
☐ Sant Julià de Lòria	☐ Pistes de Pal	☐ Pic de l'Estanyó	

<< anterior 0% siguiente >>

De tots els paisatges que et proposem escull-ne 1 per a viure-hi:

1 2 3 4

5 6 7 8

9 10

☐ Imatge 1	☐ Imatge 7
☐ Imatge 2	☐ Imatge 8
☐ Imatge 3	☐ Imatge 9
☐ Imatge 4	☐ Imatge 10
☐ Imatge 5	☐ No sap/no contesta
☐ Imatge 6	

<< anterior 20% siguiente >>

Com a complement informatiu a aquestes valoracions sobre el paisatge d'Andorra, i amb la intenció d'obtenir una visió més àmplia sobre el tema, el Servei de Paisatge de la Universitat de Barcelona també va tenir en compte els estudis que el CRES elabora de manera sistemàtica entre la població resident, així com els del Departament de Turisme per a la població visitant.

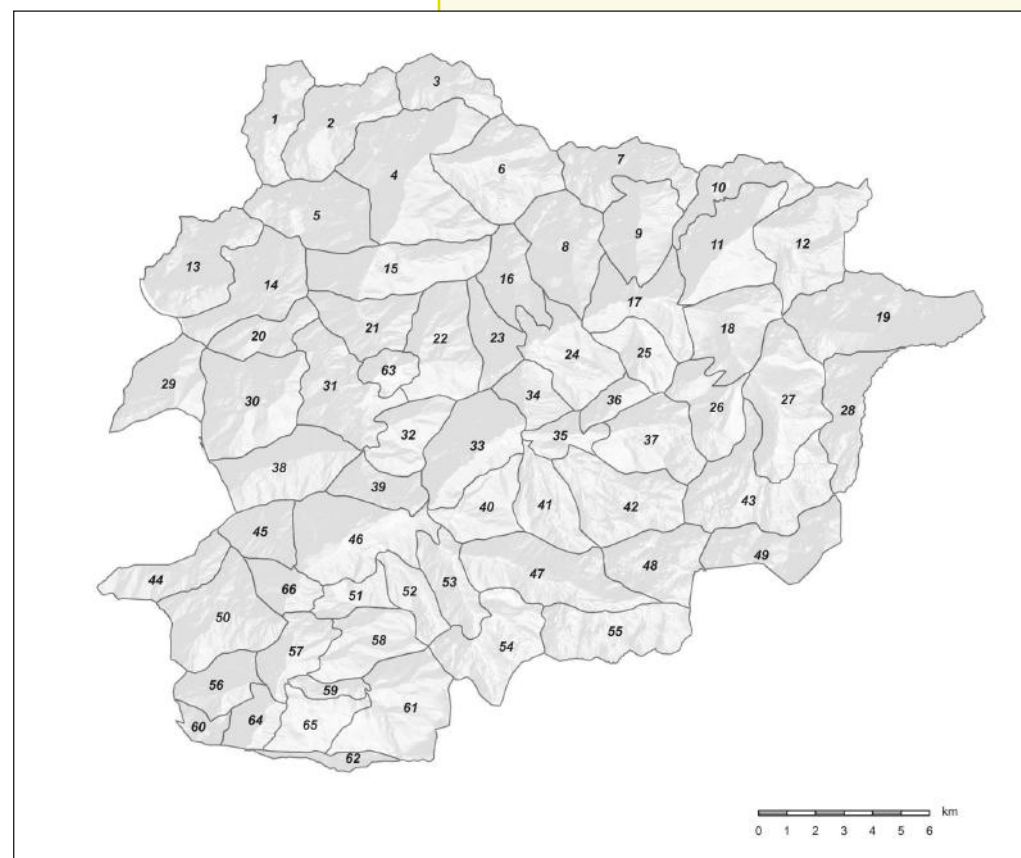
Els informes íntegres d'aquestes enquestes es poden consultar per internet a www.mediambient.ad.

Definició d'àmbits i del seu valor (qualitat paisatgística)

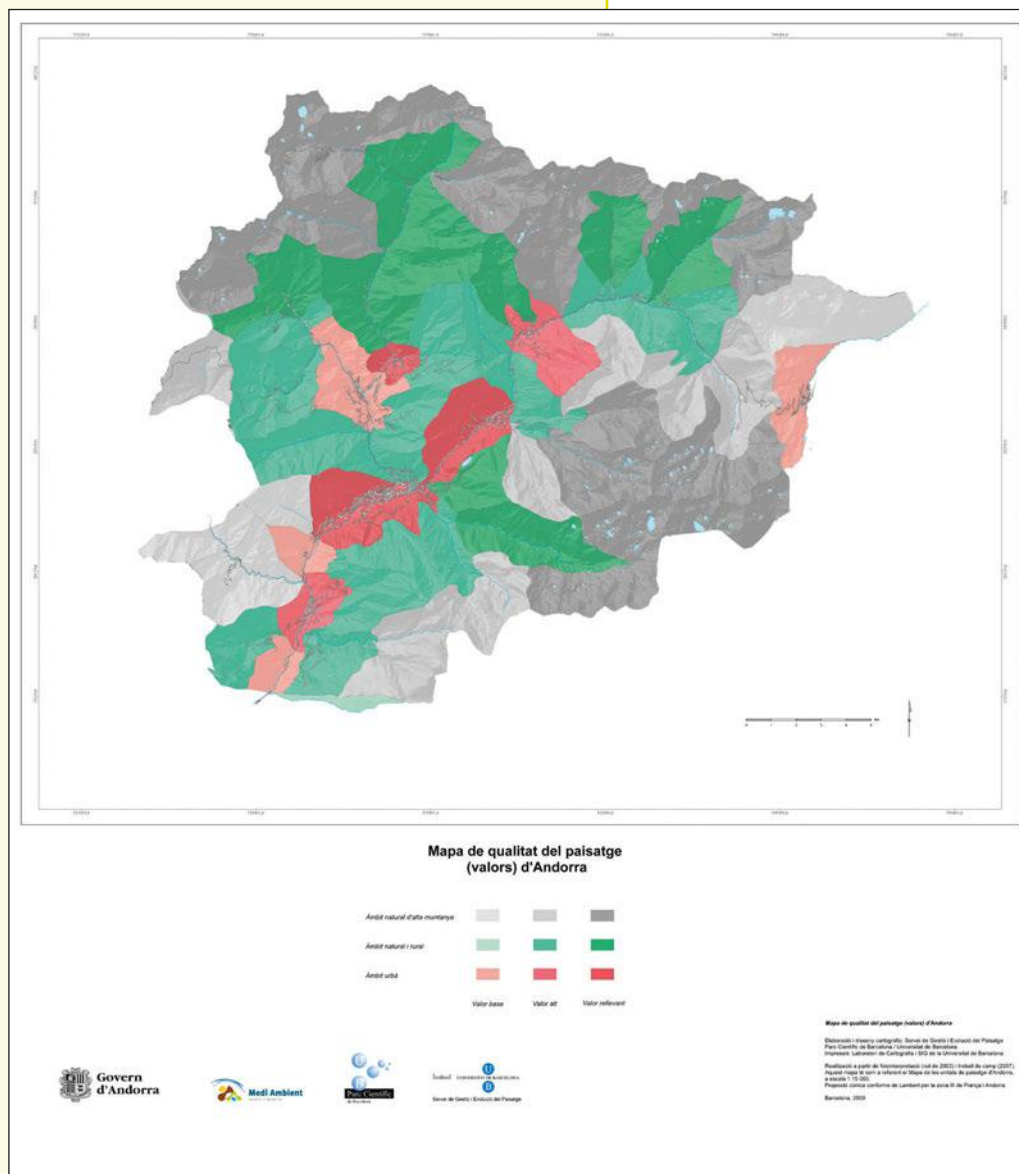
A partir de les 40 unitats diferents de paisatge definides en el Mapa d'unitats d'Andorra, tenint en compte els resultats de les enquestes realitzades pel CRES, i a partir de grups de discussió dels experts en paisatge que han desenvolupat aquest treball i altres assessors consultats, s'arriba a establir tres grans àmbits territorials de paisatge ben diferenciats i que es poden caracteritzar a grans trets per la seva funcionalitat bàsica.

- L'àmbit natural d'alta muntanya, que inclou les unitats de domini abiòtic i biòtic principalment. Són les zones on dominen els pendents pronunciats, la presència de roca nua amb més o menys pendent, els prats alpins i ocasionalment el bosc d'alta muntanya. Hi destaca la presència d'aigua estancada (llacs d'alta muntanya), corrent o en forma de neu i glaç, que hi sol ser present una bona part de l'any.
- L'àmbit natural i rural o agroforestal de domini principalment biòtic, però també abiòtic. Inclou la zona de boscos subalpins i de muntanya mitjana on es troben també els caducifolis, i les zones destinades a cultius cada cop més escasses. Són àrees de domini natural però amb una presència antròpica evident. En aquest àmbit es troben incloses les àrees esquiables.
- Els paisatges urbans són de clar domini antròpic, tant d'elements com d'energies. Inclou totes les àrees amb funcionalitat urbana sigui quina sigui la seva dimensió i complexitat. Acull des dels nuclis de població ben consolidats a zones més o menys residencials o de serveis.

A més, la dimensió visual permet obtenir una valoració del paisatge des del punt de vista estètic. Per això s'han definit les conques

Conques visuals integrals

Mapa de qualitat del paisatge (valors) d'Andorra

visuals integrals, que són àrees en què des de qualsevol punt es veu un paisatge. Per tant, qualsevol observador situat a qualsevol punt de la conca pot veure el paisatge valorat segons el contingut i l'estètica.

Per a l'elaboració de les conques visuals s'ha utilitzat com a base les conques hidrogràfiques.

Un cop definits els tres grans àmbits s'ha superposat el Mapa de conques visuals al Mapa de les unitats de paisatge a escala 1/15.000, i per a cada conca s'ha deduït l'àmbit al qual pertany segons els tipus d'unitats de paisatge que hi són majoritàries.

A més, per donar un grau de valor a cada conca, s'ha considerat la diversitat dels tipus d'unitats de paisatge majoritaris:

- 3 tipus = valor rellevant.
- 2 tipus = valor alt.
- 1 tipus com a màxim = valor base.

Per a l'àmbit urbà s'han tingut en compte els tipus d'unitats presents i les seves característiques, d'acord amb el que s'estipula en la taula següent.

D'aquesta manera, dins una mateixa conca s'obté un àmbit i un valor (base, alt o rellevant).

El valor de les àrees pot ser rebaixat si hi ha impactes negatius: construccions que trenquen la línia natural de l'horitzó, construccions inharmoniques, magatzems en llocs molt visibles, zones molt erosionades amb vegetació molt degradada i despreniments recents, infraestructures agressives i en zones molt visibles (vials, línies aèries, canalitzacions, murs), desmunts i enderrocs, pantalles publicitàries que creen contaminació visual, contaminació acústica, i coalescència entre nuclis que creen un continu urbà.

Una vegada comprovada l'existència o no d'impactes negatius que poden modificar la valoració a la baixa, s'integren els elements patrimonials. S'ha tingut en compte els elements del patrimoni natural, del patrimoni cultural material i del patrimoni cultural immaterial i s'ha establert una llista i una cartografia d'aquests elements. En cas

que en una àrea coincideixin tres o més valors patrimonials, per norma general es considera un increment del valor general de l'àrea.

D'aquesta manera, el Mapa de valors obtingut és la síntesi i integració de tots els aspectes que, per diversos motius, configuren i atorguen valor a un paisatge.

Definició d'àmbits i del seu valor (qualitat paisatgística)

Valor	Àmbit		
	Alta muntanya	Natural i rural	Urbà
Rellevant	Presenta agrupament de 3 tipus d'unitats dels 3 grups següents: $F_1 / F_1 b_3$ $[B_3/B_3 f_1]$ i/o B_{11} F_5	Presenta agrupament de 3 tipus d'unitats dels 3 grups següents: F_5 $[B_3 / (AB_3)/B_3 a]$ $[B_{1.2}/B_{1.1} / B_{1.1.x}]$	A_1, A_2 Nucli urbà antic, o petit nucli aïllat amb arquitectura tradicional de muntanya
Alt	Presenta agrupament de 2 tipus d'unitats dels 3 grups següents: $F_1 / F_1 b_3$ $[B_3/B_3 f_1]$ i/o B_{11} F_5	Presenta agrupament de 2 tipus d'unitats dels 3 grups següents: F_5 $[B_3 / (AB_3)/B_3 a]$ $[B_{1.2}/B_{1.1} / B_{1.1.x}]$	A_1, A_3 Barri comercial i de serveis, parc urbà
Base	Presenta com a màxim un tipus d'unitat d'un dels 3 grups següents: $F_1 / F_1 b_3$ $[B_3/B_3 f_1]$ i/o B_{11} F_5	Presenta com a màxim un tipus d'unitat d'un dels 3 grups següents: F_5 $[B_3 / (AB_3)/B_3 a]$ $[B_{1.2}/B_{1.1} / B_{1.1.x}]$	No presenta cap de les característiques dels altres graus de valor A_1, A_2, A_3, A_4 Zona urbana sense valors específics de paisatge. Valor base funcional

Resultats

Un 42,4% dels àmbits paisatgístics presenten un valor rellevant, cosa que representa un 51,3% de la superfície, i un 44% de les àrees presenten un valor alt, i això representa un 36,2% de la superfície. Per tant, el 86,4% de les àrees i el 87,5% de la superfície del país tenen un valor alt.

Qualitat/valor del paisatge

Àmbits			Ocupació
	Nombre d'àrees	Àrees (%)	Superfície (%)
Àmbit natural d'alta muntanya	28	42,42	48,16
Valor base	4	6,06	7,28
Valor alt	8	12,12	11,99
Valor rellevant	16	24,24	28,88
Àmbit natural i rural	29	43,94	39,35
Valor base	1	1,52	0,37
Valor alt	19	28,79	21,43
Valor rellevant	9	13,64	17,56
Àmbit urbà	9	13,64	12,49
Valor base	4	6,06	4,82
Valor alt	2	3,03	2,74
Valor rellevant	3	4,55	4,93

Aquest alt percentatge de paisatges amb valor alt o rellevant concorda amb els resultats de les enquestes i dels grups de treball, en què queden expressats clarament la reivindicació i l'interès per la protecció del paisatge a Andorra. Això reforça la importància del paisatge com a recurs.

Si bé en l'àmbit natural d'alta muntanya les àrees amb valor rellevant són les majoritàries, en l'àmbit natural rural són les àrees de valor alt que són majoritàries, cosa que denota majors impactes visuals en aquests àmbits. En canvi, en l'àmbit urbà les superfícies amb valor rellevant són equivalents a les de valor base, que són força elevades en proporció (més d'un terç), al contrari del que s'observa per als àmbits natural d'alta muntanya i natural rural.

2.3. ELS PRINCIPALS TIPUS DE PAISATGE I EL SEU VALOR

El Servei de Gestió i Evolució del Paisatge de la Universitat de Barcelona defineix Andorra com *el país dels paisatges propers*, ja que les distàncies per passar d'un paisatge a l'altre són sempre molt curtes. Això també indica que el paisatge és un recurs per a tot el país i que cal assegurar-ne una bona gestió ja que les intervencions que s'hi facin tindran efectes irradiants importants.

Els diversos tipus de paisatge són els següents:

ELS PAISATGES NATURALS D'ALTA MUNTANYA

Com ja s'ha precisat anteriorment, aquests paisatges engloben unitats de domini abiòtic i biòtic principalment. Són les zones on dominen els pendents pronunciats, la presència de roca nua, els prats alpins i ocasionalment el bosc d'alta muntanya. S'hi troba aigua estancada (llacs, estanys i basses d'alta muntanya), corrent o en forma de neu i glaç, que hi sol ser present una bona part de l'any. La seva funcionalitat sol ser natural, tot i que poden acollir activitats de pastura a l'estiu i de lleure.

Estèticament responen a la imatge bucòlica d'alta muntanya amb pendents abruptes, roca, el verd de la vegetació, la lluminositat i el moviment de l'aigua. Estacionalment poden presentar brots de colors

Els paisatges amb valors naturals d'alta muntanya suposen un 48% del territori; més de la meitat (60%) presenten un valor rellevant; i un 25%, un valor alt. És a dir, el 85% d'aquests paisatges tenen un valor entre alt i rellevant, fet que ratifica la importància del paisatge natural representatiu de l'alta muntanya.

Paisatge natural d'alta muntanya (coms de Jan, Canillo)

vius corresponents a les floracions de determinades espècies vegetals pròpies de l'alta muntanya que li confereixen un addicional estètic en aquestes èpoques (primavera, estiu).

La presència de fauna silvestre contribueix a reforçar la naturalitat d'aquests espais i a revalorar-los com a zones on es pot gaudir de la virginitat d'un territori poc antropitzat (com a mínim en aparença). Aquest tipus de paisatge és poc habitual actualment i difícil de veure quotidianament en les societats occidentals, majoritàriament urbanes.

ELS PAISATGES NATURALS I RURALS

Les zones cultivades presenten una morfologia que delata l'activitat antròpica, també present als boscos explotats forestalment. Per tant, són àrees de domini natural però amb una presència antròpica evident. La vegetació pot presentar un contrast estacional important, sobretot quan la presència de caducifolis és notable. Les florides del sotabosc, de l'abarset, per exemple, suposen un esclat de color que tenyeix els vessants a l'estiu. També hi ha fauna silvestre lligada a les associacions vegetals.

Als prats de dall, el bestiar que pastura contribueix a donar una imatge de paisatge domesticat que proporciona sensació de benestar i tranquil·litat a qui el contempla.

Paisatge natural i rural (la vall del Valira del Nord)

Els camps de cultiu, els murs de pedra seca de les feixes, els camins o les bordes són signes de l'activitat agrària i pastoral que encara manté en general unes formes d'actuació tradicionals que contribueixen a donar una imatge *romàntica* del camp.

D'altra banda, la presència de camins als boscos que n'evidencien l'explotació acaben de completar aquesta imatge de paisatge rural amb connotacions ancestrals.

En el grup de paisatges amb valors naturals i rurals, que són gairebé el 40% del país, un 45% té un valor rellevant; i un 54%, un valor alt. En conseqüència, pràcticament el 99% d'aquests paisatges tenen valors alts i rellevants.

ELS PAISATGES URBANS

Als paisatges urbans hi ha una dominància clara d'elements i energies antròpiques. Tot i que ocupen una superfície relativament escassa (un 12,5 % del territori, segons el Mapa de valors), tenen una gran importància en el conjunt del paisatge del país, per la seva ubicació en espais de gran visibilitat, en fons de vall principalment, i per la seva transcendència com a nuclis vitals per on discorren la major part de fluxos econòmics, energètics, de persones, de mercaderies, de comunicació i de serveis. Són el motor que mou el país i generen les primeres impressions que s'emporta el visitant, atès que els eixos viaris discorren per les valls on hi ha aquests paisatges.

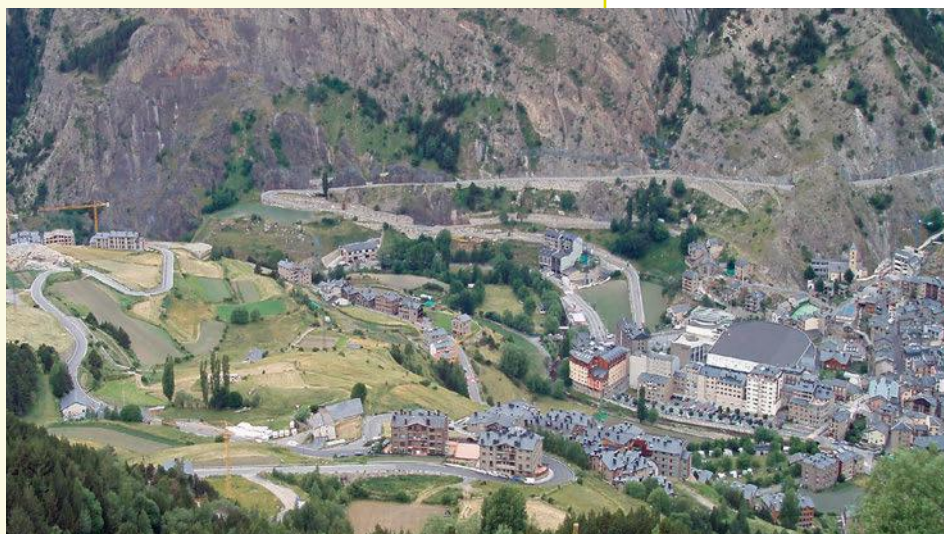
Aquest paisatge és indeslligable de la història del país. Actualment, està en regressió accelerada a causa del canvi socioeconòmic que ha tingut Andorra. En les enquestes a la població es considera un paisatge molt apreciat per la seva estètica tranquil·litzadora i de natura propera però suaument domesticada, i molt útil ja que serveix d'aparador per la seva proximitat amb les vies de comunicació i la seva situació en fons de vall. Té un efecte coixí entre els paisatges naturals i els urbans.

Paisatge urbà (la Massana)

Estèticament es valoren especialment els nuclis de població antics o els que presenten una arquitectura tradicional de muntanya.

És evident que en un país que progressa i augmenta en nombre d'habitants les zones urbanes han de créixer, i per això són molt importants el control i l'ordre d'aquest desenvolupament, que ha de ser endreçat i ha de mantenir les característiques que li són pròpies. D'aquesta manera, es pot evitar que es produeixi el fenomen de la urbanització (models amb poca personalitat i diferenciació dèbil), que trivialitza i despersonalitza els espais i provoca una pèrdua de qualitat.

Impacte de les infraestructures lineals i del desenvolupament urbà en espais rurals (Canillo)

El creixement urbanístic, intens, dels últims temps ha contribuït a densificar aquestes zones i a desdibuixar-ne el perfil i l'estètica dels sistemes constructius autòctons. La concentració i la nitidesa paisatgística que caracteritzaven aquestes zones fa només quaranta o cinquanta anys s'ha anat transformant en una notable difusió i confusió.

De vegades, el creixement urbà pot semblar excessiu i invasor dels espais naturals que queden a frec, sense espais coixí o de transició. Aquesta percepció s'accentua també pel fet que les àrees més afectades són a les zones *aparador*, és a dir, les que el visitant freqüenta més i veu més pròximes.

El 61% dels paisatges urbans tenen valors alts o rellevants, però més d'un terç dels paisatges urbans només tenen un valor base.

Les àrees de valor rellevant a l'àmbit urbà solen incloure un notable patrimoni cultural material; així, el Mapa de valors presenta una zona central, que segueix el curs de les vies de comunicació principals, on destaca l'àmbit urbà i que acostuma a oferir valors elevats.

2.4. RECOMANACIONS PER ALS PAISATGES D'ANDORRA

D'acord amb els resultats del conjunt dels treballs realitzats, el Servei de Paisatge ha fet una sèrie de recomanacions per als paisatges d'Andorra que tenen l'objectiu de mantenir-ne les particularitats, potenciar-les i, a la vegada, buscar alternatives i solucions als canvis que s'estan produint darrerament. Algunes d'aquestes alternatives i solucions s'han esmentat en les enquestes adreçades a la població autòctona i també als visitants.

Les recomanacions del Servei de Paisatge, han estat la base per elaborar els objectius de qualitat paisatgística que s'han proposat als participants del Fòrum de l'Estratègia nacional del paisatge, i parteixen d'una sèrie de constatacions que s'exposen a continuació.

A Andorra coexisteixen tres tipus de paisatges ben diferenciats segons la seva funcionalitat: naturals, rurals i urbans. El tret característic del paisatge andorrà és la presència visible i imbricada d'aquests tres tipus, que es poden identificar sense recórrer grans distàncies.

El creixement accelerat dels espais urbans d'aquests darrers anys pot fer la sensació a vegades d'un paisatge urbà predominant, que no ha tingut temps d'adaptar-se al context natural i rural que l'envolta. Els espais naturals i rurals queden molt a frec del paisatge urbà, no existeixen espais coixí

o de transició. Moltes vies de comunicació passen dins o a prop dels nuclis urbans, cosa que reforça aquesta sensació de paisatge urbà dominant.

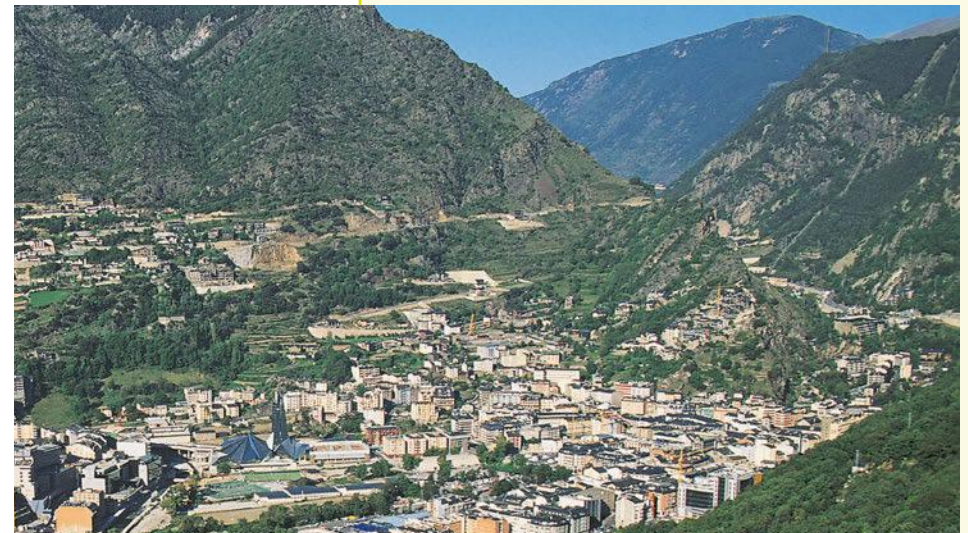
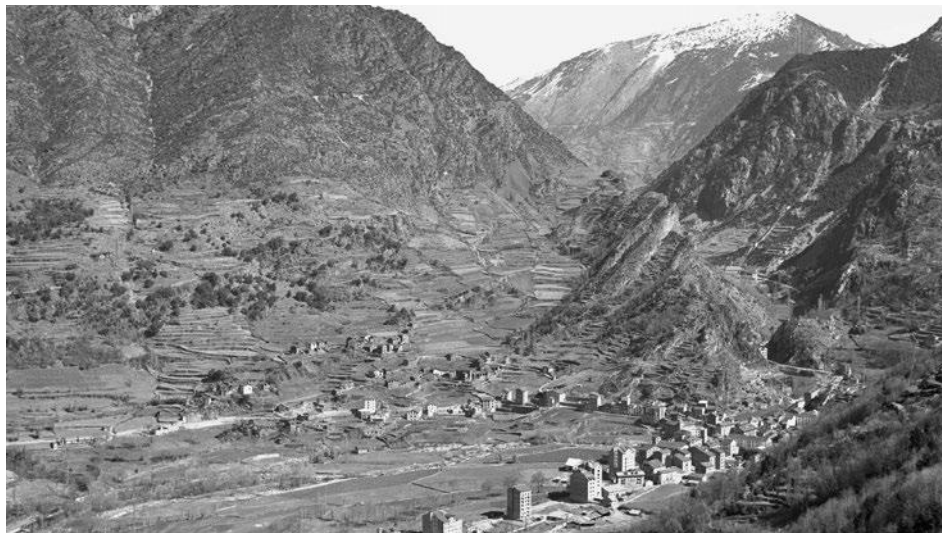
Qualsevol actuació en zona urbana requereix certa complexitat a causa de les característiques del territori i del fet que es tracta de les zones més freqüentades. Per això, a vegades es té la sensació que Andorra és un *país en obres*.

Les curtes distàncies que s'han de recórrer per passar d'un tipus de paisatge a un altre proporcionen una sensació de confort notable i a la vegada una capacitat de sorprendre amb canvis evidents i en poc espai i temps.

La verticalitat i el caràcter abrupte del relleu, l'abundor de tarteres, la presència d'aigua en diversos estats i els canvis cromàtics estacionals dels paisatges de dominància natural i rural, que renoven els paisatges i els donen aspectes diferents segons les estacions, en contrast amb el *color* dominant (gris-verdós-terros) del país, són altres particularitats de tipus estètic i escènic.

Els nuclis urbans propers, amb la seva oferta comercial, i els altres espais de serveis, especialment de tipus recreatiu i turístic, especialment lligats a la neu, amb un ampli ventall de possibilitats, fan atractiva i còmoda la visita al país.

Andorra és el país dels paisatges propers, dels paisatges a l'abast. Però al mateix temps el reduït espai horitzontal fa que, tot i facilitar els desplaçaments, les infraestructures trenquin la relació harmònica i gradual entre els tres tipus de dominàncies principals, que donen un caràcter especial al conjunt del paisatge andorrà.

Fotografies que il·lustren el canvi de paisatges després del creixement urbanístic dels darrers anys. (Foto de l'esquerra: Arxiu Nacional d'Andorra, Josep Alsina, fons FAM, anys 40)

3. SENSIBILITZACIÓ I EDUCACIÓ

Tal com recomana el CEP, cada país s'ha de preocupar per educar i sensibilitzar la seva població (article 6, b) i c)). Les accions de sensibilització i educació que s'han dut a terme persegueixen la promoció i el coneixement del CEP, la introducció del concepte del paisatge segons els principis d'aquest conveni i la consideració del paisatge en el desenvolupament econòmic del país.

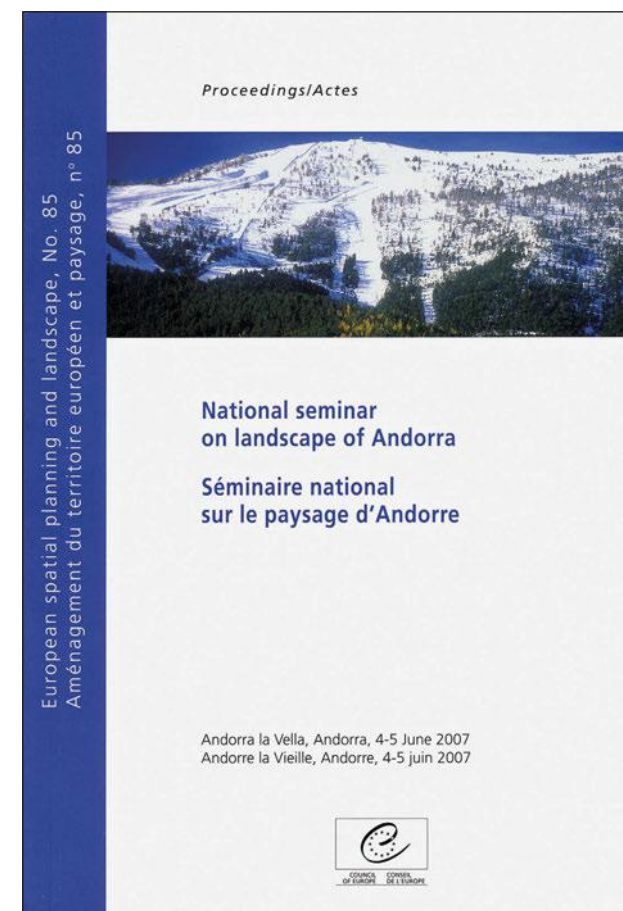
S'ha volgut sensibilitzar tant els professionals que intervenen en el territori, i per tant en el paisatge (enginyers, tècnics d'urbanisme, arquitectes...), com la població en general i els escolars.

3.1. JUNY DEL 2007: PRIMER SEMINARI NACIONAL DEL PAISATGE

Els dies 4 i 5 de juny del 2007 el Departament de Medi Ambient va organitzar el primer Seminari nacional sobre el paisatge, en què van participar un centenar de persones, tant professionals com representants de la societat civil.

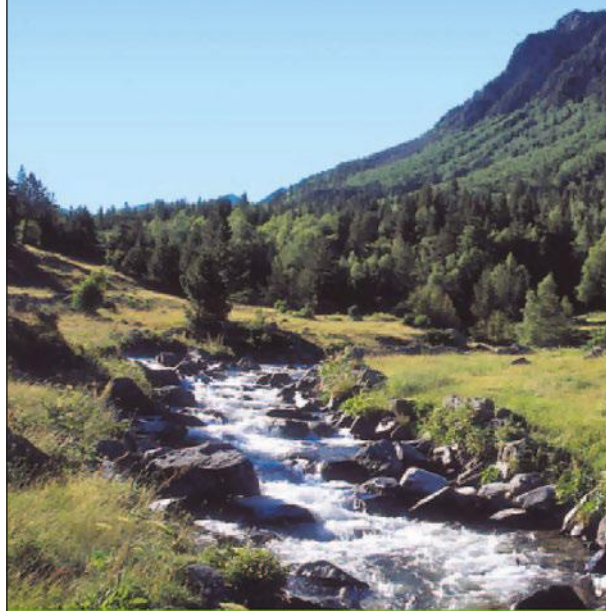
Per organitzar-lo es va comptar amb el suport del Consell d'Europa i en concret de la Sra. Maguelonne Dejeant-Pons, cap de divisió de l'Ordenament Territorial i del Paisatge, que va encapçalar les conferències amb la presentació del Conveni europeu del paisatge. Les actes d'aquest seminari les va publicar el Consell d'Europa.

Les conferències van ser l'ocasió de descobrir el tractament jurídic del paisatge en general i a Catalunya i Espanya en particular. Es va presentar el Mapa de les unitats de paisatge d'Andor-

SEMINARI DEL PAISATGE

4/5 JUNY 2007

Dilluns 4 de juny

Hotel Holiday Inn Crown Plaza

C/ Prat de la Creu 88 - Andorra la Vella

- 19 h
Conferència inaugural
Presentació del Conveni europeu del paisatge
Presentada per **Xavier Jordana**, Ministre d'Urbanisme i Ordenament Territorial.
A càrrec de **Maguelonne Déjeant-Pons**, cap de la Divisió d'Ordenament Territorial i Paisatge del Consell d'Europa.

Dimarts 5 de juny

Arthotel

C/ Prat de la Creu 15-25 - Andorra la Vella

- 9.30 h – 10.15 h
El tractament jurídic del paisatge: instruments d'intervenció, gestió i concertació
A càrrec de **Albert Cortina**, advocat, estudi DTUM.
Membre del grup d'experts del Ministeri de Medi Ambient per a la implantació del Conveni europeu del paisatge a l'Estat Espanyol.
- 10.15 h – 11 h
Els mapes de les Unitats de paisatge d'Andorra
A càrrec de **Maria de Bolòs i Capdevila** i **Jordi Bofarull Amat**, Servei de Paisatge de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona.
- 11 h – 11.30 h Pausa cafè.
- 11.30 h – 12.15 h
L'estudi del paisatge en els estudis d'impacte ambiental a França
A càrrec de **Yvain Benzenet**, paisatgista, encarregat de missió de l'avaluació ambiental a la DIREN Midi-Pyrénées.
- 12.15 h – 13 h
Organitzar l'espai per un paisatge de qualitat
A càrrec de **Christian Meyer**, urbanista, professor a la Universitat Marc Bloch d'Estrasburg.
- 13.30 h – 15 h Dinar.
- 15 h – 15.45 h
10 anys d'experiència de polítiques del paisatge en el Parc natural regional Ballons des Vosges
A càrrec de **Anne Kleindienst**, responsable del Pôle de gestion de l'espacce del Parc natural regional Ballons des Vosges.
- 16 h – 17.15 h
Taula rodona sobre el futur del paisatge i l'oportunitat del conveni a Andorra amb la participació dels ponents.
A càrrec de **Joan Ganyet**, director de la Direcció General d'Arquitectura i Paisatge de la Generalitat de Catalunya.
- 17.15 h
Clausura a càrrec de **Antoni Puigdemívol**, Ministre de Turisme i Medi Ambient.

Inscripcions al Centre Andorra Sostenible - Tel. 80 87 80

CURS D'ACTUALITZACIÓ EN FONAMENTS DE PAISATGE I TERRITORI

UNIVERSITAT D'ANDORRA

ORGANITZA

CURS D'ACTUALITZACIÓ EN L'ESTUDI DEL PAISATGE, EN ELS PROJECTES D'URBANISME I INFRAESTRUCTURES

Postgrau en paisatge i territori

UNIVERSITAT D'ANDORRA

ORGANITZAT PER

UNIVERSITAT D'ANDORRA

Govern d'Andorra

ra, que estava en curs d'elaboració. Es van tractar temes d'integració paisatgística de projectes en el marc dels estudis d'impacte ambiental a França, de tractament del paisatge en el medi urbà a França, i de les eines de paisatge al Parc Natural Regional del Ballon des Vosges (França).

El seminari va finalitzar amb una taula rodona sobre el futur del paisatge d'Andorra i l'oportunitat que ofereix el Conveni europeu del paisatge.

3.2. 2008 I 2009: POSTGRAU EN PAISATGE I TERRITORI

Els mesos de març a maig del 2008, el Departament de Medi Ambient va coordinar el Curs d'actualització en fonaments de paisatge i territori, conjuntament amb la Universitat d'Andorra i el Servei de Paisatge de la Universitat de Barcelona. Aquesta formació estava adreçada als tècnics de medi ambient, als arquitectes, als enginyers i als educadors d'Andorra, tant del sector públic com del privat, que desitgessin integrar els aspectes del paisatge en la seva activitat. S'hi van inscriure una vintena de persones, tant del sector públic com del privat.

Els objectius del curs, de 50 hores de dedicació, eren els següents:

- Assumir conceptes i continguts clau de la ciència del paisatge.
- Comprendre la interdependència dels elements i les energies que defineixen el paisatge.
- Valorar l'oportunitat de determinades actuacions en el territori.
- Crear una actitud social responsable cap al paisatge i el territori.

Les classes van ser impartides per docents de la Universitat de Barcelona (del Servei de Gestió i Evolució del Paisatge, del Departament d'Història Antiga i Arqueologia, i del Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional) i per tècnics i professionals d'Andorra, de França i de Catalunya.

A més a més de l'aprenentatge dels conceptes teòrics, aquestes sessions van ser l'ocasió d'abordar qüestions com el paisatge històric d'Andorra, el patrimoni paisatgístic de la vall del Madriu, la conservació d'espais naturals, els efectes de la ciutat i la urbanització sobre el territori, el turisme i el paisatge, i els aspectes legislatius nacionals relatius al paisatge. Els documents del curs es poden consultar a l'adreça: <http://www.ub.edu/paisatge/cursand.htm>.

Del maig al juny del 2009, el Departament de Medi Ambient, amb la col·laboració de la Universitat d'Andorra, va proposar un segon curs d'actualització, en què van participar més de 20 tècnics. El curs tractava de l'estudi del paisatge en els projectes d'urbanisme i infraestructures.

El conjunt dels dos cursos 2008 i 2009 permetia obtenir el postgrau en paisatge.

Els objectius d'aquest segon curs de 40 hores lectives i 10 hores de dedicació personal eren:

- Adquirir els coneixements i les metodologies per a l'anàlisi i la integració del paisatge en projectes i plans concrets.
- Donar a conèixer les tècniques existents en matèria d'anàlisi i integració del paisatge, mitjançant casos pràctics.

Com a primer mòdul del curs, el Departament de Medi Ambient va organitzar el segon Seminari sobre el paisatge d'Andorra, obert a tota la ciutadania i als professionals del país. El segon mòdul del curs va consistir en l'estudi del paisatge en projectes urbanístics i d'infraestructures, amb l'estudi de casos pràctics. Finalment, el tercer mòdul va ser una sortida de camp per veure a la pràctica els aspectes tractats als mòduls anteriors.

El professorat va comptar amb diversos paisatgistes que van presentar projectes concrets de realització de cartes de paisatge, d'elaboració de plans d'ordenació territorial, i de creació de solucions d'integració

Alumnes del postgrau en paisatge i territori fent treball de camp

5 i 6 de maig del 2009

Sala d'actes de BIBM
Av. Meritxell 96, planta -1 • Andorra la Vella

Segon seminari nacional del paisatge:
l'aplicació de les polítiques de paisatge

Organitza: Govern d'Andorra

Patrocina: BIBM

Dimarts 5 de maig

9.45 h • 10 h Obertura del Seminari. A càrrec de Xavier Jordana, ministre d'Ordenament Territorial, Urbanisme i Medi Ambient, en funcions.

10 h • 11 h Paisatge, territori i lloc: la construcció cultural de l'entorn avui. A càrrec de Francesc Muñoz, director de l'Observatori de la Urbanització i màster en intervenció i gestió del paisatge de la Universitat Autònoma de Barcelona.

11 h • 11.30 h Pausa i cafè.

11.30 h • 13.30 h El mapa de les unitats i el catàleg dels paisatges d'Andorra. A càrrec de Maria del Tura Bovet i Carles Mayol, investigadors del Servei de Paisatge de la Universitat de Barcelona i d'Anna Moles, Cap d'Unitat d'Estudi, Preservació i Restauració ambiental del Departament de Medi Ambient.

13 h • 14.30 h Dinar.

14.30 h • 16.30 h Itineraris paisatgístics per l'Alt Berguedà. A càrrec de Rosa Colomer, gerent del Consorci de Turisme de l'Alt Berguedà.

16.30 h • 18 h Taula rodona: El rol de l'Administració: de les polítiques a la pràctica. Amb la participació dels ponents.

Dimecres 6 de maig

9.30 h • 11 h Les chartes du paysage et d'urbanisme: diagnostics enjeux et actions. A càrrec de Nathalie Dumont-Fillon, paisatgista DPLG (diplomada pel Govern francès).

11 h • 11.30 h Pausa i cafè.

11.30 h • 13.30 h Aplicació del Conveni europeu del paisatge a Catalunya. L'Observatori del Paisatge i els catàlegs de paisatge de Catalunya. A càrrec de Pere Sala, coordinador tècnic de l'Observatori del Paisatge de Catalunya.

13.30 h • 15 h Dinar.

15 h • 16.30 h Els estudis d'impacte i integració paisatgística. A càrrec de Jaume Busquets, subdirector general de Paisatge i Acció Territorial del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya.

16.30 h • 17.30 h Taula rodona. Amb la participació dels ponents.

17.30 h Clausura.

paisatgística. També van intervenir tècnics especialistes que treballen en l'elaboració o l'avaluació d'estudis d'integració paisatgística tant a Catalunya com a França.

Finalment, es van donar a conèixer casos pràctics d'integració d'infraestructures lineals i de direccions d'obra a Catalunya.

3.3. MAIG DEL 2009: SEGON SEMINARI NACIONAL DEL PAISATGE

Dos anys després del primer Seminari sobre el paisatge, es posaven de nou a coneixement i a debat de la ciutadania i dels professionals interessats diversos aspectes relatius a l'aplicació de les polítiques de paisatge.

Va ser l'ocasió de presentar a la vuitantena de participants els treballs finalitzats sobre els paisatges d'Andorra: el Mapa de les unitats de paisatge d'Andorra i el Catàleg dels paisatges d'Andorra.

Les ponències van tractar de temes conceptuals com la construcció cultural del paisatge i també d'exemples més pràctics com la creació d'itineraris paisatgístics a l'Alt Berguedà, els estudis d'impacte i integració paisatgística requerits en diferents tipus de projectes per la llei de paisatge de Catalunya i també de l'aplicació del Conveni europeu del paisatge a Catalunya, mitjançant l'aprovació de la Llei 8/2006, del 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge, la creació de l'Observatori del Paisatge, i l'elaboració dels catàlegs de paisatge.

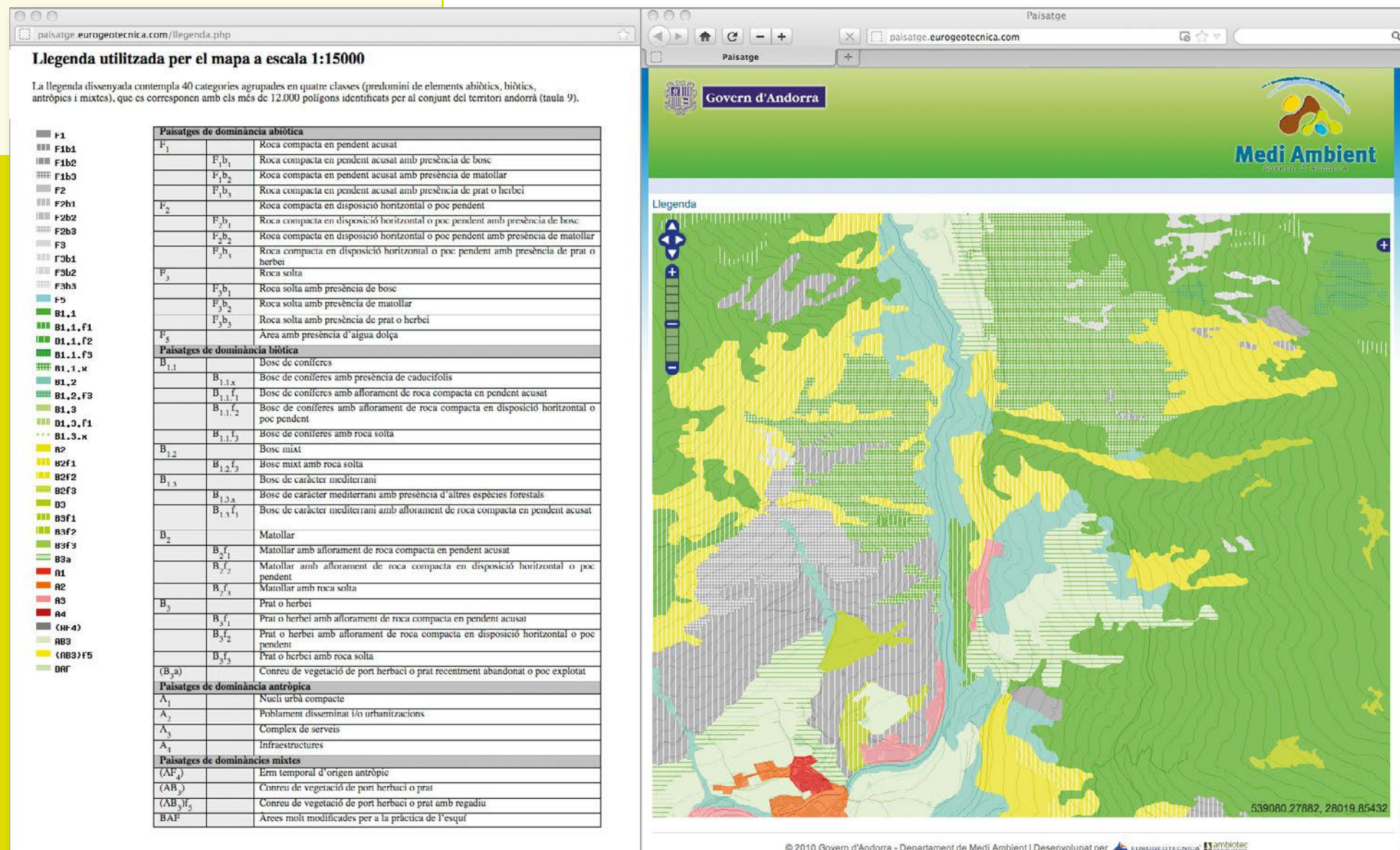
A més a més es va poder conèixer, per la part francesa, l'elaboració de les cartes de paisatge, que són eines a disposició de les administracions locals per tal d'identificar, preservar, gestionar i millorar els paisatges dels municipis, basades en la participació ciutadana.

3.4. 2009: CREACIÓ D'UN APARTAT DE PAISATGE A LA WEB www.mediambient.ad

Per tal de difondre el conjunt dels treballs realitzats pel Govern relatiu al paisatge, el Departament de Medi Ambient ha creat un apartat específic a la seva pàgina web: www.mediambient.ad.

En aquest apartat es pot consultar de manera interactiva el Mapa de les unitats de paisatge i les característiques de cada unitat. També es pot accedir al geoportal del Govern d'Andorra www.ideandorra.ad, per consultar i descarregar la informació digital de tots els mapes relatius al paisatge d'Andorra realitzats pel Servei de Gestió i Evolució del Paisatge de la Universitat de Barcelona.

Pantalla de consulta del Mapa de les unitats de paisatge

3.5. OCTUBRE DEL 2009: EXPOSICIÓ ITINERANT “L'ANDORRA DELS PAISATGES”

L'exposició “L'Andorra dels paisatges” es va organitzar amb l'objectiu de difondre prop de la població la noció de *paisatge* i de donar a conèixer els treballs realitzats sobre el paisatge d'Andorra. Es va incloure també un panell, “Digues la teva sobre els paisatges d'Andorra”, mitjançant el qual s'ha pogut recollir l'opinió dels visitants sobre els paisatges d'Andorra.

L'exposició es va inaugurar l'octubre del 2009 a Encamp i va circular per tot el país fins a la primavera del 2010.

Per als escolars de 10 a 14 anys, es va dissenyar una visita guiada i una fitxa de treball per aprofundir la reflexió al voltant de la temàtica del paisatge. Més de 700 escolars van participar en aquesta activitat.

Prop de 1.700 persones de tot el país van visitar la mostra.

Aquesta exposició va permetre igualment de fer un recull de l'opinió dels visitants sobre els paisatges d'Andorra, a través del panell “Digues la teva sobre els paisatges d'Andorra”.

Visita guiada d'escolars (Escaldes-Engordany)

3.6. 2011: RECURS EDUCATIU SOBRE EL PAISATGE

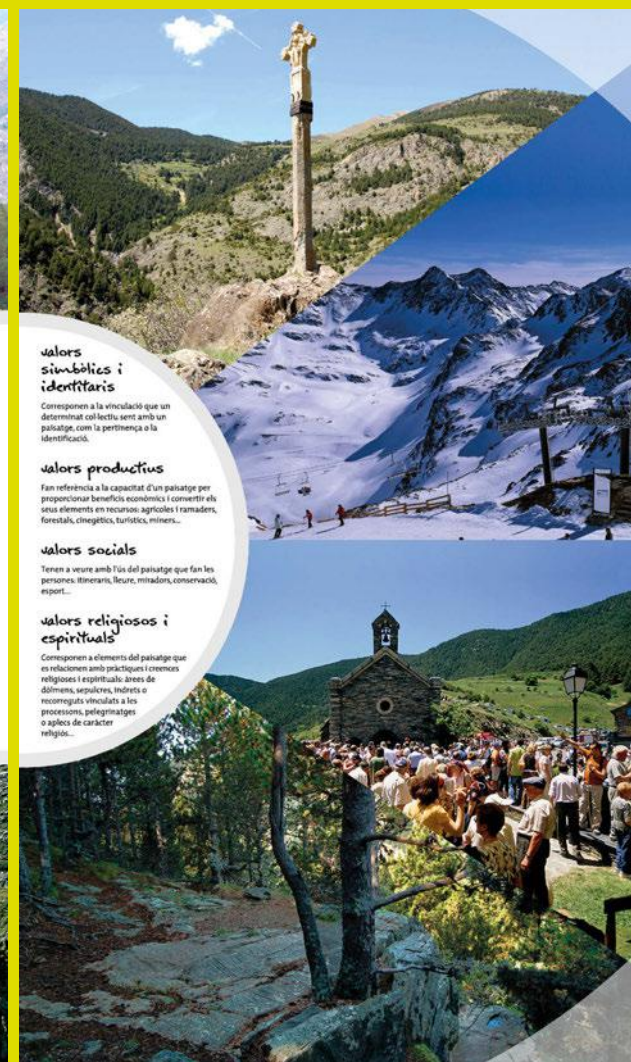
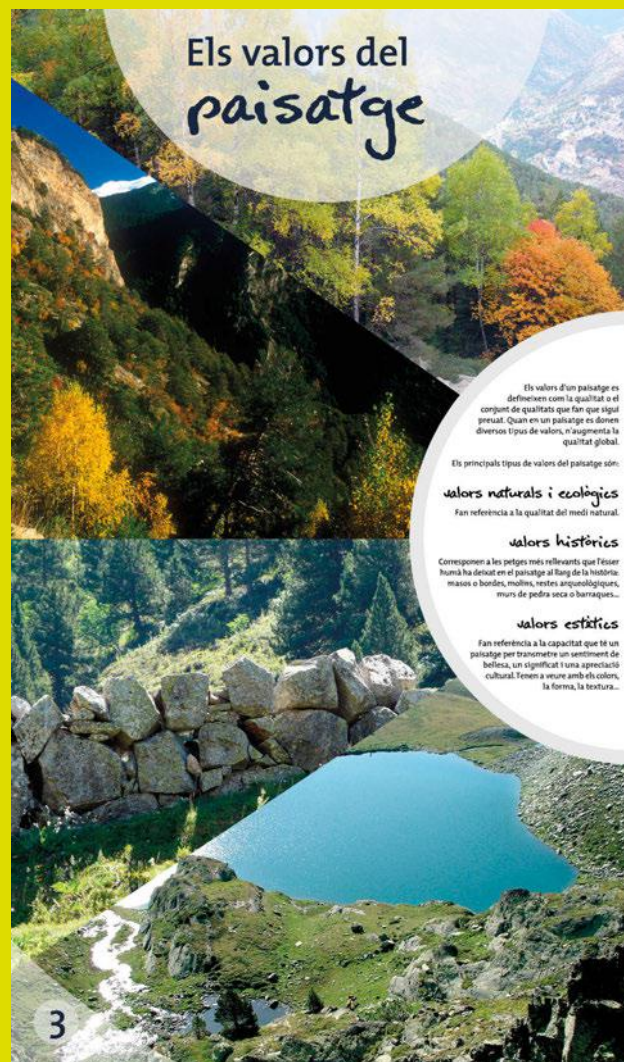
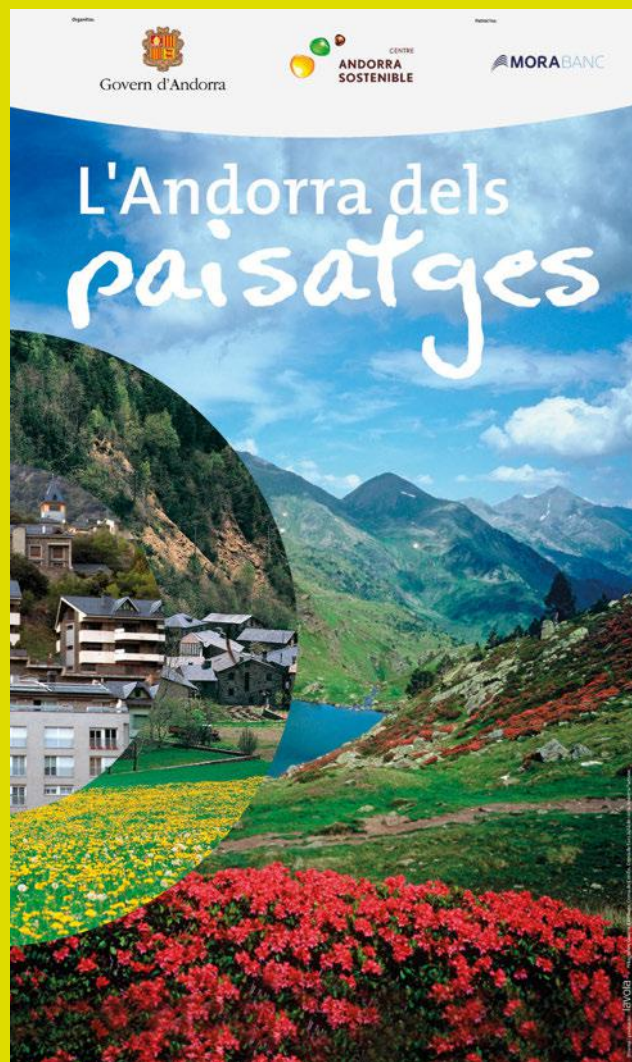
Per donar continuïtat a l'exposició “L'Andorra dels paisatges” i fomentar l'interès dels escolars per la problemàtica del paisatge, es va organitzar un taller didàctic intitulat “Som paisatge” adreçat a escolars de 12 i 13 anys.

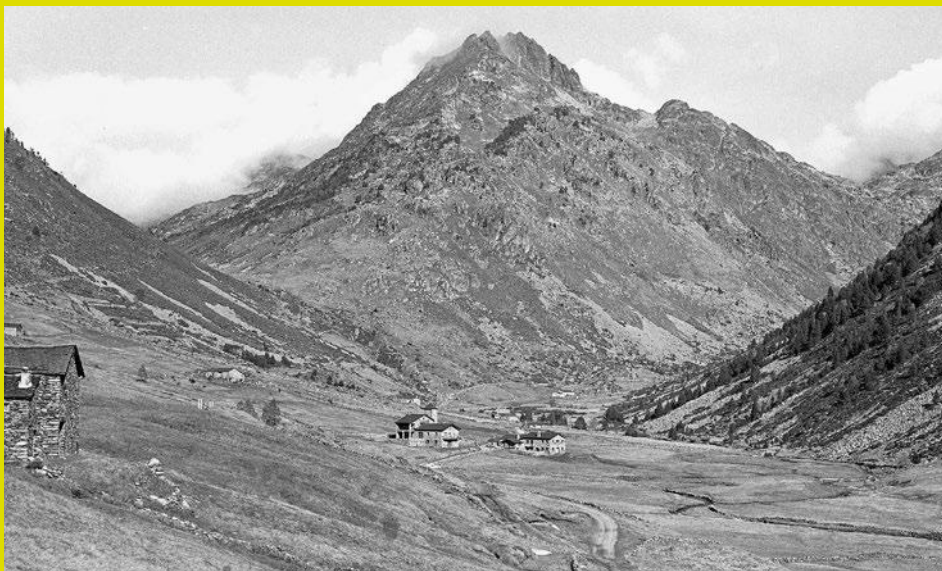
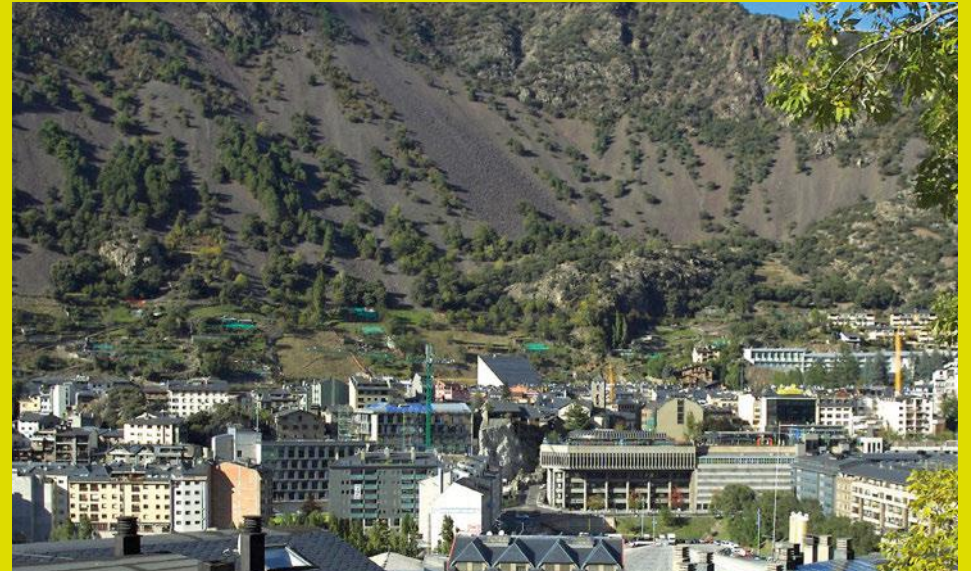
El taller permet descobrir els elements que configuren el paisatge i identificar les unitats de paisatge d'Andorra.

Els escolars aprenen a percebre la interacció entre les accions de l'home i les seves conseqüències sobre el paisatge i la seva evolució. Això els permet valorar la manera com el paisatge influeix en la qualitat de vida. Un dels objectius és identificar els hàbits que poden ajudar a preservar i millorar el paisatge.

El material utilitzat consta d'unes fitxes que caracteritzen les unitats de paisatge i permeten que posteriorment els escolars puguin identificar aquestes unitats en fotografies de gran format. Aquestes fotografies es retallen seguint les unitats que s'hi presenten i es reconstitueixen com un trencaclosques.

Durant el taller, els escolars també han de posicionar parelles de fotografies del mateix paisatge fetes durant la primera meitat del segle XX i l'any 2010 en un perfil tipus de vall. Així identifiquen i localitzen en el territori els paisatges que més han evolucionat.

Fotografies del taller que il·lustren l'evolució dels paisatges. (Fotos de l'esquerra: Arxiu Nacional d'Andorra, Josep Alsina, fons FAM, anys 40)

4. NORMATIVA NACIONAL EN MATÈRIA DE PAISATGE

La normativa andorrana fa referència en diversos textos al paisatge, ja sigui explícitament o implícitament. Els principals textos de referència són els que s'esmenten a continuació, per ordre decreixent en la jerarquia de l'ordenament jurídic intern.

4.1. LA CONSTITUCIÓ: UNA BASE SÒLIDA

L'article 31 fa referència a la funció de l'Estat de vetllar per la qualitat de vida digna de la població, i de mantenir el dret de les generacions futures a un equilibri ecològic.

Article 31: "És funció de l'Estat vetllar per la utilització racional del sòl i de tots els recursos naturals, amb la finalitat de garantir a tothom una qualitat de vida digna i de restablir i mantenir per a les generacions futures un equilibri ecològic racional en l'atmosfera, l'aigua i la terra i de defensar la flora i la fauna autòctones."

En aquest article el paisatge no es menciona, però tots els elements que el configuren, com l'aigua, la terra, la flora i la fauna, i els recursos naturals, són elements del paisatge, i del seu respecte i la seva bona gestió depèn la qualitat del paisatge que en resulta, i per tant la nostra qualitat de vida.

L'article 34 dóna un clar mandat al legislador per protegir el patrimoni històric, cultural i artístic.

Article 34: "L'Estat garantirà la conservació, promoció i difusió del patrimoni històric, cultural i artístic d'Andorra."

El patrimoni cultural forma part sense cap mena de dubte de la definició del paisatge. Aquest article cobreix, doncs, els mateixos objectius que el CEP relatiu als valors patrimonials del paisatge.

4.2. LA LLEI DEL PATRIMONI CULTURAL D'ANDORRA, DEL 12 DE JUNY DEL 2003

Els articles 2 i 3 de la Llei, relatius a l'elaboració de l'inventari general del patrimoni cultural, llegits conjuntament amb l'article 11 de la Llei, que defineix què és un bé d'interès cultural, permeten protegir elements simbòlics del patrimoni cultural, i per tant dels elements simbòlics del paisatge, ja siguin monuments, conjunt arquitectònic, *paisatge cultural* o zones paleontològiques. És precisament en aquesta categoria de paisatge cultural, prevista en l'article 11c) de la Llei, que s'ha classificat la vall del Madriu-

Perafita-Claror com a bé immoble d'interès cultural, com a obra conjunta de l'home i la natura que forma una unitat coherent pels seus valors estètics, històrics i culturals.¹

L'article 14 estableix un sistema d'autorització d'obres per protegir el paisatge immediat a l'entorn d'un bé cultural, "l'entorn de protecció d'un bé d'interès cultural, essent l'espai edificat o no, que dona suport ambiental al bé i que si és alterat pot afectar-ne els valors, les perspectives, la contemplació i l'estudi".

L'article 15.2 de la Llei parla de la necessitat de preservar els "valors estètics, culturals i naturals de l'espai" i l'article 16.1 estableix el lligam entre els paisatges culturals i els instruments d'ordenació urbanística: s'han de tenir en compte diversos elements per preservar l'harmonia del paisatge.

L'Estat andorrà ja s'havia dotat anteriorment d'instruments jurídics internacionals per salvaguardar el patrimoni cultural, com el Conveni per a la protecció del patrimoni mundial, cultural i natural i el Conveni per a la salvaguarda del patrimoni arquitectònic d'Europa, el 1997, i el Conveni europeu per a la protecció del patrimoni arqueològic (revisat), el 1999.

A més, la declaració de la vall del Madriu-Perafita-Claror va suposar un primer pas important cap a la conservació del paisatge, en aquest cas, cultural.

La Llei preveu que la identificació i la posterior catalogació d'un paisatge cultural implica obligatòriament el desenvolupament d'una eina jurídica destinada a la seva protecció segons els criteris i els valors identificats.

Aquesta Llei és vinculant i preveu en el cas dels paisatges culturals la conservació de l'aspecte exterior de l'àrea protegida. Només es poden autoritzar les intervencions que siguin compatibles amb la preservació dels valors estètics, culturals i naturals de l'espai.

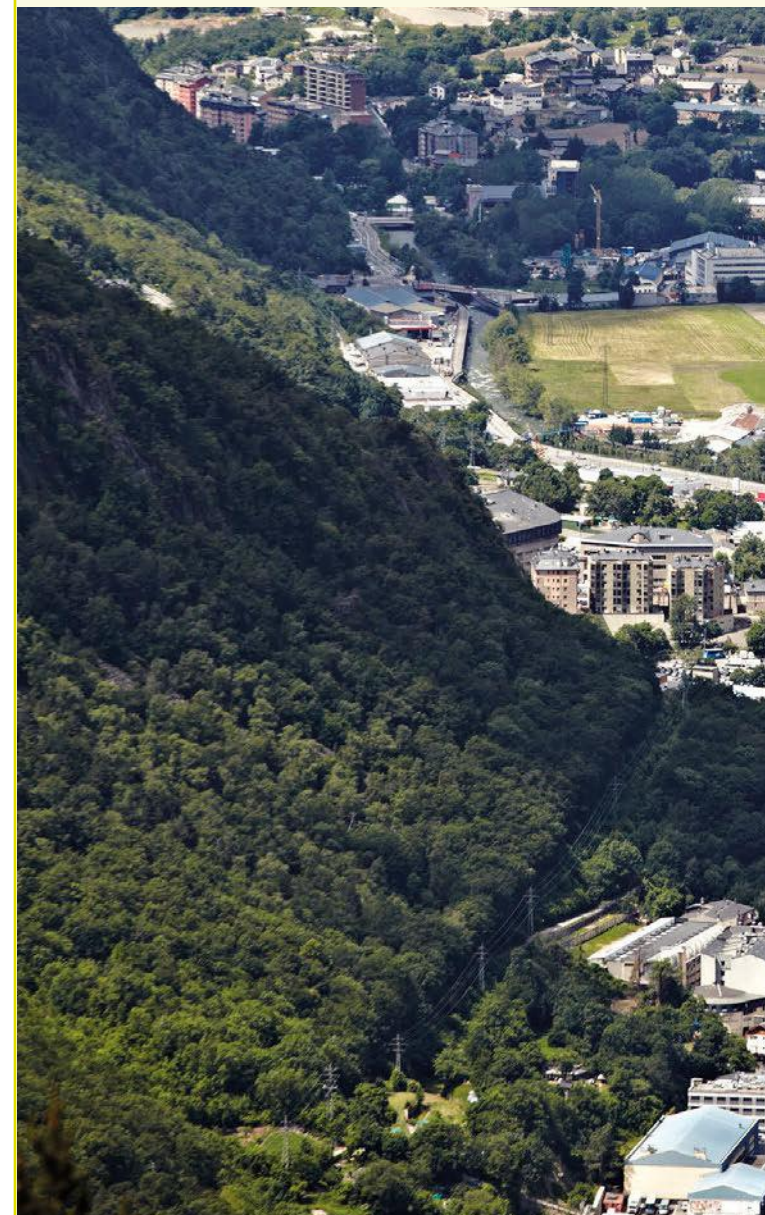
4.3. LA LLEI D'ORDENAMENT TERRITORIAL I URBANISME, DEL 29 DE DESEMBRE DEL 2000

La Llei fa poques referències directes al paisatge, però s'hi troben elements que es poden relacionar amb la temàtica paisatgística.

El preàmbul decreta que la Llei té per objectiu "el creixement harmoniós i ponderat dels nuclis d'activitat i d'habitatge".

L'article 2 fa referència a "les normes, els plans i les disposicions sobre el sòl, l'urbanisme i la construcció amb vista a aconseguir "una relació adequada entre territori, població, activitats, serveis i infraestructu-

1. Decret del 19/05/2005 de declaració de la vall del Madriu Perafita-Claror patrimoni mundial com a bé immoble d'interès cultural en la classificació de paisatge cultural. BOPA núm. 92, del 28/10/2005.

res.” La consideració paisatgística es pot veure molt fàcilment com un criteri suplementari que permet d’aconseguir aquest objectiu.

L’article 10 de la Llei, conjuntament amb l’article 47 i el 77, preveuen l’elaboració d’un catàleg de patrimoni nacional (d’edificis, espais o elements d’interès històric, monumental cultural o ambiental). Amb un enfocament similar a la Llei del patrimoni cultural, pot contribuir a protegir i gestionar *elements simbòlics*, que el CEP reconeix que formen part integrant del paisatge.

L’article 40 protegeix el *paisatge* de la degradació que representa l’abocament incontrolat de residus, i aquesta mesura també està desenvolupada en l’article 21 de la Llei, 25/2004, de residus.²

L’article 42 distingeix diverses categories de sòl no urbanitzable a les quals la Llei dóna explícitament funcions paisatgístiques.

L’article 43 estableix que el sòl forestal s’ha de preservar “per assegurar-ne el manteniment en superfície i qualitat de tal forma que conservin llurs funcions ecològiques, protectores, productores i de *creació de paisatge*”.

L’article 46 qualifica de “zona de protecció natural” els terrenys i llocs naturals i els defineix com a “constituïts per formacions físiques, geològiques, biològiques o bé grups d’aquestes formacions, i que tenen un *valor universal des del punt de vista estètic o científic*”.

L’article 81 exigeix que els plans d’ordenament comunals han de preveure una *reserva de sòl* per a zones verdes, parcs, jardins i espais lliures en la proporció suficient per habitant i prop de les zones urbanes amb més densitat.

4.4. LA LLEI D’AGRICULTURA I RAMADERIA, DEL 22 DE JUNY DEL 2000

Aquesta Llei reconeix en l’exposició de motius que “la dotació de mitjans públics a l’agricultura i, sobretot, a la ramaderia, s’ha d’entendre com una retribució pels serveis realitzats per a la preservació de la natura i del territori, i com una redistribució de les rendes que genera, de manera indirecta, el manteniment del *paisatge* en el sector turístic i comercial del país. La ramaderia facilita la conservació de la biodiversitat, manté la productivitat i la qualitat farratgera de les pastures de muntanya, atenua els riscos naturals, especialment els d’incendis i d’allaus, contribuint a la seguretat de les persones i al bon desenvolupament de les activitats turístiques d’hivern. *I no hem d’oblidar que el medi muntanyenc és un element essencial d’identificació del nostre país i alhora definidor de la identitat andorrana.*”

2. Article 21. «La gestió dels residus s’ha de dur a terme sense posar en perill la salut de les persones ni utilitzar procediments i mètodes que puguin perjudicar el medi ambient [...] i sense atemptar contra els paisatges i els llocs d’especial interès natural o cultural».

Així mateix, l'article 14, relatiu a l'ajut i al foment de les pràctiques ramaderes tradicionals de muntanya, estableix que amb l'objectiu de fomentar aquestes pràctiques, que són respectuoses amb el medi natural i que contribueixen a la reducció de riscos naturals com allaus, esllavissades o incendis forestals, i també per mantenir la qualitat *paisatgística* d'Andorra i la biodiversitat, el ministeri responsable d'agricultura estableix un ajut a les explotacions agràries per al pasturatge i el dall de productes farratgers, d'acord amb diversos criteris, i entre d'altres, en funció de la càrrega ramadera adequada perquè sigui compatible amb el manteniment del medi i del *paisatge*.

Igualment, l'article 19, relatiu a l'ajut al foment de pràctiques agràries específiques adequades per al manteniment del medi natural, estableix que amb l'objectiu de fomentar aquestes pràctiques, el ministeri responsable d'agricultura estableix un ajut a l'explotació agrària per recuperar prats o feixes deixats a l'erm i que es troben en vies d'emboscament i per a les pràctiques agràries que afavoreixen la biodiversitat i el manteniment del medi natural i del *paisatge* en zones determinades.

4.5. EL RÈGIM DE PROTECCIÓ DEL PARC NATURAL DE LA VALL DE SORTENY

L'article 1 de l'Ordinació del Comú d'Ordino relativa al Parc Natural de la Vall de Sorteny (BOPA núm. 35, any 11, del 23 de juny del 1999) afirma que es crea el parc per protegir la "singularitat dels valors naturals que es troben en el seu territori [...] inclòs el paisatge". Es reconeix en l'exposició de motius "l'excel·lent diversitat biològica de la vall de Sorteny i els seus extraordinaris valors geològics i *paisatgístics*".

L'article 7 de l'Ordinació prohibeix, entre d'altres: "La instal·lació d'elements visuals que limitin el camp visual, trenquin l'harmonia del *paisatge* o desfigurin les seves perspectives, i en particular els rètols publicitaris".

4.6. EL RÈGIM DE PROTECCIÓ DEL PARC NATURAL COMUNAL DE LES VALLS DEL COMAPEDROSA

El primer paràgraf de l'exposició de motius de l'Ordinació del Parc Natural Comunal de les Valls del Comapedrosa (BOPA núm. 62, any 18, del 9 d'agost del 2006) exposa que "Les valls adjacents al pic del Comapedrosa són un espai privilegiat, tant des del punt de vista *paisatgístic* i geomorfològic, com per la riquesa de la seva flora i fauna autòctones.

L'interès d'aquest territori és molt notable, tant per la mostra que conté de la diversitat dels sistemes naturals lligats a l'alta muntanya pirinenca, com pel *valor simbòlic* del cim més elevat del Principat d'Andorra, l'alt del Comapedrosa (2.942 m)."

L'article 2 de estableix com a primer objectiu del parc:

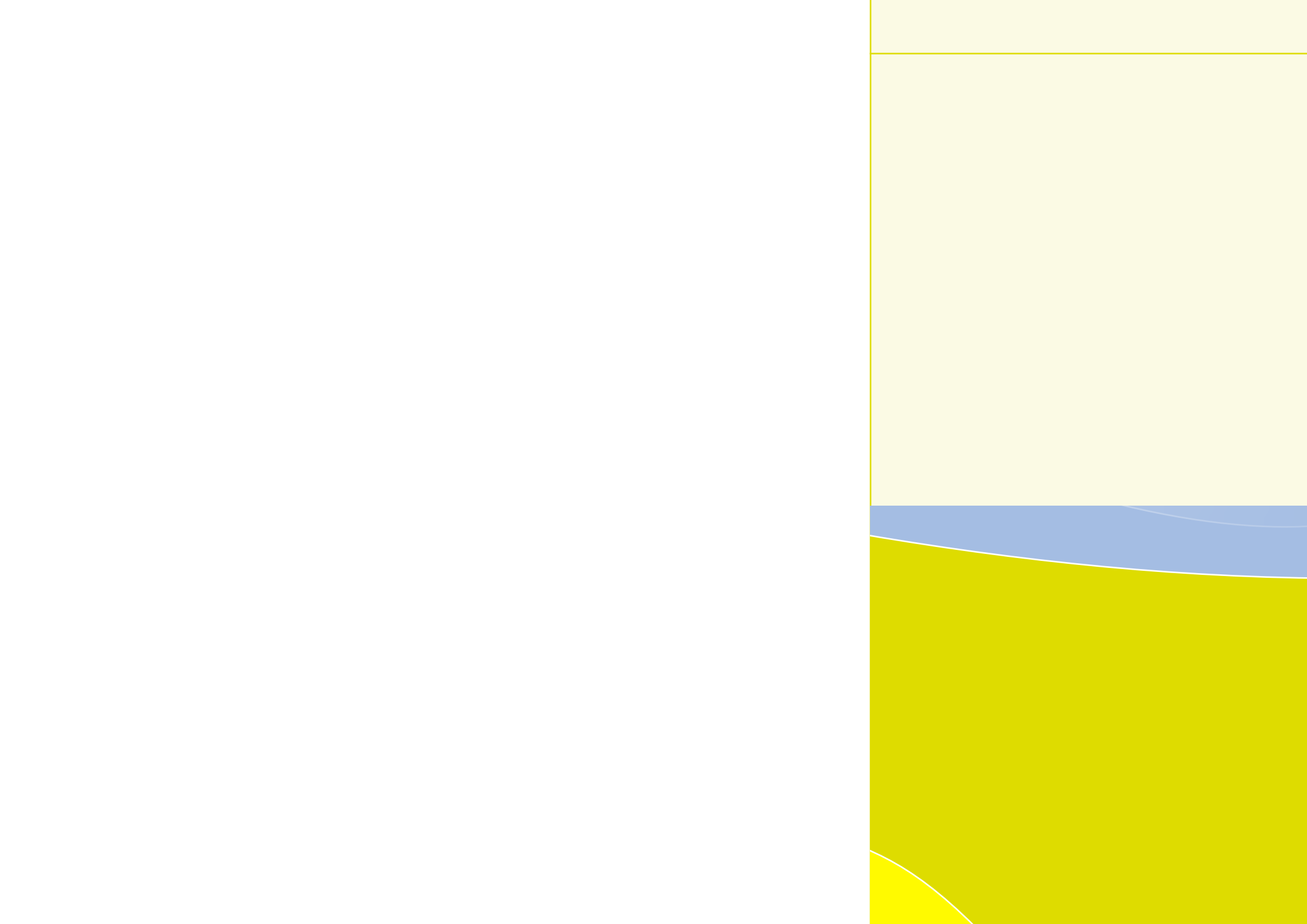
- a) Protegir el *paisatge* i el medi físic –geologia, aigües i atmosfera– i minimitzar els principals impactes existents en l'actualitat.

L'article 8 prohibeix en el si del parc "Qualsevol obra o efecte que trenqui l'harmonia del paisatge, limiti el camp visual o desfiguri les seves perspectives, en particular rètols publicitaris."

4.7. LES ORDINACIONS I ALTRES NORMATIVES COMUNALS DE MEDI AMBIENT I PAISATGE URBÀ, I D'URBANISME

D'acord amb el principi de subsidiarietat, els comuns tenen competències per actuar en l'àmbit paisatgístic en el seu territori ja sigui adoptant normativa local, reglaments de construcció d'una certa tipologia d'edificis, o prenent disposicions per limitar l'impacte visual de la publicitat exterior...

Diverses ordinacions i decrets comunals i normatives subsidiàries dels POUP demostren una preocupació dels comuns tant per l'impacte visual i estètic de certs elements com barraques al peu dels horts, acumulació als balcons, rètols indicadors i publicitaris, etc., com per la integració paisatgística de les edificacions. És interessant també notar l'aparició de la noció de *paisatge urbà* en diversos textos normatius comunals, que recorda i ens porta al paisatge quotidià que identifica el CEP.

III. EL FÒRUM DE L'ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE

ORGANITZACIÓ DEL FÒRUM DE L'ENPA

■ 30/11/2010

Sessió sobre els paisatges naturals i rurals amb els 2 grups de treball següents:

- Grup 1: Els paisatges d'alta muntanya
- Grup 2: Els paisatges naturals rurals

■ 1/12/2010

Sessió sobre ciutat, carretera i paisatge amb els 2 grups de treball següents:

- Grup 3: Els paisatges urbans
- Grup 4: Les carreteres i el paisatge

Sessió sobre paisatge i turisme amb els 2 grups de treball següents:

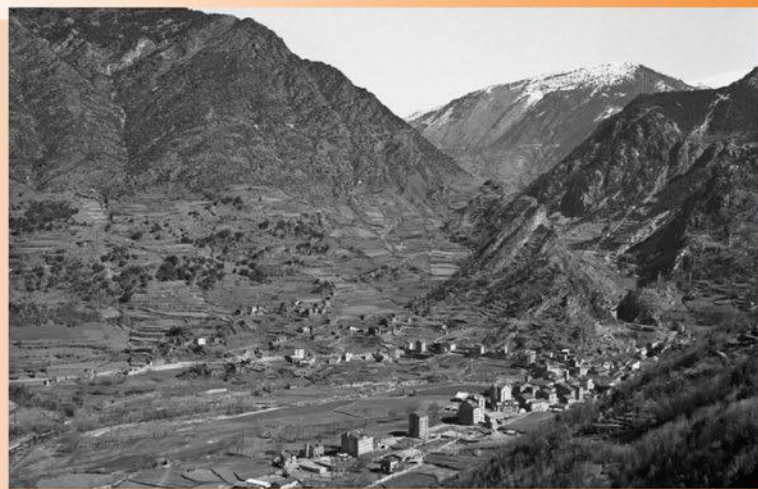
- Grup 5: Les instal·lacions turístiques
- Grup 6: El turisme de paisatge

■ 2/12/2010

Sessió plenària dels diversos grups de treball, amb la participació dels moderadors i del ponent de cada sessió i cloenda del Fòrum.

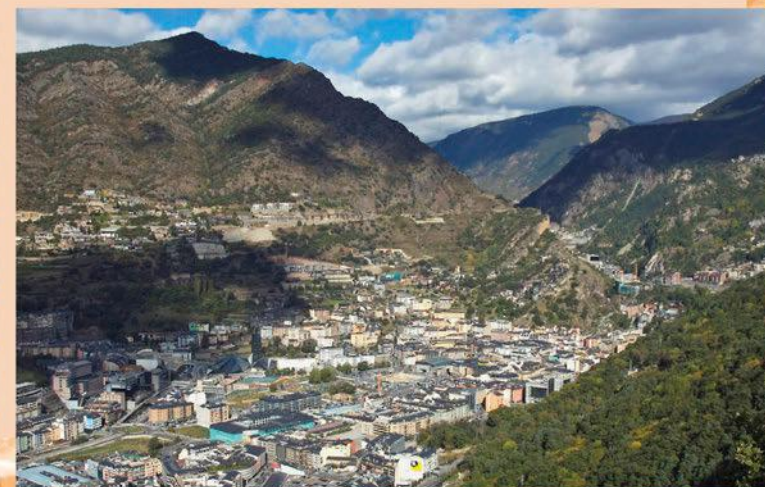

INSCRIPCIÓ OBLIGATÒRIA I GRATUÏTA:
www.mediambient.ad

FÒRUM DE L'ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE

30 de novembre, 1 i 2 de desembre 2010

Si considerem que el paisatge és el territori tal com el percep la població, és indispensable que, en la formulació d'una política i una estratègia del paisatge, es tingui en consideració l'opinió de les persones. Per això, el primer pas de l'ENPA va ser la celebració d'un fòrum on es va potenciar la participació dels ciutadans. Aquest Fòrum es va portar a terme a finals del 2010 i hi van participar prop de 70 persones procedents de diversos àmbits del país, la meitat dels quals aproximadament procedien de les administracions. També hi van prendre part representants dels col·legis professionals i dels organismes de recerca. Es van convidar persones procedents dels sectors econòmics més vinculats amb el paisatge, com els pagesos i el turisme, i altres col·lectius com els excursionistes, els ecologistes, els caçadors i les ONG. També es van convidar persones considerades interessants per la seva trajectòria individual en l'àmbit del paisatge. Com a sistema de participació es va escollir el mètode deliberatiu per permetre interaccions, debats i diàlegs entre els participants per arribar a un consens i recollir la màxima diversitat d'opinions.

El Fòrum va durar tres matins, les persones que hi van participar van treballar en sis grups prèviament establerts als quals s'havien apuntat. Cada grup va treballar sobre un tema concret i va començar per validar els objectius proposats per al seu tema. Els objectius es van redactar a partir de les recomanacions del treball efectuat pel Servei de Paisatge per elaborar el Catàleg del paisatge d'Andorra. Cada objectiu es va detallar en diversos apartats. Després de la validació o reformulació de cada objectiu i dels seus apartats, els participants van proposar accions que permetrien assolir els objectius validats. Cada grup de treball comptava amb un moderador i un ponent encarregats de conduir la sessió i de dinamitzar-la, es podien obrir noves vies de debat si era necessari, i també amb vista a no permetre monòlegs i a tancar el debat un cop assolits els objectius del grup.

Abans de començar cada sessió es va fer una breu presentació dels fonaments de l'Estratègia, de la metodologia de treball i dels resultats esperats del treball de cada grup. Prèviament, s'havia enviat a les persones inscrites una breu documentació relativa als treballs realitzats pel Departament de Medi Ambient (Mapa de les unitats de paisatge i Catàleg dels paisatges d'Andorra), al Conveni europeu del paisatge i als fonaments de l'Estratègia. D'aquesta manera es va aconseguir fer uns debats temàtics, d'una durada de dues a tres hores aproximadament.

Al final de cada sessió el conjunt de ponents i moderadors es va reunir per preparar en continu la presentació de la sessió plenària. Les accions formulades en el si dels grups de treball es van recollir i agrupar per semblança i segons nou tipus (normativa, de planificació...). En total es van recollir 99 accions.

La sessió plenària del darrer dia va servir per validar els objectius de qualitat paisatgística definitius i la metodologia de priorització de les accions. Vista la manca de temps, es va acordar enviar a tots els participants un qüestionari amb la llista de les accions recollides durant els 3 dies del Fòrum per tal que indiquessin quines eren les més importants i les més urgents per a ells.

Per tal de poder planificar les actuacions i tenint en compte que l'Estratègia està prevista amb vista a 10 anys, es va adoptar la premissa que un 25% de les accions fossin en primer nivell d'urgència (alta), és a

dir, per iniciar en els propers dos anys; un altre 25% amb urgència mitjana, per iniciar entre dos i cinc anys; i un 50% amb urgència baixa, que serien les que s'haurien de desenvolupar en el segon quinquenni. El mateix criteri es va aplicar pel que fa a la prioritització basada en la importància.

Aquests qüestionaris van ser emplenats i enviats al Departament de Medi Ambient, on es va comptabilitzar globalment per a cada acció el percentatge de valors obtinguts per a les dues variables (importància i urgència). D'aquesta manera es va obtenir una primera aproximació de la prioritització de les accions ordenades per nivell d'importància (alta, mitjana i baixa) i urgència (alta, mitjana i baixa).

El 20 de desembre, es va convidar persones representatives de diversos sectors de la societat, la majoria assistents del Fòrum, per tal de prioritzar per importància i urgència les 99 accions formulades durant els tres dies del Fò. Van ser-hi presents una vintena de persones. D'acord amb les respostes rebudes als qüestionaris enviats (el 30% dels participants van respondre) i les opinions dels presents es va arribar a prioritzar totes les accions per la seva importància.

Pel que fa a la urgència, vist que en molts casos no hi havia consens es va recórrer al mètode participatiu de reducció d'amenaques (mètode quantitatiu de presa de decisions), per tal de concretar i valorar les amenaces que

afecten directament la qualitat del paisatge andorrà i determinar quines accions eren més urgents per reduir aquestes amenaces.

Amb l'elaboració de l'ENPA i del Fòrum es pretén respondre a un dels principals reptes del CEP, el de la formulació dels objectius de qualitat paisatgística, d'acord amb les opinions i les aspiracions de la població. I més enllà, per assolir aquests objectius també s'han determinat unes accions. D'aquesta manera el paisatge deixa de ser un assumpte d'experts i es converteix en un tema polític i de societat.

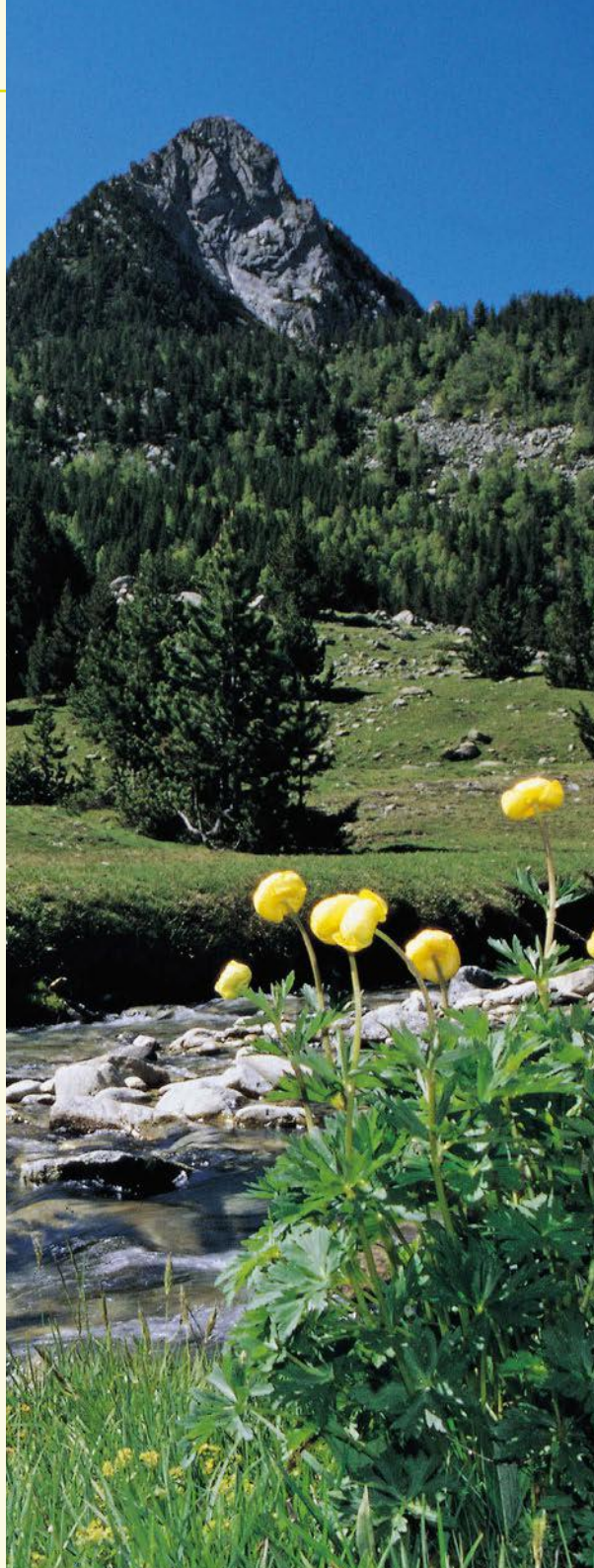

IV. ELS OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

Sis dels grans objectius de qualitat paisatgística tractats durant el Fòrum es van definir a partir de les recomanacions del Servei de Paisatge. El setè és un objectiu transversal referent al rol de les administracions i de les persones perquè la resta dels objectius puguin ser efectius.

Objectiu estratègic 1	Uns paisatges naturals d'alta muntanya de qualitat i ben conservats.
Objectiu estratègic 2	Uns paisatges rurals revalorats o potenciats.
Objectiu estratègic 3	Uns paisatges urbans de qualitat, ben delimitats, acollidors per al turisme i alhora agradables per viure-hi.
Objectiu estratègic 4	Unes carreteres més respectuoses pel que fa a la morfologia i més integrades en el paisatge.
Objectiu estratègic 5	Unes instal·lacions turístiques i de lleure de qualitat i respectuoses amb els paisatges que les envolten.
Objectiu estratègic 6	Un turisme diversificat que conegui els paisatges i els seus valors i que els respecti.
Objectiu estratègic 7	Una població que coneix i estima tots els paisatges d'Andorra.

OBJECTIU ESTRATÈGIC 1: UNS PAISATGES NATURALS D'ALTA MUNTANYA DE QUALITAT I BEN CONSERVATS

Els paisatges d'alta muntanya són els més prestigiosos i espectaculars i un dels reclams turístics del país. Aquest objectiu estratègic es pot desglossar en els sis apartats següents:

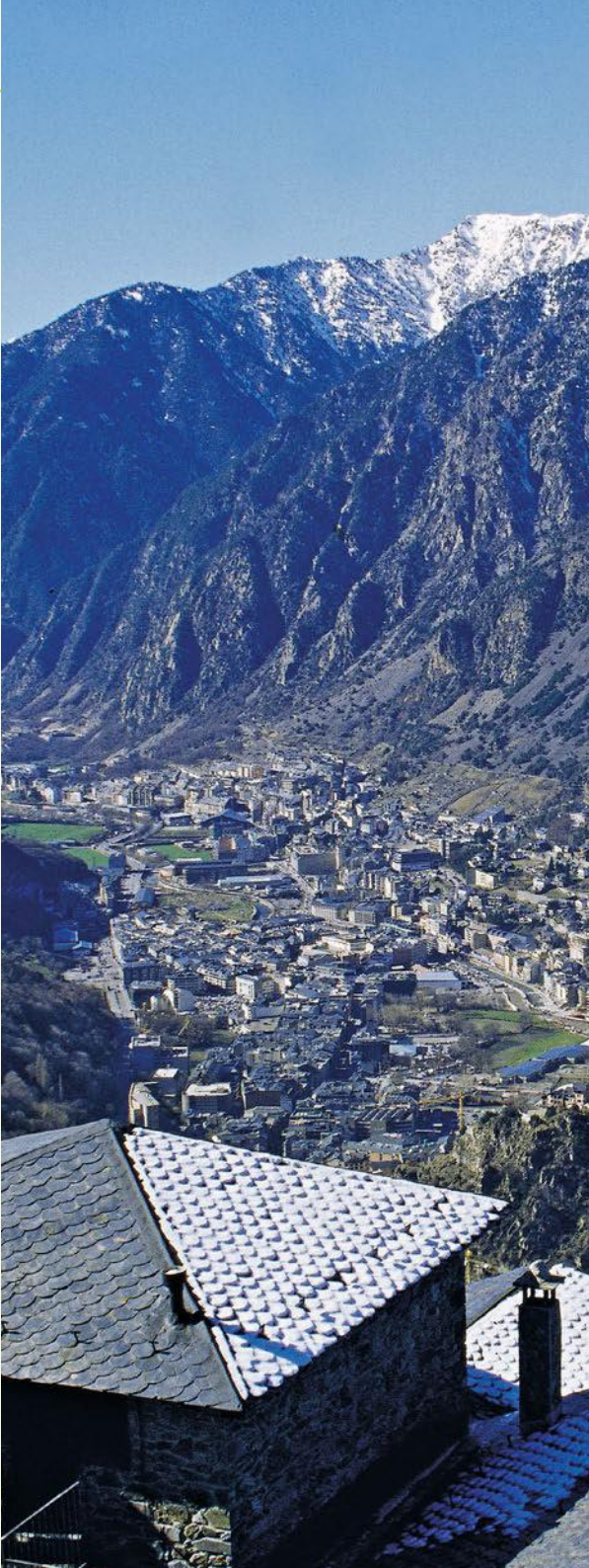
- 1.a. Conservar o restaurar la qualitat del paisatge torrencial, d'estanys i molles.
- 1.b. Mantenir la qualitat, la superfície i la diversitat de paisatges i la seva successió en alçada (per mantenir la biodiversitat, millorar la productivitat econòmica, reduir els riscos naturals i preservar la riquesa estètica).
- 1.c. Conservar els elements del patrimoni cultural material i immaterial i treure'n profit.
- 1.d. Respectar la dinàmica morfològica creadora de paisatges (tarteres, dipòsits inestables, canals d'allaus, torrents, etc.), supeditada a la seguretat dels béns i les persones.
- 1.e. Mantenir els paisatges característics que tenen superfícies més reduïdes.
- 1.f. Afavorir la funcionalitat dels complexos d'hàbitats, dels hàbitats i de les espècies que configuren els paisatges.

OBJECTIU ESTRATÈGIC 2: UNS PAISATGES RURALS REVALORATS O POTENCIATS

Els paisatges rurals, amb un mosaic de conreus, boscos i prats, són els més valorats per la població andorrana, segurament perquè formen part del nostre paisatge quotidià, i perquè contenen més elements històrics i culturals, de memòria i identitat. Aquest objectiu es va desglossar en els sis apartats següents:

- 2.a. Afavorir el paper dels paisatges rurals com a espais de transició entre paisatges urbans i els d'alta muntanya.
- 2.b. Mantenir en bon estat els paisatges dels fons de vall, inclosos els cursos fluvials i torrencials.
- 2.c. Conservar i donar valor a tots els elements històrics, tant construïts (murs, feixes, bordes, camins ramaders, i de transhumància, cortals, carboneres, ponts, ermites i capelles), com naturals (arbres fruiters o singulars, etc.) així com el patrimoni cultural immaterial associat.
- 2.d. Gestionar les forests com a elements paisatgístics plurifuncionals (reservoris de biodiversitat, amb funcions ambientals tan importants com la dels boscos protectors d'allaus o de fenòmens d'inestabilitat).
- 2.e. Potenciar una agricultura que mantingui els paisatges agraris tradicionals i que tingui sortida comercial.
- 2.f. Mantenir els prats de pastura i dalladors davant dels processos d'invasió per part d'espècies llenyoses, mitjançant una ramaderia extensiva pròpia de muntanya, amb viabilitat comercial.

OBJECTIU ESTRATÈGIC 3: UNS PAISATGES URBANS DE QUALITAT, BEN DELIMITATS, ACOLLIDORS PER AL TURISME I ALHORA AGRADABLES PER VIURE-HI

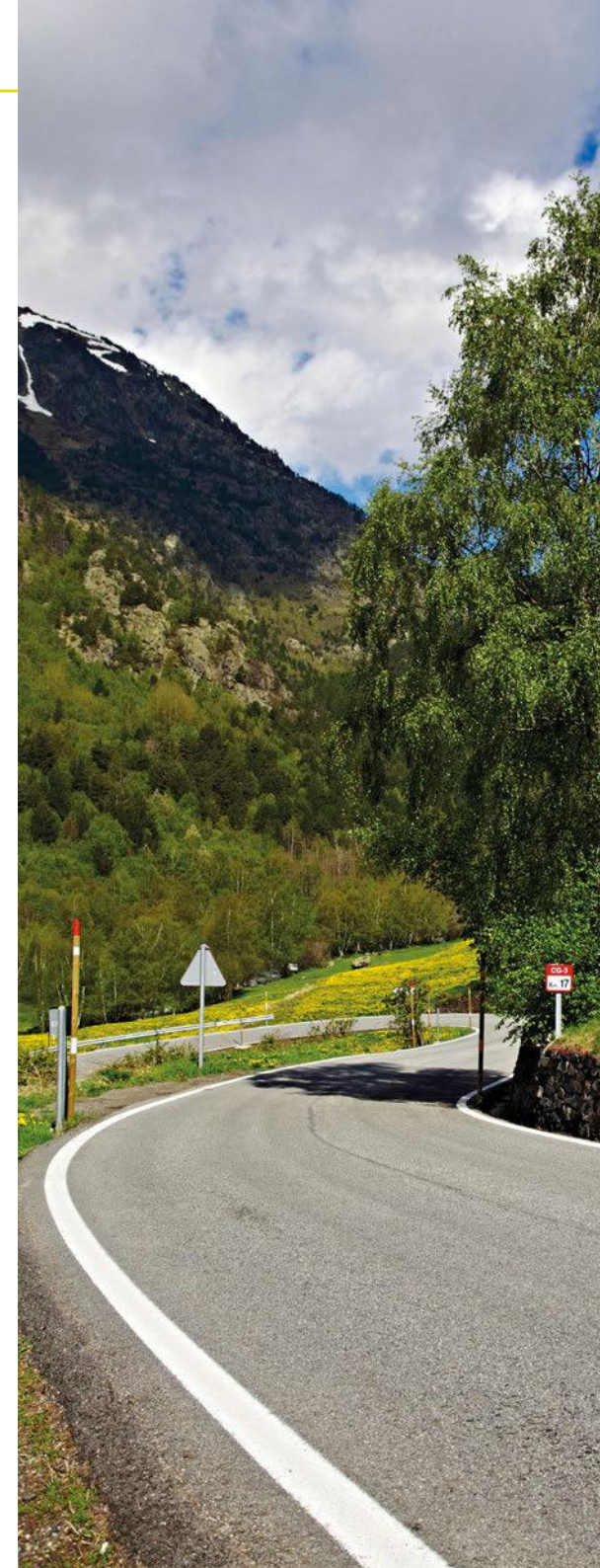
La majoria dels habitants d'Andorra viuen en paisatges urbans, que són, doncs, els que configuren més directament la nostra qualitat de vida. Alhora, són una part important de l'oferta comercial i turística del país. Els set apartats que desenvolupen aquest objectiu són els següents:

- 3.a. Millorar la qualitat del paisatge urbà i periurbà.
- 3.b. Evitar la continuïtat urbana - Mantenir els nuclis separats.
- 3.c. Mantenir el caràcter rural en els nuclis històrics, respectant el llegat del passat.
- 3.d. Adequar els edificis a les característiques físiques del relleu i el paisatge.
- 3.e. Minimitzar i corregir la contaminació lumínica, visual, olfactiva, sonora i de l'aire.
- 3.f. Integrar les zones industrials i comercials en el paisatge circumdant.
- 3.g. Potenciar la creació d'àrees verdes per esponjar l'espai urbà i establir transicions amables amb el paisatge del seu entorn.

OBJECTIU ESTRATÈGIC 4: UNES CARRETERES MÉS RESPECTUOSES PEL QUE FA A LA MORFOLOGIA I MÉS INTEGRADES EN EL PAISATGE

Les carreteres són les principals vies d'accés i el lloc de primera aproximació als diversos paisatges d'Andorra. Per això, aquestes infraestructures han de respectar i potenciar l'harmonia dels paisatges. Aquest objectiu es pot desglossar en els cinc apartats següents:

- 4.a. Reduir al màxim els impactes visuals, sonors i ambientals en general de les vies de comunicació.
- 4.b. Crear o mantenir una xarxa de camins discreta, i garantir que l'accés als espais naturals sigui respectuós.
- 4.c. Reduir o limitar l'eixamplament de determinades carreteres i pistes.
- 4.d. Millorar la qualitat paisatgística de les carreteres urbanes i interurbanes, tant a les carreteres generals com a les secundàries.
- 4.e. Aprofitar la xarxa viària com a recurs educatiu i turístic de descoberta i sensibilització envers el paisatge.

OBJECTIU ESTRATÈGIC 5: UNES INSTAL·LACIONS TURÍSTIQUES I DE LLEURE DE QUALITAT I RESPECTUOSES AMB ELS PAISATGES QUE LES ENVOLTEN

La gran majoria de persones que viuen a Andorra i els turistes fan servir les instal·lacions turístiques i de lleure; per tant, la qualitat del seu paisatge conforma una part important de la percepció de la qualitat del país. Els quatre apartats que desenvolupen aquest objectiu són els següents:

- 5.a. Potenciar solucions d'accessibilitat amb un disseny i una integració acurats.
- 5.b. Millorar el paisatge de les zones de lleure i de les instal·lacions annexes.
- 5.c. Potenciar algunes infraestructures del turisme de neu per a altres tipus de turisme, per evitar la duplicitat d'infraestructures i desestacionalitzar l'oferta turística.
- 5.d. Evitar la duplicitat d'infraestructures turístiques i de lleure singulars.

OBJECTIU ESTRATÈGIC 6: UN TURISME DIVERSIFICAT QUE CONEGUI ELS PAISATGES I ELS SEUS VALORS I QUE ELS RESPECTI

El paisatge, com a recurs visual i escènic, és la base de la creixent demanda social d'activitats recreatives i turístiques, de manera que el paisatge esdevé alhora un espectacle visual i un escenari d'activitats diversificades. Creix la terciarització del paisatge, és a dir, el seu consum turístic. Els cinc apartats que deriven d'aquest objectiu són:

- 6.a. Millorar i ampliar l'oferta turística lligada amb el paisatge.
- 6.b. Organitzar les activitats relacionades amb el turisme de lleure i aventura amb respecte vers el paisatge.
- 6.c. Mantenir l'atractiu del turisme comercial.
- 6.d. Potenciar el turisme cultural, en totes les modalitats possibles.
- 6.e. Identificar i tractar els punts amb impactes paisatgístics negatius més importants.

OBJECTIU ESTRATÈGIC 7: UNA POBLACIÓ QUE CONEIX I ESTIMA TOTS ELS PAISATGES D'ANDORRA

L'Estratègia no pot prosperar sense un coneixement i una sensibilitat envers el paisatge superiors a als que hi ha actualment tant per part de la societat andorrana, com de tots els seus poders públics. Els cinc apartats que desenvolupen aquest objectiu són els següents:

- 7.a. Uns poders públics que s'impliquin en l'execució de les accions de l'Estratègia nacional del paisatge.
- 7.b. Una societat civil informada i sensibilitzada sobre el paisatge i la seva evolució, com a resultat de diverses formes de vida.
- 7.c. Una societat civil compromesa en la conservació i valoració del paisatge, implicada en l'execució de les accions que li corresponen.
- 7.d. Un programes educatius que difonguin el coneixement i l'estima dels paisatges andorrans i la seva evolució com a resultat de diverses formes de vida.
- 7.e. Unes activitats artístiques que fomentin la sensibilització social envers el paisatge.

NATIONAL LANDSCAPE STRATEGY

INTRODUCTION

The National Landscape Strategy of Andorra (ENPA) was conceived with the double objective of gathering and presenting all the actions undertaken by the Government of Andorra in landscape matters and providing a series of objectives relating to the management, conservation and regulation of our landscapes, which had been agreed through a participative process with representatives of Andorran society. This document was passed by the Government on 27th April 2011.

The obvious changes in the landscape brought about by the economic and social development of the country over the past few years have led to the Department of the Environment undertaking a series of landscape-related tasks. Two major lines of work have been established since the middle of 2006.

The first of these has involved the identification and mapping of the landscapes of Andorra from a scientific point of view, bearing in mind how these landscapes are perceived by the population (see annexes to this document). The second line of work has focussed on education and raising awareness among the population at large and among the professionals who intervene in the landscape.

The ratification of the European Landscape Convention (ELC), which came into force in Andorra on 1st July 2012, is another point that is worth mentioning here. The Convention represents a very important opportunity for exchanging of information and experiences with the other signatory countries about how to manage and improve the landscapes.

In this summary document, the first thing we do is to show how the ENPA fits into the series of objectives set by the European Landscape Convention and we highlight the efforts that have been made by the Government to strengthen the role given to the landscape by a series of policies that the country has implemented and the efforts to increase the level of community participation in this process.

Secondly, we present the main landscape-related actions that have been carried out in recent years. These include studies, surveys, cartography and other documents that form the base on which the Strategy has been drawn up, as well as the classification of landscapes into three main types and the recommendations for each type of landscape to ensure they are well managed. We also provide details of the main awareness raising and education actions that have been implemented.

We will now look at the participation process within the framework of the National Landscape Strategy Forum, which has made it possible to agree with the participants the 7 landscape quality objectives that have guided the ENPA. These objectives are based on the ELC definition, in other words, “the formulation that the competent public authorities make of the aspirations that towns and villages have with regard to the landscape characteristics of their environment”.

Finally, we look at the name and typology of the actions gathered during the public participation process and which are designed to help Andorra attain its landscape quality objectives within 10 years. These will also help to pinpoint the priority actions for the period 2012-2015.

I. FUNDAMENTALS OF THE NATIONAL LANDSCAPE STRATEGY

1. THE EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION (ELC)

1.1. A NEW LANDSCAPE CONCEPT

The European Landscape Convention (ELC) was promoted by the Council of Europe at the end of the 20th century as a response to a process that was leading to a loss of diversity and beauty in European landscapes. Indeed, land planning, town planning, transport, infrastructure, tourism and leisure practices have all accelerated the transformation of the landscapes and they continue to do so, and very often this results in a trivialization that can bring about a loss of value and identity.

1.2. THE FORMULATION OF A LANDSCAPE POLICY

Landscape policies must be the expression of the public powers' awareness of the need to define the landscape and to concern themselves with it. They

must have the active participation of the public. In the ELC text and its annexes, special attention is given to broadly defining the three concepts of protection, management and development of landscapes.

In order to be able to work on a landscape in a rational way and to formulate quality landscape objectives, it is necessary to know this landscape well, in other words, it must be identified, analysed and qualified. It is necessary to show the traces left by previous natural and human processes and the inter-relations of these. It is necessary to understand the evolutionary processes and the temporary dynamics of the past, present and the foreseeable future, which have been caused by human and natural factors that indicate possible pressures on the landscapes and the risks resulting from these. It is necessary to work on the social perception of the landscape and the system of values associated with it, and to get the population to participate actively in this.

Once the landscape is understood and characterized, it is possible to identify the problems of quality and act.

Previous cartography and inventory work carried out in many countries offers a base of reference and a common language to start the communication processes between the actors.

Andorra has sufficient prior characterization work and knowledge of the landscape to undertake the national landscape strategy of Andorra (ENPA), and define a policy based on the previous knowledge of the landscape. This is backed by the participation of the population with a view to establishing the framework for landscape preservation, management and planning over the next 10 years.

2. IDENTIFICATION, CARTOGRAPHY AND ASSESSMENT OF LANDSCAPES

Since 2006, the Department of the Environment has commissioned a series of landscape studies from the Service for the Management and Evolution of the Landscape at the University of Barcelona. These are summarized below.

2.1. THE MAP OF THE LANDSCAPE UNITS OF ANDORRA

The methodology used to prepare this map is one of taxonomy based on dominant elements (natural, biotic and abiotic, and anthropic) and the energies involved (physical, natural and anthropic).

By observing aerial photographs and carrying out fieldwork, 1,200 polygons have been digitalized and divided into 40 categories according to the dominant elements. For each of the 40 categories the Landscape Service team has prepared a file with information on the dominant elements, the characteristics, the structural components, the energies and parameters that define it (surface area, slope, presence of water, snow coverage, vegetation cover, artificiality...). The delimitation of the landscape units on a scale of 1/15.000 and the corresponding files can be consulted interactively at the Department of the Environment web site: www.mediambient.ad.

Meanwhile, the Landscape Service has prepared a summary map grouping together the 40 categories into 26 final categories, which are distributed in the territory in the following proportions:

- Abiotic units accounting for 28.4% of the territory: essentially these are made up of rock, with or without discontinuous vegetation and areas where freshwater is present.
- Biotic units, accounting for 63.6% of the territory: formed by woods, thickets and meadows.
- Anthropogenic units, representing 1.8% of the territory: consisting of compact town centres, scattered villages, infrastructure and service complexes.
- Mixed units, occupying 6.2% of the territory: corresponding to ski stations, crop growing areas and temporary wastelands.

LANDSCAPES WITH A DOMINANCE OF ABIOTIC FEATURES

These units, where rock is often predominant, mostly coincide with the ridge lines and the heads of river basins (which contain the heads of glacial cirques formed during the quaternary).

LANDSCAPES WITH A DOMINANCE OF BIOTIC FEATURES

The dominance of biotic elements, consisting of woods, thickets and grassy areas, can be found practically throughout the entire country, given that they cover slopes, high plateaus and occasionally valley bottoms.

The landscapes with a dominance of abiotic and biotic features have their own particular chromatism, especially when the dominance is biotic and the vegetation is deciduous, as is the case in autumn and spring. This is

also the case in the summer and because of the high peaks, the contrasts in colours from the water-pasture-rocky combination offer an added value to the landscape, which increases when the signs of man's existence (cottages, huts, raised granaries, dry stone walls, etc.) are also present, as happens in the Incles valley or Cortals d'Encamp.

LANDSCAPES WITH A DOMINANCE OF ANTHROPIC FEATURES

Landscapes with a dominance of anthropic features develop very rapidly and they are always conditioned by the demand for urban land. A scarcity of flat and level land means that it is necessary to condition sheer steep slopes and encroach upon river courses, occasionally with unfortunate results.

These features are concentrated in less than 760 ha and they also include activities associated with urban areas. They are located in smoother and lower altitude areas, such as the beds of the rivers or adjacent and moderate slopes.

LANDSCAPES WITH A DOMINANCE OF MIXED FEATURES

Skiing areas account for almost 4% of the territory (1,864 ha). These areas are physiognomically characterized by a vegetation-rock pairing in which modifications have been made in order to allow the practice of snow sports and leisure activities in the snow. The access roads, ski slopes, snow canons, ski lifts and the various buildings also form part of the landscape. These areas coincide with the levels of the peaks, where topographic factors and the maintenance of the snow on the ground facilitate the development of this sport.

The landscape units associated with past or present agrarian activity of major cultural significance represent one of the most important signs of the occupation of the land throughout history. Together they account for 3.2% of the territory and occupy 1,496 ha and they are concentrated at the bottoms of valleys, often close to the towns and villages and moderate slopes, next to rivers or plains situated at average heights, such as Engolasters. They can also be found in high areas such as Cortals d'Encamp or in Les Pardines. As far as their occupation up to the mid 20th century is concerned, the current surface area is much smaller and this can be explained by the development of population centres from 1960 onwards as well as by the significant changes that were experienced by the Andorran economy.

2.2. THE ANDORRAN LANDSCAPE CATALOGUE

The Catalogue provides continuity to the map work of the landscape units and it mainly consists of the diagnostic map of tourist potential, the prognosis map which shows the trends followed by the Andorran landscape and the landscape quality map, which shows us the values.

THE DIAGNOSTIC MAP OF THE TOURIST POTENTIAL OF THE LANDSCAPE

This map evaluates the aptitude of the landscape units to accommodate tourist activities from the perspective of sustainable development and following a philosophy involving the preservation or improvement of the landscapes. It allows us to determine the potential limit to which a landscape can be used without changing its dominant elements. Therefore, the resistance of the landscape (retroaction capacity), the stability of the landscape (power of the interrelations) and its load capacity are also studied.

The various types of tourism which have been considered are snow tourism, leisure and summer adventure tourism, trekking and ecotourism, cultural tourism, commercial and urban recreational tourism and the tourism of well-being and health promotion

The potential of each unit is determined on the basis of the information from the unit map (characteristics, structure and presence of certain elements) and by taking the load capacity of each unit into consideration.

Two degrees of potential have been differentiated:

- A top quality (ideal) potential, landscape that is ideal to host the activity.
- A second level (good) potential landscape acceptable to hosting the activity but with less aptitude.

The cartography of the tourist potential of the landscape is carried out by associating each landscape unit with the potential value considered.

The map shows us that more than 56% of the units have a top quality potential for some of the types of tourism studied, a fact that is closely related to the preponderance of units of natural dominance (abiotic or biotic) in the Andorran landscape which give it a top quality potential for trekking tourism and ecotourism. It is understood that the potential must always preserve the structure of the landscape.

THE PROGNOSIS MAP OF THE LANDSCAPE

The prognosis map of the landscape represents the short term evolutionary trend of the landscape units that have been defined by considering the energies. The timeframe considered was 5 years. In the case of the units of abiotic and biotic dominance it could be 10 years.

To prepare this map, the landscape units map have been taken into consideration and the change possibility of each type of unit has been evaluated according to stability and energies.

Natural landscapes (those with a dominance of abiotic and biotic elements) present dynamics that are not as easy to adapt to natural energies in the short term. In the landscapes of abiotic dominance, the changes usually occur at a slower pace.

The landscapes with a dominance of anthropic features are the most variable in time because they depend on many factors and also on energy flows that change very quickly. The population characteristics and the activities of the various sectors are the indicators used to define the condition of these.

The landscapes of mixed dominance have been studied in each case by considering the peculiarity that is typical of them.

The landscape prognosis cartography is established by relating each landscape unit and the prognosis value that it is given. The results show a high index of stability. 63% of the units have a dynamic of stable dominance, most of them of an abiotic type; 35% of the units have a dynamic of progressive dominance and in general these correspond to units with a dominance of biotic elements; while 2% show a dominant regressive dynamic.

The most important trends are as follows:

- An increase in the upper limit of the woods.
- An increase in the biomass of the meadows.
- A fall in the water-dominant areas because of channelization and catchment.

The fact that the units of a biotic dynamic show signs of progress does not mean that a standardization of the landscape is easily reached, since the geomorphological and climatic factors of the territory and human factors in particular are at work. Notwithstanding this, it is important to maintain the current rural areas that impede the homogeneity of the landscape.

THE MAP OF LANDSCAPE QUALITY (VALUES)

This is the most important map of the landscapes catalogue and its purpose is to represent the quality and values of the landscape defined as the series of qualities that make it so appreciated.

When assessing the landscape, special consideration is given to the aptitude or the quality of the territory with regard to providing wellbeing and enjoyment. Therefore, we need to consider quality and value in relation to the needs and aspirations of the community within a certain timeframe.

The following aspects have been taken into account when drawing up the map of landscape quality (or values):

- The quality of the content of the landscape units, in other words, their intrinsic value and certain scientific values based on a classification of landscapes according to the dominant elements.
- The visual quality from an analysis of geometry and visibility from the comprehensive visual basins (areas of multiple and uniform intervisibility).
- The more subjective aesthetic quality is assessed from a description of the landscape components and the evaluation made by the population.

Internet-based population surveys

Internet-based population surveys were carried out in 2008 as a means of gathering the opinions of the population with regard to the landscapes of Andorra. A total of 883 contributions were received. Even though the survey was open to everybody, it is interesting to note the high percentage of Andorrans who replied (75%), followed by Spaniards (16%), with smaller percentages of Portuguese, French and other nationalities responding. It is also interesting to note the high percentage of persons with university-level academic training (40%) and the fact that little more than half of those surveyed (56%) work in the public sector.

The main conclusions of the surveys are as follows:

- *There is a clear preference for humanized landscapes with rural and traditional aspects, situated in a natural adjacent environment.*
- *Importance is attached to certain advantages offered by urban growth—health-related services, aspects related to education, cultural activities, recreation, leisure – situated within a natural environment.*

- *Urban landscapes deserve to be transformed and improved, and construction is seen as the most significant threat to landscape quality.*
- *The natural setting is considered to be the most defining element of Andorra and it is seen as something of great quality. It is followed in the ranking by the cultural and historic heritage, the ski stations, tourism and other leisure activities on offer.*

Discussion groups

These represent a qualitative analysis technique intended to produce a confrontation of the opinions, ideas or feelings of participants as a means of reaching and specifying conclusions, agreements or decisions. The qualitative techniques are the most suitable in terms of obtaining information on people's perceptions, assessments or motivations concerning the landscape and possible improvements that might be introduced.

Four work sessions were organized with persons with different profiles and two visions of the population stood out: the first was a conservationist vision, which believes that the increase in construction will lead to a deterioration in the landscape, while the other, which is more favourable to development, believes that an increased awareness of the value of the landscape and improvements in the regulations will help to improve the landscape.

The participants emphasized the need to draft policies in the areas of education, culture and heritage conservation, nature conservation, energy, waste, town planning, agricultural and rural development, transport, tourism and community participation focussed on managing, improving and protecting the landscape.

The discussion groups highlighted some very distinctive characteristics of the Andorran landscape. These are: the strong contrast between the anthropic landscape and that of the high mountains; the urban density accentuated by the proximity of the mountains to the bottoms of the valleys; the cultural, social and economic value of the agricultural and forestry landscape; physiographic factors such as the relief and the identity value of the historic and cultural heritage.

The full reports of these surveys can be consulted at www.mediambient.ad.

In the landscape quality maps, the three major landscape types (natural high mountain, natural rural and urban) are classified according to three quality levels: basic quality, high quality and very high quality.

In summary, we believe that a high percentage of landscapes have a high or very high quality, which tallies with the results of the surveys and the work groups, in which the demand and interest to protect the landscape in Andorra are clearly expressed. This reinforces the importance of landscape as a resource.

Even though relevant values are in the majority in natural high mountains areas, very high quality areas are in the majority in natural rural areas and this means that there are greater visual impacts in these areas. On the other hand, in urban zones the areas with very high quality are equivalent to those of basic quality, which are quite high in proportion (more than a third), as opposed to what is observed for natural high mountain areas and natural rural areas.

2.3. THE MAIN TYPES OF LANDSCAPE AND THEIR VALUE

The Service for the Management and Evolution of the Landscape of the University of Barcelona defines Andorra as the country of nearby landscapes, since the distances required to move from one type of landscape to another are always very short. It also indicates that the landscape is a resource for the entire country and that it is necessary to ensure that it is managed well, since any interventions that are made will have significant effects.

The various types of landscape are as follows.

NATURAL HIGH MOUNTAIN LANDSCAPES

These landscapes encompass units of abiotic and biotic dominance mainly. They are the zones with a predominance of steep slopes, the presence of exposed rock, alpine meadows and occasionally high mountain forests. Here we can find stagnant water (lakes, pools and high mountain ponds), running water or water in the form of snow and ice, which is usually present there for a good part of the year. The landscapes usually have a natural function, even though they may be used for grazing in summer and also for leisure.

Aesthetically, they offer a bucolic image of high mountains with steep slopes, rock, green vegetation, bright and moving water. Seasonally, they can show an explosion of live colours corresponding to the blooming of certain plant species that are typical of high mountains and which give the landscape an additional aesthetic quality during these periods (spring, summer).

The presence of wildlife contributes to reinforcing the natural aspect of these spaces and to having them seen as zones where one can enjoy the virginity of a territory that has not been very anthropized (at least in terms of appearance). This type of landscape is not very usual at the present time and it is difficult to see on a daily basis in western mostly urban societies.

Landscapes with natural high mountain values represent 48% of the territory; more than half (60%) have a very high quality; and 25% a high quality. In other words, 85% of these landscapes have a quality rated between high and very high, which goes to confirm the importance of natural landscapes that are representative of high mountains.

NATURAL AND RURAL LANDSCAPES

The morphology of the cultivated zones reveals anthropic activity which is also present in the forest areas that have been exploited. Accordingly, they are areas with a dominance of natural elements but with a clear presence of anthropic elements.

The vegetation may show a significant seasonal contrast, especially in areas with a notable presence of deciduous trees. For example, the blooming rhododendrons of the underbrush produce an explosion of different hues which colour the slopes in summer. We also find wildlife with plant associations.

In the hay meadows, grazing animals help to give the landscape a domesticated image, which offers a sensation of wellbeing and tranquillity to those who contemplate it.

Crop fields and the dry stone walls of the terraces, pathways and huts are signs of agricultural and pastoral activity that still generally maintain traditional methods and this helps to give a romantic image of the countryside.

On the other hand, the presence of forest pathways offers proof that they have been exploited and this helps to complete this image of a rural landscape with ancestral links.

In the group of landscapes with natural and rural, which represent almost 40% of the country, 45% have a very high quality and 54% a high quality. Consequently, practically 99% of these landscapes have high and very high qualities.

This landscape is inseparable from the history of the country. Today, it is regressing at an accelerated pace because of the socioeconomic changes that have occurred in Andorra. In population surveys, this landscape is appreciated for its relaxing aesthetic qualities and the feeling of being close to nature but also slightly domesticated and this is very useful in that it acts as a showcase thanks to the proximity to the roads and its situation at the bottom of the valley. It acts as a buffer zone between the natural and urban landscapes.

URBAN LANDSCAPES

In the urban landscapes there is a clear dominance of anthropic elements and energies. Even though they occupy a relatively small surface area (12.5% of the territory, according to the values map), they are very important for the landscape of the country as a whole, because of their location in spaces that are very visible, mainly at the bottom of the valleys, and because of their transcendence as vital core units through which most economic flows as well as flows of energy, persons, merchandise, communication and services pass. They are the driving force that moves the country and they create the visitor's first impressions, since the roads pass through the valleys where we find these landscapes.

61% of the urban landscapes have high or very high qualities, but more than a third of the urban landscapes only have a basic quality.

In aesthetic terms, older population centres and those which contain traditional mountain architecture are especially appreciated.

It is obvious that urban areas need to grow in a country that is progressing and increasing in its number of inhabitants, and for this reason the control and order of this development is very important, and it must be organized and maintain its typical characteristics. In this way, the phenomenon of urbanization (models with little personality and a weak differentiation), which trivialize and depersonalize the spaces and which result in a loss of quality can be avoided.

The zones of relevant value in urban areas usually include a notable material cultural heritage; therefore, the values map shows a central zone, which follows the course of the main communication routes, where urban areas, which usually offer high values, stand out.

2.4. RECOMMENDATIONS FOR THE LANDSCAPES OF ANDORRA

The Landscape Service has made a series of recommendations for the landscapes of Andorra based on the results of the series of work carried out and these are aimed at maintaining peculiarities, by strengthening them and simultaneously looking for alternatives and solutions to the changes that have been occurring of late.

The main characteristic of the Andorran landscape is the visible and overlapping presence of these three types of landscape (natural, rural and urban), which can be identified without having to travel long distances.

The accelerated growth of urban spaces over the past few years has sometimes given the sensation of a predominant urban landscape, which has not had time to adapt to the natural and rural context that surrounds it. The natural and rural spaces are very close to the urban landscape and there are no buffer or transition zones. Many communication routes pass within or close to the towns and villages, and this increases this feeling of a dominant urban landscape.

The short distances needed to travel from one type of landscape to another offer a great feeling of comfort, and at the same time they possess the capacity to surprise with obvious changes in a short space and time.

Andorra is the country of nearby landscapes, landscapes that are close at hand. However, at the same time, the reduced horizontal space means that, even though the infrastructures facilitate movement from one place to another, they also break the harmonious and gradual relationships between the three main types of dominant elements that give the Andorran landscape as a whole its special character.

3. AWARENESS AND EDUCATION

The ELC recommends that each country should be concerned with educating and raising awareness among its population (article 6, b) and c)). The awareness-raising and education actions that have been carried out have sought to promote and create an awareness of the ELC, introduce the concept of landscape in accordance with the principles of this convention and ensure that the landscape is considered within the economic development of the country.

The aim has been to foster awareness among the professionals who intervene in the territory and therefore in the landscape (engineers, town planning technicians, architects...), and among the general population and schoolchildren.

3.1. NATIONAL LANDSCAPE SEMINARS – 2007 AND 2009

JUNE 2007: the speeches offered an opportunity to discover the legal situation of the landscape in general, and in Catalonia and in Spain in particular. The map of the landscape units of Andorra, which was in the process of preparation, was presented. The themes dealt with included the integration of landscape projects within the framework of environmental impact studies in France, treatment of the landscape in urban areas in France, and landscape tools at the Natural Regional Park of Ballon des Vosges (France).

MAY 2009: the completed work on the landscapes of Andorra was presented to a group of about eighty participants: these included the map of the landscape units of Andorra and the Catalogue of the landscapes of Andorra. The speakers dealt with conceptual matters such as the cultural construction of the landscape as well as more practical examples such as the creation of landscape itineraries in the Alt Berguedà, the landscape law of Catalonia and its development, in particular: the creation of the Landscape Observatory and the preparation of the catalogues of landscape.

The French participants explained the preparation of the landscape maps, which are tools available to the local administrations to help them identify, preserve, manage and improve the landscapes of the municipalities, based on the participation of citizens.

3.2. 2008 AND 2009: POSTGRADUATE COURSE IN LANDSCAPE AND TERRITORY

For two years, the Department of the Environment coordinated a refresher course on landscape and territory basics in conjunction with the University of Andorra. This training was aimed at environment technicians, architects, engineers and the educators of Andorra, from both the public sector and the private sector, who wish to integrate aspects of landscape into their activity. About twenty people from the public and the private sector enrolled on the course.

The course documents can be consulted at the web site: <http://www.ub.edu/paisatge/cursand.htm>.

The series of the two courses in 2008 and 2009 gave participants the chance to obtain a postgraduate qualification in landscape.

3.3. 2009: ITINERANT EXHIBITION “L’ANDORRA DELS PAISATGES” (ANDORRA AND ITS LANDSCAPES)

The exhibition “Andorra and its landscapes” was organized for the purpose of disseminating the notion of landscape among the population and offering information on the work carried out on the landscape of Andorra. It also included a panel, “Give your opinion on the landscapes of Andorra”, which was used to collect the opinions of the visitors on the landscapes of Andorra.

A guided visit was organized for schoolchildren aged 10 to 14 and a work file was prepared to get the students to think more about the subject of the landscape. More than 700 schoolchildren participated in this activity.

Close on 1,700 persons from all over the country visited the exhibition.

This exhibition also made it possible to collect the opinions of visitors on the landscapes of Andorra.

3.4. 2011: EDUCATIONAL RESOURCE ON THE LANDSCAPE

In order to give continuity to the “L’Andorra dels paisatges” exhibition and encourage students to take an interest in the problems of the landscape, a didactic workshop entitled “We are the landscape” was organized and it was aimed at students between the ages of 12 and 13.

The workshop allowed children to discover the elements that make up the landscape and to identify the landscape units of Andorra. The schoolchildren learn to perceive the interaction between the actions of man and the consequences of these on the landscape and its evolution. In this way they learn to appreciate the way in which the landscape influences the quality of life. One of the objectives was to identify habits that can help to preserve and improve the landscape.

II. THE NATIONAL LANDSCAPE STRATEGY FORUM

If we consider that the landscape is the territory as it is perceived by the population, it is essential to take the opinion of the population into consideration when formulating a landscape policy and strategy. Therefore, the first step that the ENPA took was to hold a forum where the participation of citizens was strengthened. This Forum took place at the end of 2010 and almost 70 persons from different parts of the country participated, and approximately half of these came from the administrations. Representatives of professional bodies and research bodies also took part. Invitations were sent to people from the economic sectors that are most closely involved with the landscape, such as agriculture and tourism, and other collectives such as excursionists, ecologists, hunters and NGOs. Other people who were considered to be interesting because of their individual careers in the area of the landscape were also invited. As a system of participation the deliberative approach was chosen in order to allow interaction, debate and dialogue between the participants so as to reach a consensus and gather the maximum diversity of opinions.

The Forum lasted for three mornings and participants worked in six previously established groups to which they had signed up. Each group worked on a specific theme and started to validate the objectives that had been proposed for their theme. The objectives were drawn up on the basis of the recommendations of the work carried out by the Landscape Service to prepare the Landscape Catalogue of Andorra. Each objective was divided into various sections. After the validation or reformulation of each objective and its sections, the participants proposed actions that would allow the validated objectives to be achieved. Each work group had a moderator and a speaker entrusted with leading and animating the session.

ORGANIZATION OF THE ENPA FORUM

■ 30/11/2010

Session on the natural and rural landscapes with the following 2 work groups:

- Group 1: High mountain landscapes
- Group 2: Natural rural landscapes

■ 1/12/2010

Session on city, roads and landscape with the following 2 work groups:

- Group 3: Urban landscapes
- Group 4: Roads and the landscape

Session on landscape and tourism with the following 2 work groups:

- Group 5: Tourist installations
- Group 6: Landscape tourism

■ 2/12/2010

There was a Plenary session of the various work groups with the participation of the moderators and the speaker of each session and the closing of the Forum.

At the end of each session all the speakers and moderators met on an on-going basis to prepare the presentation of the plenary session. The actions put forward within the heart of the work groups were gathered and grouped according to similarity. A total of 99 actions were collected.

Taking the 99 actions formulated during the 3 days of the Forum, people representing various sectors of society met on 20th December, (most of them were attendees at the Forum), and they were asked to prioritize these actions according to importance and urgency. About twenty people were present.

With the elaboration of the ENPA and the Forum, the aim is to meet one of the main challenges of the ELC, that of formulating the landscape quality objectives in accordance with the opinions and the aspirations of the population. And beyond that, some actions were also decided to help achieve these objectives. In this way the landscape ceases to be only a matter for experts and it becomes too a political matter and one for society.

III. LANDSCAPE QUALITY OBJECTIVES

Six of the major landscape quality objectives dealt with during the Forum were defined on the basis of the recommendations of the Landscape Service.

The seventh is a transversal objective referring to the role of the administrations and persons so that the remaining objectives can be effective.

STRATEGIC OBJECTIVE 1: QUALITY HIGH MOUNTAIN NATURAL LANDSCAPES THAT HAVE BEEN WELL CONSERVED

The high mountain landscapes are the most prestigious and spectacular and one of the country's main tourist attractions. This strategic objective can be broken down into the six following sections:

- 1.a. Conserve or restore the quality of landscapes with streams, lakes and swamps.
- 1.b. Maintain the quality, surface and diversity of landscapes and their succession in height (in order to maintain biodiversity, improve economic productivity, reduce natural risks and preserve the aesthetic richness).
- 1.c. Conserve the elements of the material and immaterial cultural heritage and make the most of these.
- 1.d. Respect the morphological dynamic that creates landscapes (scree, unstable deposits, avalanche channels, torrents, etc.), giving priority to the safety of goods and people.
- 1.e. Maintain landscape characteristics that occupy more reduced surface areas.
- 1.f. Favour the functionality of the habitat complexes and the habitats and species that make up the landscapes.

STRATEGIC OBJECTIVE 2: EMPOWERED AND ENHANCED RURAL LANDSCAPES

The rural landscapes, with a mosaic of cultivated areas, woods and meadows, are those that are most appreciated by the Andorran people, mainly because they form part of our everyday landscape, and because they contain more historic and cultural, memory and identity elements. This objective was broken down into the following six sections:

- 2.a. Favour the role of rural landscapes as transition spaces between urban and high mountain landscapes.
- 2.b. Keep the landscapes of the valley bottoms including the courses of rivers and streams in a good state of conservation.
- 2.c. Conserve and give value to all the historic elements, both built (walls, terraces, huts, cattle tracks, and transhumance, cortals (corrals)(seasonal habitats in mid-mountain areas), coal cellars, bridges, hermitages and chapels), and natural (fruit trees or unusual trees, etc.) as well as the associated immaterial cultural heritage.
- 2.d. Manage forests as multifunctional landscape elements (biodiversity reservoirs, elements with important environmental functions such as forests, which protect against avalanches or phenomena that produce instability).
- 2.e. Favour agriculture that maintains traditional agrarian landscapes and which has commercial outlets.
- 2.f. Protect the grazing and mowed meadows against processes of invasion by woody species, using commercially viable extensive stock-breeding typical of the mountains.

STRATEGIC OBJECTIVE 3: QUALITY WELL-LIMITED URBAN LANDSCAPES THAT ARE WELCOMING FOR TOURISTS BUT WHICH ARE ALSO PLEASANT FOR THOSE WHO LIVE THERE

Most of the inhabitants of Andorra live in urban landscapes, and therefore these are the landscapes that have a most direct impact on our quality of life. At the same time, they are an important part of the commercial and tourist offer of the country. The seven sections that develop this objective are as follows:

- 3.a. Improve the quality of the urban and peri-urban landscape.
- 3.b. Avoid urban sprawl – keep towns separated.
- 3.c. Maintain the rural nature of the historical towns, respecting the legacy of the past.

- 3.d. Adapt buildings to the physical characteristics of the relief and the landscape.
- 3.e. Minimize and correct light, visual, odour, noise and air pollution.
- 3.f. Integrate industrial and commercial zones into the surrounding landscape.
- 3.g. Strengthen the creation of green areas to adapt to the urban space and establish pleasant transitions with the landscape around.

STRATEGIC OBJECTIVE 4: ROADS THAT RESPECT THE MORPHOLOGY AND WHICH ARE MORE INTEGRATED INTO THE LANDSCAPE

Roads are the main ways of access and the first point of approach to the various landscapes of Andorra. Accordingly, these infrastructures must respect and strengthen the harmony of the landscapes. This objective can be broken down into the following five sections:

- 4.a. Reduce, as far as possible, the visual, noise and environmental impacts of the ways of communication in general.
- 4.b. Create or maintain a discrete network of paths and make sure that accesses to the natural spaces respect these.
- 4.c. Reduce or limit the enlargement of certain roads and ways.
- 4.d. Improve the landscape quality of urban and interurban roads, for both general and secondary routes.
- 4.e. Take advantage of the road network as an educational and tourist resource for discovering and becoming aware of the landscape.

STRATEGIC OBJECTIVE 5: TOURIST AND LEISURE INSTALLATIONS OF QUALITY WHICH RESPECT THE LANDSCAPES THAT SURROUND THEM

The vast majority of people who live in Andorra and tourists use the tourist and leisure installations; therefore, the quality of its landscape shapes a sig-

nificant part of how the quality of the country is perceived. The four sections that develop this objective are as follows:

- 5.a. Strengthen accessibility solutions with conscientious design and integration.
- 5.b. Improve the landscape of the leisure zones and the annex installations.
- 5.c. Strengthen the use of some snow tourism infrastructure for other types of tourism, to avoid the duplicity of infrastructures and reduce the seasonal nature of the tourist offer.
- 5.d. Avoid a duplicity of singular tourist and leisure infrastructures.

STRATEGIC OBJECTIVE 6: DIVERSIFIED TOURISM THAT UNDERSTANDS LANDSCAPES AND THEIR VALUES AND WHICH RESPECTS THEM

The landscape, as a visual and scenic resource, is the base of the growing social demand for recreational and tourist activities, in such a way that the landscape becomes both a visual spectacle and the scene of various activities. There is an increasing outsourcing of the landscape, in other words, an outsourcing of its tourist consumption. The five sections deriving from this objective are:

- 6.a. Improve and broaden the tourist offer linked to the landscape.
- 6.b. Organize activities related to leisure and adventure tourism that respect the landscape.

6.c. Maintain the attractiveness of commercial tourism.

6.d. Strengthen cultural tourism in all possible categories.

6.e. Identify and tackle the spots with the most significant negative landscape impacts.

STRATEGIC OBJECTIVE 7: A POPULATION THAT KNOWS AND LOVES ALL THE LANDSCAPES OF ANDORRA

The Strategy cannot prosper without a greater knowledge and awareness of the landscape than that which currently exists among both Andorran society and its political powers. The five sections that develop this objective are as follows:

- 7.a. Public powers that are involved in executing the actions of the National Landscape Strategy.
- 7. b. An informed civil society that is aware of the landscape and its evolution, as a result of various forms of life.
- 7.c. A civil society committed to the conservation and assessment of the landscape, involved in the execution of the actions that correspond to it.
- 7.d. Educational programmes that spread knowledge and a love of Andorran landscapes and their evolution as a result of various forms of life.
- 7.e. Artistic activities that promote a social awareness of the landscape.

STRATÉGIE NATIONALE DU PAYSAGE

INTRODUCTION

La Stratégie nationale du paysage de l'Andorre (ENPA) a été conçue avec le double objectif de recueillir et de présenter l'ensemble des mesures prises en matière de paysage par le Gouvernement d'Andorre et de disposer de toute une série d'objectifs en matière de gestion, de conservation et d'aménagement de nos paysages, approuvés avec le consentement des représentants de la société andorrane. Ce document a été approuvé par le Gouvernement le 27 avril 2011.

Les changements évidents dans le paysage causés par le développement économique et social du pays ces dernières années ont amené le Département de l'Environnement à engager un ensemble de travaux liés au paysage. Depuis la mi-2006 deux grandes lignes de travail ont été établies.

La première a été l'identification et la cartographie des paysages d'Andorre d'un point de vue scientifique, en tenant compte également de la perception de ces paysages par la population (voir annexes de ce document). La seconde ligne de travail s'est concentrée sur l'éducation et la sensibilisation de la population et des professionnels impliqués dans le paysage.

Il faut remarquer également la signature de la Convention européenne du paysage (CEP) et son entrée en vigueur pour l'Andorre le 1er juillet 2012 ; une occasion très importante d'avoir des échanges d'informations et des expériences sur la gestion et l'amélioration des paysages avec d'autres pays qui font partie de la Convention.

Ce document de résumé expose tout d'abord la façon dont l'ENPA cadre avec l'ensemble d'objectifs de la Convention européenne du paysage et la volonté du Gouvernement de promouvoir la prise en compte du paysage dans l'ensemble des politiques du pays et de promouvoir la participation de la population dans ce processus.

Deuxièmement, il présente les principales actions liées au paysage qui ont été réalisées ces dernières années. Ce sont les études, les enquêtes, la cartographie et autres documents qui constituent la base sur laquelle la Stratégie a pu être élaborée, ainsi que la classification en trois grands types de paysages et les recommandations pour chaque type de paysage pour assurer sa bonne gestion. Il décrit également les principales actions de sensibilisation et d'éducation réalisées.

Ensuite, on décrit le processus de consultation entrepris dans le cadre du Forum de la Stratégie nationale du paysage, qui a permis d'atteindre un consensus avec les participants sur les 7 objectifs de qualité paysagère qui ont guidé l'ENPA et qui ont été préparés suivant la définition établie dans la CEP, c'est à dire, « la formulation réalisée par les autorités publiques compétentes des aspirations des gens en ce qui concerne les caractéristiques paysagères de leur environnement ».

Enfin, il faut mentionner le nombre et le type d'actions recueillies pendant le processus de participation du public qui doivent permettre d'atteindre, au bout de 10 ans, les objectifs de qualité paysagère de l'Andorre ainsi que les actions prioritaires pour la période 2012-2015.

I. FONDEMENTS DE LA STRATÉGIE NATIONALE DU PAYSAGE

1. LA CONVENTION EUROPÉENNE DU PAYSAGE (CEP)

1.1. UN NOUVEAU CONCEPT DU PAYSAGE

La Convention européenne du paysage (CEP) a été promue par le Conseil de l'Europe à la fin du XXe siècle en réponse au processus de perte de la diversité et de la beauté subie par les paysages européens. En effet, les pratiques d'aménagement du territoire, d'urbanisme, de transport, les infrastructures, le tourisme et les loisirs ont accéléré, et continueront à le faire, la transformation des paysages très souvent vers une banalisation qui peut même aboutir à une perte de valeur et d'identité.

1.2. LA FORMULATION D'UNE POLITIQUE DU PAYSAGE

Les politiques du paysage doivent être l'expression d'une prise de conscience par les pouvoirs publics de la nécessité de définir le paysage et d'en prendre soin. Ils

doivent compter sur la participation active du public. Le texte de la CEP et ses annexes consacrent une attention particulière au fait de définir largement les trois concepts de protection, de gestion et d'aménagement liés au paysage.

Pour travailler de manière rationnelle sur un paysage et formuler des objectifs de qualité paysagère, il faut bien connaître ce paysage, il faut l'avoir identifié, analysé et qualifié. Il faut mettre en relief les traces laissées par les processus naturels et humains précédents et leurs interrelations. Il faut connaître les processus évolutifs ainsi que les dynamiques temporelles, passées, présentes et prévisibles, dues aux facteurs humains et naturels qui indiquent des pressions potentielles sur les paysages et les risques qui en découlent. Il faut travailler sur la perception sociale du paysage et sur le système de valeurs qui lui est associé, moyennant la participation active de la population.

À partir du moment où l'on comprend le paysage et qu'il a été caractérisé, on peut identifier les problèmes de qualité et agir.

Les travaux antérieurs de cartographie et d'inventaire réalisés dans de nombreux pays constituent une base de référence et un langage commun pour lancer des processus de communication entre les acteurs.

Andorre dispose de suffisamment de travaux préalables de caractérisation et de connaissance du paysage pour réaliser la Stratégie nationale du paysage d'Andorre (ENPA), et définir une politique fondée sur la connaissance préalable du paysage et appuyée par la participation de la population dans le but d'établir le cadre de conservation, de gestion et d'aménagement du paysage pour les 10 prochaines années.

2. IDENTIFICATION, CARTOGRAPHIE ET ÉVALUATION DES PAYSAGES

Depuis 2006, le Département de l'Environnement a commandé une série d'études sur le paysage au Service de Gestion et d'Évolution du Paysage de l'Université de Barcelone (Service du Paysage), qui sont résumées ci-dessous.

2.1. LA CARTE DES UNITÉS DE PAYSAGE D'ANDORRE

La méthodologie utilisée pour la réalisation de cette carte est celle de taxonomie par dominance d'éléments (naturels, biotiques et abiotiques, et anthropiques) et les énergies mises en cause (physiques, naturelles et anthropiques).

Grâce à l'observation de photographies aériennes et au travail de terrain, 1.200 polygones divisés en 40 catégories selon la dominance d'éléments ont été numérotés. Pour chacune des 40 catégories l'équipe du Service de Paysage a créé une fiche contenant des informations sur la dominance, les caractéristiques, les éléments structuraux, les énergies et les paramètres qui la définissent (superficie, pente, présence d'eau, neige, couverture végétale, artificialité...). La délimitation des unités de paysage à échelle 1/15.000 et les fiches correspondantes peuvent être consultées de façon interactive sur le site Web du Département de l'Environnement : www.mediambient.ad.

En outre, le Service du Paysage a préparé une carte de synthèse regroupant les 40 catégories dans 26 catégories finales qui sont distribuées sur le territoire dans les proportions suivantes :

- Unités abiotiques, 28,4% du territoire : constituées essentiellement de roches, avec ou sans végétation discontinue, et de zones où de l'eau douce est présente.
- Unités biotiques, 63,6% du territoire : composées de forêts, de zones arbustives et de prairies.
- Unités anthropiques, 1,8% du territoire : constituées par les centres urbains compacts, les zones d'habitat dispersé, les infrastructures et les complexes de services.
- Unités mixtes, 6,2% du territoire : correspondantes aux pistes de ski, aux cultures et aux terres incultes temporaires.

LES PAYSAGES À DOMINANCE ABIOTIQUE

Ces unités, où la roche est souvent prédominante, coïncident la plupart du temps avec les lignes de crêtes et avec les têtes des bassins versants (qui, au cours du Quaternaire accueillait les cirques glaciaires).

LES PAYSAGES À DOMINANCE BIOTIQUE

La dominance biotique, comprenant les forêts, les zones arbustives et les prairies, est présente presque dans tout le pays, car elle recouvre les pentes, les plateaux d'altitude et ponctuellement les fonds des vallées.

Les paysages à dominance abiotique et biotique possèdent un chromatisme particulier, surtout lorsque la dominance est biotique et la végétation est à feuilles caduques, comme c'est le cas en automne et au printemps. En été aussi, sur les hauts sommets, les couleurs contrastées de la combinaison de l'eau avec les prairies et les roches offrent une valeur ajoutée au paysage, qui augmente lorsque l'empreinte de l'homme (borda, cabane, orri [fromagerie], murs en pierre sèche, etc.) y est aussi présente, comme c'est le cas dans la vallée d'Incles ou aux Cortals d'Encamp.

LES PAYSAGES À DOMINANCE ANTHROPIQUE

Les paysages à dominance anthropiques évoluent très rapidement, toujours conditionnés par la demande de sol urbain. Le manque d'endroits plats conduit à l'aménagement de versants à forte pente et à l'envahissement des berges de rivières, parfois avec des actions maladroites.

Ils sont concentrés dans moins de 760 ha et comprennent également des activités liées à l'espace urbain. Ils sont situés dans des endroits plus plats et ayant moins d'altitude, comme les lits des rivières ou les versants adjacents à pente modérée.

LES PAYSAGES À DOMINANCE MIXTE

Les zones destinées à la pratique du ski représentent environ 4% du territoire (1.864 ha). Il s'agit d'espaces dont la physionomie est caractérisée par la dualité végétation - rochers et qui ont été modifiés pour la pratique du sport et pour les loisirs de la neige. Les voies de communication, les pistes, les canons à neige, les remontées mécaniques et plusieurs bâtiments font également partie du paysage. Ils coïncident avec les niveaux des pics, où les conditions topographiques et l'entretien de la neige sur le sol rendent le développement de ce sport plus facile.

Les unités de paysage associées à l'activité agricole, passée ou actuelle, avec une grande importance culturelle, constituent l'une des empreintes les plus importantes de l'occupation du sol à travers l'histoire. Ensemble, elles constituent 3,2% du territoire, représentant 1.496 ha et concentrées dans les fonds de vallées, souvent à proximité des villes et sur des versants à pente modérée, près des rivières, ou des replats à côte moyenne, comme Engolasters. On peut également les trouver à des côtes considérables comme aux Cortals d'Encamp ou aux Pardines. En comparaison avec l'occupation qu'elles ont

eu jusqu'au milieu du XXe siècle, la surface actuelle est très réduite ; cela s'explique par le développement que les centres de population ont eu après 1960 et, à leur tour, par le brusque changement de l'économie andorrane.

2.2. LE CATALOGUE DU PAYSAGE D'ANDORRE

Le Catalogue suit les travaux de la Carte des unités de paysage et comprend principalement la Carte du diagnostic du potentiel touristique, la Carte du pronostic montrant les tendances suivies par le paysage andorran, et la Carte de la qualité du paysage, qui en montre les valeurs.

LA CARTE DU DIAGNOSTIC DU POTENTIEL TOURISTIQUE DU PAYSAGE

Cette carte évalue la capacité des unités de paysage pour accueillir des activités touristiques dans une perspective de développement durable et ayant une philosophie de préservation et d'amélioration des paysages. Elle permet de déterminer la limite du potentiel des paysages pour montrer jusqu'à quel point ceux-ci peuvent être utilisés sans en modifier les dominances. C'est pourquoi on étudie également la résistance du paysage (capacité de rétroaction), la stabilité du paysage (la force des interrelations) et sa capacité de charge.

Les différentes catégories de tourisme considérées sont le tourisme de neige, le tourisme de loisirs et d'aventure d'été, le tourisme de randonnée et l'éco-tourisme, le tourisme culturel, le tourisme commercial et de loisirs urbains ainsi que le tourisme de bien-être et de promotion de la santé.

A partir de l'information de la carte des unités (caractéristiques, structure et présence de certains éléments), et compte tenu de la capacité de charge de chaque unité, l'on détermine le potentiel de chaque unité.

Deux degrés de potentiel ont été différenciés :

- Un potentiel de premier ordre (optimal), paysage idéal pour accueillir l'activité.
- Un potentiel de second ordre (bon), paysage acceptable pour accueillir l'activité, mais avec une aptitude moindre.

La cartographie du potentiel touristique du paysage est réalisée en associant à chaque unité de paysage la valeur du potentiel considéré.

La carte montre que plus de 56% des unités ont des potentiels de premier ordre pour certaines des catégories de tourisme étudiés, fait étroitement lié

à la prépondérance d'unités à dominance naturelle (abiotique ou biotique) dans le paysage andorran qui lui donne un potentiel de premier ordre pour le tourisme de randonnée et l'écotourisme. Il est entendu que le potentiel doit toujours préserver la structure du paysage.

LA CARTE DU PRONOSTIC DU PAYSAGE

La Carte de pronostic du paysage représente la tendance de l'évolution à court terme des unités de paysage définies en tenant compte des énergies. L'horizon a été considéré à 5 ans. Dans le cas des unités à dominance abiotique et biotique cela pourrait être à 10 ans.

Pour élaborer cette Carte, on a pris en considération la Carte les unités de paysage et on a évalué la possibilité de changement de chaque sorte d'unité en termes de stabilité et d'énergies.

Les paysages à fonctionnalité naturelle (dominances abiotiques et biotiques) présentent des dynamiques liées aux énergies naturelles, moins modifiables à court terme. Dans celles à dominance abiotique, les changements présentent souvent un rythme plus lent.

Les paysages à dominance anthropique sont les plus variables dans le temps parce qu'ils dépendent de nombreux facteurs et des flux d'énergie très rapidement variables. Les caractéristiques de la population et les activités des différents secteurs sont les indicateurs utilisés pour définir le pronostic.

Les paysages à dominance mixte ont été étudiés dans chaque cas compte tenu de la particularité qui leur est propre.

La cartographie de pronostic du paysage est établie en liant chaque unité de paysage et la valeur de pronostic qui lui est affectée. Les résultats montrent un niveau élevé de stabilité. 63% des unités ont une dynamique à dominance stable, dont la plupart est de type abiotique ; 35% des unités ont une dynamique à dominance progressive et en général correspond à des unités de domaine biotique ; et 2% ont une dynamique à dominance régressive.

Les grandes tendances sont les suivantes :

- Augmentation de la limite supérieure de la forêt.
- Augmentation de la biomasse des prairies.
- Réduction des dominances d'eau à cause des canalisations et captations.

Le fait que les unités de dynamique biotique présentent un pronostic de progression ne veut pas dire que l'on atteigne facilement une homogénéisation du paysage, car les conditions géomorphologiques et climatiques du territoire agissent et, en particulier, les conditions humaines. Cependant, il est important de maintenir les zones rurales présentes qui évitent l'homogénéité du paysage.

LA CARTE DE QUALITÉ DU PAYSAGE (VALEURS)

C'est la carte la plus importante du catalogue de paysages : son objectif est de représenter la qualité et les valeurs du paysage définis comme l'ensemble de qualités qui la rendent appréciable.

Pour évaluer le paysage on considère particulièrement l'aptitude ou qualité du territoire à offrir du confort et de la jouissance ou du plaisir. Par conséquent, il faut considérer la qualité et la valeur par rapport aux besoins et aux aspirations de la collectivité dans un intervalle de temps déterminé.

Pour élaborer la Carte de qualité du paysage (ou des valeurs), on a pris en compte :

- La qualité du contenu des unités de paysage, à savoir, leurs valeurs intrinsèques et scientifiques déterminées à partir du classement de paysages par dominances.
- La qualité visuelle à partir de l'analyse de la géométrie et de la visibilité des bassins visuels intégrales.
- La qualité esthétique, plus subjective, est mesurée à partir de la description des éléments du paysage et de l'évaluation réalisée par la population.

Sondages parmi la population en utilisant Internet

Pour considérer l'avis de la population sur les paysages d'Andorre, en 2008, des sondages ont été réalisés parmi la population en utilisant Internet. 883 contributions ont été reçues. Bien que le sondage fut ouvert à tout le monde, il faut remarquer le pourcentage élevé de population andorrane qui y a répondu (75%), suivi de 16% d'Espagnols, et dans une moindre proportion la réponse reçue de Portugais, Français et d'autres nationalités. Il faut souligner également le pourcentage élevé de personnes ayant une formation académique de niveau universitaire (40%) et le fait qu'un peu plus de la moitié des citoyens enquêtés (56%) travaillent dans le secteur public.

Les principales conclusions que l'on a tirées sont les suivantes :

- Il y a une nette préférence pour des paysages humanisés ayant un caractère rural et traditionnel, situés dans un environnement naturel proche.
- On donne de l'importance à certains avantages offerts par la croissance urbaine –des services liés à la santé, à l'éducation, aux activités culturelles, au divertissement, aux loisirs– situés dans un environnement naturel.
- On considère que les paysages urbains méritent un changement et une amélioration, et la construction est perçue comme la menace la plus importante pour la qualité du paysage.
- L'environnement naturel est valorisé comme l'élément qui définit davantage Andorre, et de haute qualité, suivi du patrimoine culturel et historique, des pistes de ski, du tourisme et de l'offre d'autres activités de loisir.

Groupes de débat

Il s'agit d'une technique d'analyse qualitative qui vise à faire ressortir une différence d'opinions, d'idées ou de sentiments des participants pour parvenir à des conclusions, des décisions ou des accords concrets. Les techniques qualitatives sont les mieux adaptées pour obtenir des informations sur les perceptions, les évaluations ou les motifs des gens sur les paysages et les éventuelles améliorations qui pourraient y être appliquées.

Quatre sessions de travail ont été organisées avec des gens de profils différents et ils ont mis en évidence deux points de vue de la population : l'un de tendance conservatrice, qui considère que l'augmentation de la construction se traduira par une détérioration du paysage, et l'autre, plus favorable au développement, et qui croit que l'accroissement de la sensibilisation sur la valeur du paysage et l'amélioration des normes mèneront à des améliorations du paysage.

Les participants ont souligné la nécessité d'élaborer des politiques éducatives, culturelles et de conservation du patrimoine, de protection de la nature, énergétiques, de déchets, d'urbanisme, agricoles et de développement rural, de transports, de tourisme et de participation des citoyens dans la gestion, l'amélioration et la protection du paysage.

Les groupes de débat remarquent des caractéristiques qui définissent largement le paysage andorran, à savoir : le fort contraste entre le paysage

anthropique et celui de haute montagne ; la densité urbanistique accentuée par la proximité des montagnes au fond de la vallée ; la valeur culturelle, sociale et économique du paysage agricole et forestier ; les facteurs physiographiques, comme le relief et la valeur d'identité du patrimoine historique et culturel.

Les rapports complets de ces sondages peuvent être trouvés à www.me-diambient.ad.

Sur la carte de qualité des paysages les trois grands types de paysages (naturel de haute montagne, naturel rural et, urbain) sont classés selon trois degrés de qualité : qualité de base, qualité haute et qualité très haute.

En résumé, on peut considérer qu'il y a un pourcentage élevé de paysages ayant une qualité haute ou très haute. Ceci concorde avec les résultats des sondages et des groupes de travail, qui expriment clairement la demande et l'intérêt pour la protection du paysage en Andorre. Cela renforce l'importance du paysage comme une ressource.

Bien que dans le domaine naturel de haute montagne les zones ayant une qualité très haute soient les plus nombreuses, dans le domaine naturel rural, ce sont les zones ayant une haute qualité qui sont majoritaires, ce qui indique l'existence de plus d'impacts visuels dans ces paysages. Par contre, dans les zones urbaines, les surfaces ayant une qualité très haute sont équivalentes à celles de qualité de base, qui sont fort élevées proportionnellement (plus d'un tiers), contrairement à ce qu'on observe pour les domaines naturel de haute montagne et naturel rural.

2.3. LES PRINCIPALES CATÉGORIES DE PAYSAGE ET LEUR VALEUR

Le Service de la Gestion et l'Evolution du Paysage de l'Université de Barcelone définit Andorre comme le pays des paysages proches, car les distances pour passer d'un paysage à l'autre sont toujours très courtes. Cela indique également que le paysage est une ressource pour tout le pays et qu'il faut en assurer une bonne gestion car les interventions qui y auront lieu auront des effets irradiants importants.

Les différentes catégories de paysages sont les suivants :

LES PAYSAGES NATURELS DE HAUTE MONTAGNE

Ces paysages comprennent des unités essentiellement de domaine abiotique et biotique. Ce sont les zones dominées par des pentes abruptes, par la présence de roche nue, par des prairies alpines et parfois des forêts de haute montagne. Il y a de l'eau stagnante (lacs, étangs et bassins de haute montagne), courante ou sous forme de neige et de glace, qui y est généralement présente une bonne partie de l'année. Leur fonctionnalité est habituellement naturelle, mais ils peuvent accueillir des activités de pâturage en été et de loisirs.

Ils répondent esthétiquement à l'image bucolique de haute montagne avec des pentes abruptes, roches, de la végétation verte, de la lumière et le mouvement de l'eau. Selon la saison ils peuvent présenter des couleurs vives correspondant à la floraison de certaines espèces végétales typiques des hautes montagnes qui donnent une esthétique supplémentaire durant ces époques (printemps, été).

La présence de faune sauvage contribue à accroître le côté naturel de ces zones et à les réévaluer comme des zones où l'on peut jouir de la virginité d'un territoire peu humanisé (du moins en apparence). Ce type de paysage est à présent rare et difficile à voir tous les jours dans les sociétés occidentales, principalement urbaines.

Les paysages naturels de haute montagne représentent 48% du territoire ; plus de la moitié (60%) présentent une qualité très haute ; et 25%, une qualité haute. C'est-à-dire, 85% de ces paysages ont une qualité haute à très haute, ce qui confirme l'importance des paysages naturels de haute montagne.

LES PAYSAGES NATURELS ET RURAUX

Les zones cultivées présentent une morphologie qui trahit l'activité anthropique, également présente dans les forêts exploitées d'un point de vue forestier. Par conséquent, ce sont des zones de domaine naturel, mais avec une présence anthropique claire.

La végétation peut avoir un contraste saisonnier significatif, en particulier lorsque la présence d'arbres à feuilles caduques est remarquable. La floraison du sous-bois, des rhododendrons par exemple, produit un éclat de couleurs qui teint les versants en été. Il y a aussi de la faune sauvage liée aux associations végétales.

Dans les prairies, le pâturage du bétail permet de donner une image de paysage domestiqué qui procure une sensation de bien-être et de tranquillité à ceux qui le contemplent.

Les champs destinés à la culture, les murs en pierre sèche des terrasses, les chemins ou les bordes (granges) sont des signes de l'activité agricole et pastorale qui détient encore, en général, des formes d'action traditionnelles qui contribuent à fournir une image romantique du champ.

En outre, la présence de chemins dans les forêts qui en rendent l'exploitation évidente suffit pour compléter cette image de paysage rural avec des connotations ancestrales.

Dans le groupe des paysages naturels et ruraux, qui sont près de 40% du pays, 45% a une qualité très haute; et 54%, une qualité haute. En conséquence, presque 99% de ces paysages ont des qualités haute et très haute.

Ce paysage ne peut pas être dissocié de l'histoire du pays. Il est actuellement en déclin accéléré en raison du changement socio-économique subi par l'Andorre. Les sondages à la population montrent qu'il est considéré comme un paysage très apprécié pour son esthétique apaisante et de nature proche, mais légèrement apprivoisée, et très utile car il sert de vitrine par sa proximité aux voies de communication et sa localisation au fond de la vallée. Il a un effet de coussin entre les paysages naturels et urbains.

LES PAYSAGES URBAINS

Dans les paysages urbains, il y a une nette dominance d'éléments et d'énergies anthropiques. Bien qu'ils occupent une surface relativement faible (12,5% du territoire, selon la Carte de qualité (valeurs), ils ont une grande importance dans l'ensemble du paysage du pays, par leur situation dans des zones de grande visibilité, dans le fond de la vallée principalement, et par leur importance comme des noyaux vitaux à travers lesquels passent la plupart des flux économiques, énergétiques, de personnes, de marchandises, de communication et de services. Ils sont le moteur qui fait marcher le pays et sont à l'origine des premières impressions du visiteur qui arrive, car les axes routiers traversent les vallées où se trouvent ces paysages.

61% des paysages urbains ont des qualités hautes ou très hautes, mais plus d'un tiers des paysages urbains n'ont qu'une qualité de base.

Esthétiquement, les centres de population anciens ou ceux qui ont une architecture traditionnelle de montagne sont spécialement valorisés.

Il est évident que, dans un pays qui progresse et dont la population augmente, les zones urbaines doivent augmenter et, par conséquent, le contrôle et l'ordre de ce développement, qui doit être ordonné et doit préserver les caractéristiques lui étant propres, sont très importants. On peut ainsi éviter le phénomène de l'urbanisation (des modèles avec peu de personnalité et de différenciation faible), qui banalise et dépersonnalise les espaces et provoque une perte de qualité.

Les zones de valeur importante dans le domaine urbain comprennent d'habitude un important patrimoine culturel matériel ; la Carte de valeurs montre ainsi une zone centrale, qui suit le cours des principales voies de communication, où l'environnement urbain ressort et qui souvent fournit des valeurs élevées.

2.4. RECOMMANDATIONS POUR LES PAYSAGES D'ANDORRE

Selon les résultats de tous les travaux réalisés, le Service du Paysage a fait une série de recommandations pour les paysages d'Andorre qui visent à maintenir ses particularités, les promouvoir et, à leur tour, rechercher des alternatives et des solutions aux changements qui sont en train d'avoir lieu ces derniers temps.

Le trait caractéristique du paysage andorran est la présence visible et imbriquée de ces trois catégories de paysage (naturels, ruraux et urbains), qui peuvent être identifiés sans devoir parcourir de longues distances.

La croissance accélérée des zones urbaines ces dernières années peut rendre parfois une image d'un paysage essentiellement urbain qui n'a pas eu le temps de s'adapter à l'environnement naturel et rural qui l'entoure. Les espaces naturels et ruraux sont très proches du paysage urbain, il n'existe pas de zones coussin ou de transition. De nombreuses routes passent à l'intérieur ou à proximité des centres urbains, ce qui renforce le sentiment d'un paysage urbain dominant.

La courte distance à parcourir pour passer d'une catégorie de paysage à un autre fournit un sentiment de confort remarquable ainsi qu'une capacité de surprise avec des changements évidents et dans un espace court et en peu de temps.

Andorre est le pays des paysages proches, des paysages à proximité. Mais, en même temps, l'espace horizontal réduit, bien qu'il facilite les déplacements, fait que les infrastructures brisent la relation harmonieuse et graduelle entre les trois principaux types de dominance, qui donnent un caractère spécial à l'ensemble du paysage andorran.

3. SENSIBILISATION ET ÉDUCATION

La CEP recommande que chaque pays veille à éduquer et sensibiliser sa population (article 6, b et c). Les actions de sensibilisation et d'éducation réalisées poursuivent la promotion et la connaissance de la CEP, l'introduction du concept de paysage selon les principes de cette convention et la considération du paysage dans le développement économique du pays.

Le but de ses actions est de sensibiliser aussi bien les professionnels qui interviennent sur le territoire, et donc sur le paysage (ingénieurs, techniciens d'urbanisme, architectes...), que le grand public et les écoliers.

3.1. SÉMINAIRES NATIONAUX DU PAYSAGE 2007 ET 2009

JUIN 2007 : les conférences ont fourni l'occasion de découvrir le traitement juridique du paysage en général et particulièrement en Catalogne et en Espagne. On a présenté la Carte des unités de paysage d'Andorre, qui était en cours. Des sujets sur l'intégration paysagère de projets dans le cadre des études d'impact environnementales en France, sur le traitement du paysage dans l'environnement urbain en France et sur les outils de paysage dans le Parc Naturel Régional du Ballon des Vosges (France) ont été abordés.

MAI 2009 : on a présenté aux quatre-vingts participants les travaux terminés sur le paysage d'Andorre : la Carte des unités de paysage de l'Andorre et le Catalogue des paysages d'Andorre. Les communications ont traité des questions conceptuelles, telles que la construction culturelle du paysage et aussi des exemples plus concrets comme la création d'itinéraires paysagers à Alt Berguedà (Catalogne), la loi sur le paysage de la Catalogne et son développement, en particulier : la création de l'Observatoire du Paysage et la préparation des catalogues de paysage.

Du côté des Français, on a expliqué l'élaboration des chartes de paysage, à savoir des outils à la disposition des administrations locales afin d'identifier,

préserver, gérer et améliorer les paysages des municipalités, fondés sur la participation du public.

3.2. 2008 ET 2009 : DIPLOME DE TROISIÈME CYCLE EN PAYSAGE ET TERRITOIRE

Pendant deux ans, le Département de l'Environnement a coordonné, conjointement avec l'Université d'Andorre, le Cours de mise à jour sur les fondements du paysage et du territoire. Cette formation était adressée aux techniciens de l'environnement, aux architectes, aux ingénieurs et aux éducateurs d'Andorre, aussi bien du secteur public que du privé, qui souhaitaient intégrer les aspects du paysage dans leur travail. Une vingtaine de personnes ont été inscrites aussi bien du secteur public que du privé.

Les documents du cours sont disponibles à l'adresse : <http://www.ub.edu/paisatge/cursand.htm>.

L'ensemble des deux cours 2008 et 2009 permettait d'obtenir le diplôme de troisième cycle en paysage.

3.3. 2009 : EXPOSITION ITINÉRANTE « L'ANDORRE DES PAYSAGES »

L'exposition « L'Andorre des paysages » a été organisée dans le but de répandre auprès de la population la notion de paysage et de divulguer les travaux effectués sur le paysage d'Andorre. Il a eu également un panneau : « Parlez-nous des paysages d'Andorre », à travers lequel on a pu recueillir les opinions des visiteurs sur les paysages d'Andorre.

Pour les étudiants de 10 à 14 ans, une visite guidée et une fiche de travail ont été conçues pour approfondir la réflexion autour du thème du paysage. Plus de 700 étudiants ont participé à cette activité.

Près de 1.700 personnes de tout le pays ont visité l'exposition.

Cette exposition a permis également de faire une compilation des opinions des visiteurs.

3.4. 2011 : RESSOURCE ÉDUCATIVE SUR LE PAYSAGE

Pour donner une continuité à l'exposition « L'Andorre des paysages » et promouvoir l'intérêt des étudiants sur les problèmes du paysage, un atelier de

formation a été organisé sous l'intitulé « Nous sommes le paysage » adressé aux écoliers de 12 et 13 ans.

L'atelier permet de découvrir les éléments qui façonnent le paysage et d'identifier les unités de paysage d'Andorre. Les élèves apprennent à comprendre l'interaction entre les actions de l'homme et leur impact sur le paysage et son évolution. Cela leur permet d'évaluer la façon dont le paysage exerce une influence sur la qualité de vie. L'un des objectifs est d'identifier les habitudes qui peuvent aider à préserver et à améliorer le paysage.

II. FORUM SUR LA STRATÉGIE NATIONALE DU PAYSAGE

Si l'on considère que le paysage est le territoire tel qu'il est perçu par les gens, il s'avère essentiel, dans la formulation d'une politique et d'une stratégie du paysage, de prendre en considération l'opinion des personnes. Par conséquent, la première étape de l'ENPA a été la tenue d'un forum où l'on a promu la participation des citoyens. Ce Forum a eu lieu à la fin de 2010 et environ 70 personnes de divers secteurs du pays y ont participé, dont la moitié environ sont venus des administrations. Des représentants d'associations professionnelles et d'organismes de recherche y ont participé également. Des personnes procédant des secteurs économiques les plus étroitement liés avec le paysage, tels que l'agriculture et le tourisme ont été invitées, ainsi que d'autres groupes de la société civile comme les randonneurs, les défenseurs de l'environnement, les chasseurs et autres ONG. Nous avons également invité des personnes considérées comme intéressantes par leur trajectoire individuelle dans le domaine du paysage. On a choisi comme système de participation la méthode de délibération pour permettre des interactions, des débats et des dialogues entre les participants afin de parvenir à un consensus et de recueillir la diversité d'opinions la plus vaste.

Le Forum a duré trois matinées, les personnes qui y ont participé ont travaillé dans six groupes qui avaient été préalablement établis et auxquels ils s'y étaient inscrits. Chaque groupe a travaillé sur un sujet particulier et a commencé en validant les objectifs proposés sur son sujet. Les objectifs ont été

libellés à partir des recommandations du travail effectué par le Service de Paysage pour préparer le Catalogue des paysages d'Andorre. Chaque objectif a été détaillé en plusieurs sections. Après la validation ou la reformulation de chaque objectif et de ses sections, les participants ont proposé des actions qui devraient permettre d'atteindre les objectifs validés. Chaque groupe de travail avait un modérateur et un rapporteur chargés de conduire la séance et de la dynamiser.

ORGANISATION DU FORUM DE L'ENPA

■ 30/11/2010

Séance sur les paysages naturels et ruraux avec les 2 groupes de travail suivants :

- Groupe 1 : Les paysages de haute montagne
- Groupe 2 : Les paysages naturels ruraux

■ 1/12/2010

Séance sur la ville, la route et le paysage avec les 2 groupes de travail suivants :

- Groupe 3 : Les paysages urbains
- Groupe 4 : Les routes et le paysage

Séance sur le paysage et le tourisme avec les 2 groupes de travail suivants :

- Groupe 5 : Les installations touristiques
- Groupe 6 : Le tourisme de paysage

■ 2/12/2010

Séance plénière des divers groupes de travail, avec la participation des modérateurs et du conférencier de chaque séance et clôture du Forum

A la fin de chaque séance, tous les orateurs et modérateurs se sont réunis pour préparer ensuite la présentation de la séance plénière. Les actions formulées au sein des groupes de travail ont été recueillies et regroupées par similarité. Au total, 99 actions ont été recueillies.

Selon les 99 actions formulées au cours des 3 jours du Forum, le 20 décembre, des personnes représentant divers secteurs de la société ont été

invitées, la plupart étant des participants au Forum, à classer par ordre d'importance et d'urgence ces actions. Une vingtaine de personnes y étaient présentes.

La préparation de l'ENPA et le Forum visent à répondre à l'un des principaux défis de la CEP, la formulation des objectifs de qualité paysagère en conformité avec les opinions et les aspirations de la population. Et au-delà, pour atteindre ces objectifs on a déterminé également des actions. Le paysage n'est ainsi plus seulement une affaire d'experts, mais devient un enjeu politique et de société.

III. LES OBJECTIFS DE QUALITÉ PAYSAGÈRE

Six des grands objectifs de qualité paysagère discutés lors du Forum ont été définis sur la base des recommandations du Service de Paysage. Le septième est un objectif transversal sur le rôle des administrations et des personnes afin que le reste des objectifs puissent devenir effectifs.

OBJECTIF STRATÉGIQUE 1 : DES PAYSAGES NATURELS DE HAUTE MONTAGNE DE QUALITÉ ET BIEN CONSERVÉS

Les paysages de haute montagne sont les plus prestigieux et les plus spectaculaires et constituent l'une des attractions touristiques du pays. Cet objectif stratégique peut être divisé selon les six sections suivantes :

- 1.a. Préserver ou rétablir la qualité des paysages torrentiels, des lacs et des tourbières de montagne.
- 1.b. Maintenir la qualité, la surface et la diversité des paysages et leur succession en hauteur (pour maintenir la biodiversité, améliorer la productivité économique, réduire les risques naturels et préserver la richesse esthétique).
- 1.c. Conserver les éléments du patrimoine culturel matériel et immatériel et en tirer profit.

- 1.d. Respecter la dynamique morphologique créatrice de paysages (carrières, dépôts instables, couloirs d'avalanches, cours d'eau, etc.), sous réserve de la sécurité des biens et des personnes.
- 1.e. Maintenir les paysages caractéristiques qui ont des surfaces plus petites.
- 1.f. Encourager la fonctionnalité des complexes d'habitats, des habitats et des espèces qui composent les paysages.

OBJECTIF STRATÉGIQUE 2 : DES PAYSAGES RURAUX REVALORISÉS OU RENFORCÉS

Les paysages ruraux, ayant une mosaïque de terres agricoles, forêts et prairies, sont les plus appréciés par la population andorrane, sans doute parce qu'ils font partie de notre paysage quotidien, et parce qu'ils contiennent davantage d'éléments historiques et culturels, de mémoire et d'identité. Cet objectif a été divisé selon les six sections suivantes :

- 2.a. Favoriser le rôle des paysages ruraux comme espaces de transition entre les paysages urbains et ceux de haute montagne.
- 2.b. Maintenir les paysages des fonds de vallées en bon état, y compris les cours d'eau.
- 2.c. Préserver et mettre en valeur tous les éléments historiques, aussi bien construits (murs, terrasses, chemins des troupeaux et de transhumance, cortals (habitat saisonnier de moyenne montagne), charbonnières, ponts, églises et chapelles) que naturels (arbres fruitiers ou singuliers, etc.), ainsi que le patrimoine culturel immatériel associé.
- 2.d. Gérer les forêts comme des éléments du paysage multifonctionnels (réservoirs de la biodiversité, avec des fonctions environnementales si importantes comme celles des forêts protectrices d'avalanches ou de phénomènes d'instabilité).
- 2.e. Promouvoir une agriculture qui maintienne les paysages agricoles traditionnels et ait un débouché commercial.
- 2.f. Maintenir les pâturages et les prairies de fauche devant les processus

d'invasion par des espèces ligneuses à travers un élevage extensif propre de montagne, avec une viabilité commerciale.

OBJECTIF STRATÉGIQUE 3 : DES PAYSAGES URBAINS DE QUALITÉ, BIEN DÉLIMITÉS, ACCUEILLANTS POUR LE TOURISME ET AGRÉABLES À VIVRE

La plupart des habitants d'Andorre habitent dans des paysages urbains, qui sont donc ceux qui façonnent le plus directement notre qualité de vie. Ils constituent, en outre, une partie importante de l'offre commerciale et touristique du pays. Les sept sections qui développent cet objectif sont les suivantes :

- 3.a. Améliorer la qualité du paysage urbain et périurbain.
- 3.b. Éviter la continuité urbaine – maintenir les centres séparés.
- 3.c. Maintenir le caractère rural dans les centres historiques, en respectant l'héritage du passé.
- 3.d. Aménager les bâtiments aux caractéristiques physiques du relief et du paysage.
- 3.e. Réduire et corriger la pollution lumineuse, visuelle, olfactive, sonore et de l'air.
- 3.f. Intégrer les zones commerciales et industrielles dans le paysage environnant.
- 3.g. Promouvoir la création d'espaces verts pour épouser le milieu urbain et établir des transitions aimables avec le paysage qui l'entoure.

OBJECTIF STRATÉGIQUE 4 : DES ROUTES PLUS RESPECTUEUSES QUANT À LA MORPHOLOGIE ET PLUS INTÉGRÉES DANS LE PAYSAGE

Les routes sont les principales voies d'accès et qui permettent une première approche aux différents paysages de l'Andorre. Par conséquent, ces infras-

structures devraient respecter et promouvoir l'harmonie des paysages. Cet objectif peut être divisé selon les cinq sections suivantes :

- 4.a. Minimiser au maximum les impacts visuels, sonores et environnementaux en général des voies de communication.
- 4.b. Créer et maintenir un réseau de sentiers discret, et assurer que l'accès aux espaces naturels soit respectueux.
- 4.c. Réduire ou limiter l'élargissement de certaines routes et pistes.
- 4.d. Améliorer la qualité paysagère des routes urbaines et interurbaines, aussi bien dans les routes générales que dans les routes secondaires.
- 4.e. Profiter du réseau routier comme une ressource éducative et touristique de découverte et de sensibilisation envers le paysage.

OBJECTIF STRATÉGIQUE 5 : DES INSTALLATIONS TOURISTIQUES ET DE LOISIR DE QUALITÉ ET RESPECTUEUSES AVEC LES PAYSAGES DES ALENTOURS

La plupart des gens qui habitent l'Andorre et les touristes utilisent les installations touristiques et de loisir ; la qualité de ces paysages constitue donc un élément important de la perception de la qualité du pays. Les quatre sections qui développent cet objectif sont les suivantes :

- 5.a. Promouvoir des solutions d'accessibilité avec un design et une intégration soignés.
- 5.b. Améliorer le paysage des zones récréatives et des installations annexes.
- 5.c. Promouvoir certaines infrastructures touristiques de la neige pour d'autres catégories de tourisme, afin d'éviter la duplication d'infrastructures et éviter la saisonnalité de l'offre touristique .
- 5.d. Éviter la duplicité d'infrastructures touristiques et récréatives singulières.

OBJECTIF STRATÉGIQUE 6 : UN TOURISME DIVERSIFIÉ CONNAISSEUR ET RESPECTUEUX DES PAYSAGES ET DE LEURS VALEURS

Le paysage, en tant que ressource visuelle et scénique, est la base de la demande sociale croissante pour les loisirs et le tourisme. Le paysage devient donc à la fois un spectacle visuel et une scène pour des activités diversifiées. La tertiarisation du paysage, à savoir sa consommation touristique, augmente. Les cinq sections qui découlent de cet objectif sont :

- 6.a. Améliorer et étendre l'offre touristique liée au paysage.
- 6.b. Organiser des activités liées au tourisme de loisir et d'aventure tout en respectant le paysage.
- 6.c. Maintenir l'attraction du tourisme commercial.
- 6.d. Promouvoir le tourisme culturel, dans toutes ses modalités éventuelles.
- 6.e. Identifier et aborder les points avec les plus grands impacts négatifs sur le paysage.

OBJECTIF STRATÉGIQUE 7 : UNE POPULATION QUI CONNAÎT ET APPRÉCIE TOUS LES PAYSAGES D'ANDORRE

La Stratégie ne peut pas réussir sans une connaissance et une sensibilité envers le paysage supérieures à celles existantes à présent aussi bien parmi la société andorrane, que parmi tous ses pouvoirs publics. Les cinq sections qui développent cet objectif sont les suivantes :

- 7.a. Des pouvoirs publics impliqués dans la mise en œuvre des actions de la Stratégie nationale du paysage.

- 7. b. Une société civile informée et sensibilisée sur le paysage et son évolution résultant de l'action des diverses formes de vie.
- 7. c. Une société civile engagée dans la préservation et la valorisation du paysage, impliquée dans l'exécution des actions qui lui correspondent.
- 7. d. Des programmes scolaires qui diffusent la connaissance et l'appréciation des paysages andorrans et leur évolution à la suite de diverses formes de vie.
- 7. e. Des activités artistiques qui favorisent la prise de conscience sociale envers le paysage.

Govern d'Andorra

Estratègia
Nacional
Paisatge